

Univerzita Karlova

Fakulta humanitních studií

Katedra oboru Občanský sektor

Zájemci o dobrovolnictví v Hestia – Národním dobrovolnickém centru v letech 2001-2004

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Ingrid Kleinová

Vedoucí práce: Ing. Libor Prudký

Praha, 2005

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze, 27. ledna 2005

Bc. Ingrid Kleinová

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu práce, Ing. Liborovi Prudkému, za jeho cenné rady a odborné vedení mé diplomové práce.

Občanskému sdružení Hestia děkuji za poskytnutí materiálů, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Michalu Vajrauchovi a Mgr. Lucii Komárkové za jejich podnětné připomínky a podporu.

O B S A H:

1	Úvod	7
1.1	Zvolené téma.....	7
1.2	Základní otázky zvoleného tématu	8
1.3	Členění, obsah a metoda práce	8
2	Začlenění tématu do kontextu dobrovolnictví.....	9
2.1	Pojem dobrovolník.....	9
2.2	O dobrovolnictví v České republice a v zahraničí.....	9
2.3	Význam dobrovolnictví v současné společnosti a pojem dobrovolnický management	11
2.4	Mezinárodní rok dobrovolníků a Česká republika	12
2.5	Zákon o dobrovolnické službě.....	12
2.6	Občanské sdružení Hestia – Národní dobrovolnické centrum.....	13
3	Popis práce se zájemci o dobrovolnictví v Hestia - NDC v letech 2001 – 2004 ...	15
3.1	Pojem zájemce o dobrovolnictví.....	15
3.2	Základní principy fungování dobrovolnického centra v Hestia - NDC.....	15
3.3	Databáze organizací.....	16
3.4	Databáze dobrovolníků	18
3.5	Získávání zpětné vazby od zájemců o dobrovolnictví.....	18
3.6	Nové impulsy pro činnost dobrovolnického centra	19
3.7	Zahraníční zájemci o dobrovolnictví	19
3.8	Vývoj elektronické podoby databáze.....	19
4	Sledovaný soubor ve vztahu k hlavním problémům práce a formulace hypotéz	22
4.1	Sledovaný soubor a jeho členění	22
4.2	Formulace hypotéz.....	24
4.3	Problémové oblasti použitých dotazníků	26
4.4	Faktory formující podobu použitých dotazníků.....	27
4.5	Použité typy dotazníků.....	28
5	K použité metodě a zpracování dat	31
5.1	Metoda zvolená ke zpracování dotazníků.....	31
5.2	K interpretaci grafů a tabulek	31
6	I. třídění – analýza dat a výsledky práce	33
6.1	Oblast sociodemografická.....	33
6.1.1	Pohlaví zájemců.....	33
6.1.2	Věk zájemců	33
6.1.3	Vzdělání zájemců.....	34
6.1.4	Povolání, funkce, profese.....	37
6.1.5	Základní sociální pozice respondentů	38
6.1.6	Kontaktní adresa	39
6.1.7	Shrnutí oblasti sociodemografické.....	42
6.2	Oblast zkušenost s dobrovolnictvím	42
6.2.1	Zkušenost s dobrovolnictvím.....	42
6.2.2	Zkušenost s dobrovolnictvím dle oblastí	43
6.2.3	Shrnutí oblasti zkušenost s dobrovolnictvím	44
6.3	Oblast motivace k dobrovolnictví.....	44
6.3.1	Motivace k dobrovolnictví.....	44
6.3.2	Shrnutí oblasti motivace k dobrovolnictví.....	46
6.4	Oblast zaměření	46

6.4.1	Preferovaný věk klientů	46
6.4.2	Preferovaný způsob kontaktu.....	47
6.4.3	Skupiny preferovaných činností	48
6.4.4	Preferovaná organizace a její umístění	50
6.4.5	Pořadí důležitosti voleb	54
6.4.6	Shrnutí oblasti zaměření	55
6.5	Oblast komunikace	55
6.5.1	Zdroj informací o dobrovolnickém centru.....	55
6.5.2	Forma dotazníku	56
6.6	Oblast identifikace	57
6.6.1	Časový horizont vyplnění dotazníků	57
6.6.2	Typ dotazníku	58
6.6.3	Shrnutí oblasti identifikace	58
7	II. třídění – analýza dat a výsledky práce.....	59
7.1	Oblast sociodemografická.....	59
7.1.1	Pohlaví vs. věk respondentů	59
7.1.2	Pohlaví vs. vzdělání respondentů.....	60
7.1.3	Pohlaví vs. základní sociální pozice respondentů.....	60
7.1.4	Pohlaví respondentů vs. časový horizont.....	61
7.1.5	Věk vs. časový horizont.....	62
7.1.6	Shrnutí oblasti sociodemografické.....	63
7.2	Oblast zkušenost s dobrovolnictvím	64
7.2.1	Zkušenost s dobrovolnictvím vs. pohlaví	64
7.2.2	Zkušenost s dobrovolnictvím vs. věk respondentů	64
7.2.3	Zkušenost s dobrovolnictvím vs. vzdělání respondentů	65
7.2.4	Zkušenost s dobrovolnictvím vs. základní sociální pozice respondentů	66
7.2.5	Zkušenost respondentů vs. časový horizont	67
7.2.6	Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. Pohlaví respondentů	67
7.2.7	Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. věk	68
7.2.8	Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. Vzdělání respondentů ...	69
7.2.9	Zkušenost respondentů s různými oblastmi dobrovolnictví vs. časový horizont	70
7.2.10	Shrnutí oblasti zkušenosti s dobrovolnictvím.....	70
7.3	Oblast motivace	71
7.3.1	Motivace respondentů vs. pohlaví	71
7.3.2	Motivace respondentů vs. jejich věk.....	71
7.3.3	Motivace respondentů vs. vzdělání.....	72
7.3.4	Motivace respondentů vs. základní sociální pozice respondentů	73
7.3.5	Motivace respondentů vs. časový horizont.....	73
7.3.6	Shrnutí oblasti motivace	74
7.4	Oblast zaměření	74
7.4.1	Preferovaný věk klientů vs. pohlaví respondentů	74
7.4.2	Preferovaný věk klientů vs. věk respondentů	75
7.4.3	Preferovaný věk klientů vs. vzdělání respondentů	75
7.4.4	Preferovaný věk klientů vs. základní sociální pozice respondentů	76
7.4.5	Preferované způsoby kontaktu vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů....	77
7.4.6	Preferovaný způsob pomoci vs. základní sociální pozice respondentů	78
7.4.7	Oblast činnosti vs. typ dotazníku.....	78
7.4.8	Vybrané oblasti činnosti vs. typy dotazníků.....	79
7.4.9	Vybrané oblasti činnosti vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů	80

7.4.10	Vybrané oblasti činnosti vs. základní sociální pozice respondentů.....	82
7.4.11	Velikost organizace vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů	82
7.4.12	Preferované místo výkonu činnosti vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů 84	
7.4.13	Shrnutí oblasti zaměření	86
7.5	Oblast komunikace	86
7.5.1	Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. pohlaví respondentů.....	86
7.5.2	Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. věk respondentů	86
7.5.3	Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. vzdělání respondentů	87
7.5.4	Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. základní sociální pozice respondentů	88
7.5.5	Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. časový horizont.....	89
7.5.6	Forma dotazníku vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů	89
7.5.7	Způsob vyplnění dotazníku vs. časový horizont a základní sociální pozice respondentů	91
7.5.8	Shrnutí oblasti komunikace	92
8	Diskuse a reflexe hypotéz	93
8.1	Diskuse.....	93
8.2	K platnosti hypotéz	93
9	Závěr	95
9.1	Shrnutí.....	95
9.2	Doporučení.....	96
9.3	Možnosti dalšího zkoumání	97
9.4	Závěr	98

ABSTRAKT:

Tato diplomová práce se soustředí na popis skupiny zájemců o dobrovolnictví, kteří v letech 2001 – 2004 vyplnili dotazníky o.s. Hestia – Národního dobrovolnického centra.

V úvodu práce autorka stručně definuje základní pojmy z oblasti dobrovolnictví. Dále shrnuje postupy užívané pracovníky dobrovolnického centra v o.s. Hestia – NDC. Hlavní část práce je věnována zjištěným plynoucím ze sebraných dotazníků. V závěru práce autorka předkládá doporučení a náměty na další výzkum v této oblasti.

Práce se snaží najít odpovědi na otázky: Jaké byly sociodemografické rysy sledované skupiny, jaká byla jejich dosavadní zkušenost s dobrovolnictvím, jakou motivaci měli k zapojení do dobrovolné činnosti a jaké způsoby komunikace užívali ve vztahu k dobrovolnickému centru.

KLÍČOVÁ SLOVA:

- zájemce o dobrovolnictví
- Hestia – Národní dobrovolnické centrum
- dotazník dobrovolníka
- dobrovolnictví

„Nejcennější je na světě, když člověk člověku pomáhá.“

Jan Werich

1 Úvod

1.1 Zvolené téma

Dobrovolnictvím jsem se zabývala již ve své bakalářské práci z roku 2002, jejímž cílem bylo zpracovat otázku dobrovolnictví jako součásti občanské společnosti. V uvedené práci jsem se věnovala společenskému statusu dobrovolníků v české společnosti i v zahraničí.

V občanském sdružení Hestia – Národní dobrovolnické centru¹ působím nepřetržitě od roku 2001, kdy jsem tam nastoupila v rámci studijní praxe. Později jsem zůstala jako dobrovolník a na podzim roku 2002 jsem se stala zaměstnancem.

Měla jsem tak možnost podílet se významnou měrou na sběru materiálu, na němž je tato práce založena. K volbě tématu mne inspirovala mimo jiné snaha hledat nové aspekty práce s dobrovolníky a organizacemi.

Informace, obsažené v této práci, se podařilo zachytit v rámci zúčastněného pozorování a v dotaznících vyplněných lidmi, kteří projevíli zájem stát se dobrovolníky prostřednictvím Hestia – NDC v letech 2001 – 2004.

Hlavní cíle této práce jsou následující. Poznat a popsat chování zájemců o dobrovolnictví tak, aby bylo možné získané poznatky využít jednak pro další práci s partnerskými organizacemi², a zároveň navrhnout zlepšení stávajícího dotazníku, jenž je hlavním nástrojem při asistovaném výběru dobrovolnických příležitostí v Hestia – NDC.

Přála bych si, aby tato práce inspirovala k dalším srovnáním zájemců o dobrovolnictví a dobrovolníků. Věřím, že podaří-li se obě tyto skupiny lépe poznat, mohlo by to přinést nejen nové impulsy v získávání a managementu dobrovolníků, ale i v seznamování širší veřejnosti s oblastí dobrovolnictví.

¹ Hestia – NDC je název, který pro stručnost nahrazuje v této práci správný a úplný název občanského sdružení Hestia – Národního dobrovolnického centra.

² Jedná se o organizace zapojené do databáze vytvořené Hestia – NDC s cílem nabízet přehled dobrovolnických příležitostí.

1.2 Základní otázky zvoleného tématu

Předkládaná diplomová práce usiluje o vytvoření charakteristiky vybraných sociálních, demografických a osobnostně – motivačních rysů zájemců o dobrovolnictví v Hestia – NDC s cílem:

- Poznat a dát k dispozici takové poznání všem, kdo se dobrovolnictvím zabývají.
- Zpřesnit zacílení výběru a hledání zájemců o dobrovolnictví
- Zpřesnit zacílení působení na veřejnost (včetně podpory rozvoje dobrovolnictví a jeho propagace u veřejnosti).
- Ověřit vhodnost metodiky sběru dat o zájemcích o dobrovolnictví a navrhnout případné změny, včetně možností analýz a výzkumu v této oblasti.

Proto práce hledá odpovědi na následující otázky:

- Jaké sociálně demografické charakteristiky se objevily u zájemců o dobrovolnictví?
- Jakou zkušenost s dobrovolnictvím (četnost, zaměření) tito zájemci měli?
- Jaká byla motivace zájemců k dobrovolnictví ve sledovaném období?
- Jaké byly kvalitativní preference dobrovolnické činnosti těchto zájemců?
- Jakým způsobem byl navázán kontakt zájemce a dobrovolnického centra?

1.3 Členění, obsah a metoda práce

Práce je rozdělena do několika kapitol. Po stručném úvodu do problematiky dobrovolnictví následuje popis práce s dobrovolníky v Hestia - NDC tak, jak se vyvíjel ve sledovaném období, s cílem přiblížit chod dobrovolnického centra. Dále jsou uvedeny hypotézy a hlavní problémy práce. Poté je krátce vysvětleno, proč byl ke zpracování dotazníků použit program SPSS, a jak přistupovat k předkládaným datům.

Výsledky, plynoucí ze shromážděných dotazníků, jsou rozděleny do dvou kapitol dle úrovně třídění. Tyto kapitoly se dále vnitřně člení podle „trů“ dotazníkových otázek, vztahujících se k výše uvedeným základním otázkám.

Závěrečná část je věnována diskusi, zhodnocení výsledných zjištění a doporučením pro další výzkum a práci se zájemci o dobrovolnictví.

2 Začlenění tématu do kontextu dobrovolnictví

2.1 Pojem dobrovolník

Dobrovolnictví spolu s dárcovstvím tvoří občanskou ctnost nazývanou dobročinnost či filantropie (srov.: Tošner, Sozanská 2002: 36). Je to taková činnost, která je vědomá, svobodně zvolená, a která je bezplatně poskytována ve prospěch druhých lidí (srov.: Kleinová 2002: 14).

V mnoha případech bývá pomoc dobrovolníků poskytována prostřednictvím neziskové organizace (srov.: Tošner, Sozanská 2002: 37), která dokáže v rámci své činnosti účinně vyhledávat či vytvářet vhodné dobrovolnické příležitosti³. Ve smyslu Zákona č. 198/2002 Sb. dobrovolníkem, tedy osobou vykonávající dobrovolnou činnost, může být pouze občan starší 15 let.

Míra organizovanosti či těsnost sepětí dobrovolníka a klienta nebo organizace, v níž dobrovolník pomáhá, může být různá. Proto by každý dobrovolník, klient i zaměstnanec měl vědět, že i dobrovolná pomoc má své hranice. Omylem, který se v praxi někdy objevuje, a to nejen na straně dobrovolníků, je zaměňování dobrovolníků za profesionální zaměstnance. To znamená, že organizace se rozhodne dobrovolníkovi svěřit takový úkol, jehož provedení vyžaduje odborné znalosti či dovednosti, nebo jehož realizací se sami zaměstnanci nechtějí zabývat. Takovému jednání bohužel někdy napomáhá i přístup dobrovolníka, který vůči „své“ organizaci pocítuje jistý morální závazek, plynoucí z jeho dobrovolného souhlasu se zapojením do dobrovolné činnosti.⁴

2.2 O dobrovolnictví v České republice a v zahraničí

V České republice, tak jako v řadě okolních zemí, byla novodobá historie dobrovolnictví přerušena zejména v období komunismu. Význam dobrovolnictví, jeho smysl a způsoby fungování tím byly v období druhé poloviny 20. století narušeny. Proto k významným úkolům dobrovolnictví po roce 1989 patřila jeho rehabilitace v očích veřejnosti (Kleinová 2002).

Vedle nápravy morální bylo třeba nově vybudovat infrastrukturu dobrovolnictví a začlenit ji do existujících společenských struktur. V roce 1990 například nebylo možné dobrovolníka pojistit pro výkon jeho činnosti ani nebylo možné oficiálně zaštitit činnost

³ Dále označováno jako „organizované dobrovolnictví“

⁴ terénní deník autorky, 2003

dobrovolníků ve státem spravovaných institucích, protože pojem dobrovolník v právním slova smyslu neexistoval. Dnes to možné je.

Dobrovolnictví si tak opět pomalu hledá svou cestu tam, kde je ho potřeba. Nejde ale jen o návrat do právního či společenského pojmosloví. Jde také o návrat k lidem, ať už jsou kdekoliv. Tento návrat je mnohdy obtížný, protože organizované dobrovolnictví dnes klade velké nároky na organizaci, která se jej ujme. Budování nových organizací a jejich úspěšná existence vyžaduje čas a zkušené profesionály.

Srovnávat dobrovolnictví v České republice a v zahraničí je obtížné, neboť cesta, jíž se dobrovolnictví vydalo, a společenské struktury, skrze které funguje, úzce souvisí s historickým, kulturním, politickým a náboženským vývojem dané země. Způsoby jakými je dobrovolnictví definováno a zakotveno v právních rádech, se v jednotlivých zemích liší (Kleinová 2002).

V zásadě lze ale říci, že existují dva modely dobrovolnictví: Model evropský a model americký. Evropský model vychází z delší historické tradice, je volnější a je více založen na spontánním přístupu dobrovolníků k dění v komunitě. Proto je obvyklé, že se zaměřuje jen na určité typy činností, např. v sociální sféře. Americký model je charakteristický svým profesionálním přístupem k organizování dobrovolné činnosti a zpravidla nabízí širokou škálu možností pro dobrovolníky (srov.: Tošner, Sozanská 2002:38).

V České republice mohou najít uplatnění oba tyto modely. Evropský model je vhodný zejména pro rozvoj komunitního života, zatímco model Americký sdružuje přednosti využitelné v činnosti dobrovolnických center.

Určitý přínos pro české dobrovolnictví by mohly skrývat zahraniční zkušenosti s dlouhodobým vývojem v oblasti. Zdá se, že čeští a zahraniční dobrovolníci vykazují určité společné rysy. Například Radka Hrubá dospěla ve své diplomové práci k závěru, že dobrovolnictví představuje hodnotu spojenou s aspiracemi na vyšší sociální status. Zároveň ve své práci tato autorka uvádí, že nejčtenější skupinu dobrovolníků tvoří příslušníci střední sociální vrstvy⁵ (Hrubá 2003: 123 –124). Tyto názory korespondují s pozorováním odborníků z oblasti dobrovolnictví v řadě zemí (srov.: Govaart et al. 2001).

Mezi trendy, které jsou charakteristické pro dobrovolníky v zahraničí v posledních letech, patří vyšší očekávání a nároky na služby dobrovolnických center, pečlivější výběr dobrovolné činnosti, ale i nižší ochota zapojit se do dlouhodobých projektů (srov.: Kleinová 2002: 34).

⁵ definice pojmu střední třída, střední sociální vrstva dle ISS (Index sociální statusu) viz Hrubá, 2003

Právě nároky dobrovolníků, ale i příjemců jejich pomoci (organizací i jednotlivců) spolu s úrovní rozvoje dárcovské kultury obecně, přispívají k potřebě existence profesionálně organizovaného dobrovolnictví.

2.3 Význam dobrovolnictví v současné společnosti a pojem dobrovolnický management

Význam dobrovolnictví v dnešním světě definuje Všeobecná deklarace o dobrovolnictví (Tošner, Sozanská 2003: 133-135) (Příloha 1), která byla přijata IAVE – Mezinárodní asociací pro dobrovolnické úsilí na 16. světové konferenci dobrovolníků v roce 2001. Tato deklarace hovoří o tom, že v dnešním globalizovaném světě, který se zmenšuje a kde roste vzájemná závislost jejich členů, dobrovolnictví umožňuje posilovat důležité lidské hodnoty, jakými jsou například zájem o druhé a služba jiným. Dobrovolnictví také napomáhá jednotlivcům v úsilí o prosazení jejich práv a podporuje vznik a rozvoj zdravých a udržitelných komunit, jejichž členové cítí odpovědnost za dění kolem sebe a za svůj osud.

Tento názor sdílí i Anheier a Kendall, když uvádí, že: „...*dobrovolnické organizace... usnadňují sociální vazby a spolupráci a na základě opakovaných interakcí pak dávají vzniknout důvěře mezi členy.*“ (Anheier, Kendall 2002: 128).

Obdobně Sozanská, Tošner a Frič v úvodu svého příspěvku, věnovaného dobrovolnickému managementu, konstatují, že dobrovolnictví přispívá k chodu dnešní společnosti tím, že posiluje sociální soudržnost a otevírá příležitosti pro násobení sociálního kapitálu (například formou posílení vzájemné důvěry). Podle těchto autorů se dnes dobrovolnictví rozvinulo do té míry, že jeho další existence je bez dobrovolnického managementu jako samostatného oboru již nemyslitelná. Má-li být dobrovolná činnost přínosná, musí být efektivně a profesionálně řízena, přičemž:

„Význam dobrovolnického managementu pramení z významu dobrovolnictví v dnešní společnosti. Nastupující éra informační společnosti přináší zásadní změny nejen do výroby a technologií, ale i na trh práce, do struktury společnosti a životního stylu.“, uzavírají autoři příspěvku (Sozanská, Tošner, Frič 2004: 315).

Dobrovolnický management, jako způsob správného usměrnění a využití energie dobrovolníků, zahrnuje podle Tošnera a Sozanské zejména přípravu, odborné plánování, řízení a supervizi (Tošner, Sozanská 2002, zadní přebal).

2.4 Mezinárodní rok dobrovolníků a Česká republika

Rok 2001 vyhlásila jako symbolicky první rok nového tisíciletí Organizace spojených národů za Mezinárodní rok dobrovolníků s cílem přispět tak k rozvoji dobrovolnictví a rozšíření povědomí o jeho významu a aktivitách. Zvýšení podpory práce dobrovolníků bylo jedním ze čtyř deklarovaných cílů této mezinárodní akce.

K naplňování tohoto cíle doporučovala ve svých materiálech Organizace spojených národů členským zemím, aby umožnily dobrovolníkům využívat státních školicích zařízení, aby zaměstnanci mohli čerpat zvláštní dovolenou k výkonu dobrovolnické služby, ale také aby vojenská služba mohla být nahrazena službou v roli dobrovolníka nebo aby stát uznal právně statut dobrovolníků, a zajistil jim v oblasti pojištění odpovídající ochranu, která by byla srovnatelná s postavením zaměstnance (Kleinová 2002: 35 -36).

V České republice proběhla v souvislosti s Mezinárodním rokem dobrovolníků velká mediální kampaň (v rámci kampaně „30 dní pro neziskový sektor“), věnovaná rehabilitaci dobrovolnictví v očích české veřejnosti. Konaly se zde happeningy, výstavy, konference. Publikován byl i výzkum dárcovství a dobrovolnictví v České republice. V následujícím roce byl termín „dobrovolník“ zakotven v českém právním řádu (Kleinová 2002).

2.5 Zákon o dobrovolnické službě

Výsledkem dlouhodobého úsilí řady jednotlivců i organizací se stal zákon o dobrovolnické službě⁶, který poprvé v historii novodobého českého státu definuje pojem dobrovolník.

Tímto krokem se dobrovolnictví otevřely nové možnosti. Za všechny lze jmenovat výhody, plynoucí dobrovolníkům a neziskovým organizacím, působícím v tak zvaných akreditovaných programech. Neziskové organizace, které akreditaci Ministerstva vnitra pro svůj program získají, mohou na činnosti (pojištění dobrovolníků, část nákladů na výcvik a management dobrovolníků), uvedené v §11 zákona o dobrovolnické službě, žádat o dotaci. Ovšem zdaleka ne všechny neziskové organizace jsou a budou schopny využít těchto státem garantovaných výhod, které jsou vyváženy vyššími nároky na řízení daného programu.

S dobrovolníky dnes pracuje velká řada zejména neziskových organizací⁷, lišících se svou velikostí i kvalitou poskytovaných služeb. Pro toho, kdo se rozhodne stát se dobrovolníkem, nemusí být vždy snadné nalézt cestu k realizaci jeho rozhodnutí.

⁷ Například databáze neziskových organizací umístěná na www.neziskovky.cz registrovala k 15. 11. 2004 2028 neziskových organizací pracujících s dobrovolníky.

2.6 Občanské sdružení Hestia – Národní dobrovolnické centrum

Národní dobrovolnické centrum působí v rámci občanského sdružení Hestia, jenž vzniklo původně jako Nadace pro rodinu Hestia v roce 1993. Posláním nadace, která se v důsledku legislativních změn⁸ transformovala na občanské sdružení, byly aktivity v oblasti monitoringu, výcviku a vzdělávání v sociální oblasti s důrazem na problematiku rodinné péče.

Tato volba nebyla náhodná. Dvě výrazné osobnosti, se kterými se pojí existence jak nadace, tak občanského sdružení, dlouhá léta pracovaly v manželském a rodinném poradenství. Ostatně i jméno Hestia⁹ v názvu obou neziskových organizací k zaměření na rodinu napovídá. Dobrovolnictvím se Hestia zabývala již od roku 1995 (Blažeková 2000:36) a po přeměně na nový subjekt (Hestia – NDC) počátkem roku 1999 se stala prvním pracovištěm, specializujícím se na oblast dobrovolnictví a managementu dobrovolnictví v České republice (Beranová 2001:5).

Veřejnosti se Hestia – NDC poprvé představilo v rámci kampaně „30 dní pro neziskový sektor“ a od 15. září 1999, kdy začalo sdružení působit v nových prostorách, poskytuje nepřetržitě servis zájemcům o dobrovolnictví (Hestia – NDC 199: 1-2).

V současné době vedle vedení vlastních programů, z nichž dva, program Pět P i program Dobrovolníci v nemocnicích již získali akreditaci na základě zákona č. 198/2002 Sb. a správy dobrovolnického centra, se nadále věnuje rozvoji metodiky dobrovolnictví a mezinárodní spolupráci v této oblasti. Mimo jiné pravidelně pořádá vzdělávací kurzy pro koordinátory dobrovolníků, supervizní kluby a poskytuje individuální konzultace spojené s dobrovolnictvím. Zároveň koordinuje činnost Koalice dobrovolnických iniciativ v ČR (Příloha 2), jejíž vznik iniciovala. Hestia – NDC také založila tradici udělování ceny pro dobrovolníky nazvané Křesadlo. V roce 2005 bude tato cena udělena již počtvrté.

Hestia - NDC udržuje řadu mezinárodních kontaktů; je členem asociace evropských dobrovolnických center a koordinačním místem sítě dobrovolnických center ve střední a východní Evropě i v zemích bývalého SSSR nazvané Volunteernet. PhDr. Olga Sozanská, ředitelka Hestia – NDC, je členkou správní rady mezinárodní dobrovolnické organizace IAVE.

Hestia - NDC dlouhodobě spolupracuje se studenty prostřednictvím praxí a poskytováním konzultací k ročníkovým, absolventským a diplomovým pracím. V souvislosti s tím vytvořila knihovnu studentských prací, které jsou přístupné k dalšímu studiu všem zájemcům o tuto problematiku.

⁸ Zákon 227/1999 Sb. o nadacích a nadačních fondech stanovil povinnou minimální výši nadačního jmění. Nadace, které limit nesplňovaly, musely ukončit činnost nebo se transformovat.

⁹ Hestia symbolizuje řeckou bohyni přezdívanou jako „ochránkyně rodinného krbu“

3 Popis práce se zájemci o dobrovolnictví v Hestia - NDC v letech 2001 – 2004

3.1 Pojem zájemce o dobrovolnictví

Tato práce vychází z předpokladu, že aktivní dobrovolníci¹⁰ jsou podmnožinou širší skupiny zájemců o dobrovolnictví¹¹, a bez poznání této širší skupiny zájemců nelze účinně ovlivňovat počet a složení skupiny dobrovolníků.

Praktická část se soustředí na ty zájemce o dobrovolnictví, kteří vyplnili dotazník dobrovolníka¹² občanského sdružení Hestia - NDC od ledna 2001 do konce června 2004. Za pomoci informací získaných ze shromážděných dotazníků by měla tato práce nastínit, jak se zájemci o dobrovolnictví jako skupina chovají, a zda a jak by bylo možné získané poznatky využít v praxi¹³.

3.2 Základní principy fungování dobrovolnického centra v Hestia - NDC

V počátcích se správě dobrovolnického centra, tj. práci se zájemci o dobrovolnictví i práci s organizacemi, které spolupracují s dobrovolníky, věnovala pouze jedna pracovnice, popřípadě byly dílčí úkoly svěřovány dobrovolníkům a stážistům.

Přibližně od poloviny roku 2002 byly tyto činnosti nově rozděleny mezi dvě pracovnice tak, že jedna zodpovídá za kontakt s pražskými organizacemi a jejich správu v rámci elektronické databáze¹⁴ a druhá zajišťuje kontakt s českými a zahraničními dobrovolníky. K tomu ještě přistupuje spolupráce s dalším pracovníkem – správcem webových stránek, který podle pokynů těchto dvou pracovnic aktualizuje potřebné informace (včetně dotazníků určených dobrovolníkům a organizacím) na stránkách sdružení. V prvních třech letech své

¹⁰ tj. osoby, které se aktivně věnují dobrovolné činnosti

¹¹ Termín „zájemce o dobrovolnictví“ je do určité míry zavádějící, neboť jde o zájem o působení v roli dobrovolníka a ne o poznání dobrovolnictví jako oblasti. Přesto je pro zjednodušení tento termín v práci používán a nahrazuje jinak přesnější označení „zájemce o dobrovolnou činnost“¹¹. Je tomu tak zejména proto, že obecná terminologie v této oblasti se teprve pozvolna tvoří a prosazuje, a tudíž delší, ač přesnější, označení by mohlo čtení textu činit obtížným.

¹² Jedná se o dotazník vytvořený pracovníky Hestia – NDC, používaný při práci se zájemci o dobrovolnictví v této organizaci. Jde o interní název, který bude v této práci používán.

¹³ Získané informace by mohly přispět k dalšímu zkvalitňování práce s organizacemi, využívajícími služeb dobrovolníků.

¹⁴ Tato databáze vnitřně propojuje informace z dotazníků dobrovolníka, dotazníku organizace a z dotazníku zpětných vazeb.

existence poskytovalo dobrovolnické centrum informace nejen pražským, ale i mimopražským¹⁵ zájemcům o dobrovolnictví¹⁶.

Práce s organizacemi v dobrovolnickém centru zahrnuje především shromažďování, evidenci a aktualizaci údajů o organizacích, jež jsou zařazeny do tak zvané databáze organizací. Informace od organizací mají podobu vyplněných dotazníků o jednotlivých organizacích¹⁷, dotazníků zpětných vazeb a telefonické, emailové a osobní komunikace s pracovníky centra. Všechny tyto zdroje informací se sbíhají a jsou evidovány v elektronické databázi, která pak následně slouží zejména zájemcům o dobrovolnictví jako zdroj informací o příležitostech pro dobrovolníky v jednotlivých organizacích.

Práce se zájemci o dobrovolnictví spočívá především v udržování kontaktu s jednotlivými zájemci, ve shromažďování a evidenci údajů o nich, v získávání a evidenci zpětných vazeb a ve zpracovávání získaných údajů s cílem zlepšit chod centra a práci s organizacemi, zařazenými do databáze organizací. Osobní údaje i další osobní informace jsou evidovány a spravovány se zvláštním zřetelem na povahu těchto informací a v souladu s platnými právními normami.

3.3 Databáze organizací

Pracovníci Hestia - NDC se snaží těm, kdo je osloví, zprostředkovat kontakty na pražské (převážně neziskové) organizace využívající služeb dobrovolníků. Právě k tomuto účelu slouží databáze organizací, tvořená výstupy z dotazníků organizací. Databáze obsahuje informace důležité pro rozhodnutí zájemce zda se chce blíže s danou organizací seznámit. Jejím účelem je tedy usnadnit zájemcům o dobrovolnictví získávání prvotních informací o neziskových organizacích v jejich bezprostředním okolí i o stávající praxi v zapojování dobrovolníků do činností v těchto organizacích.

Databáze se zaměřuje na informace o dobrovolnických příležitostech s dlouhodobou platností. To znamená, že informace o krátkodobých či jednorázových akcích zde nabízeny

¹⁵ Termínem „mimopražský“ není míněno bydliště zájemce, ale předpokládané „místo výkonu“ dobrovolnické činnosti. Jinými slovy, Hestia – NDC v minulosti shromažďovala informace i o neziskových organizacích se sídlem mimo Prahu a tyto informace pak předávala zájemcům z jednotlivých regionů.

¹⁶ Existují velké místní rozdíly v nabídce dobrovolnických příležitostí i poptávce po nich. To se dotýká zejména obyvatelé menších sídel, kteří nemají ve svém blízkém okolí aktivní organizace, nabízející vhodné příležitosti. Naopak aktivní organizace v malých sídlech, postižených odlivem obyvatel a poklesem intenzity komunitního života jen obtížně hledají dobrovolníky pro své programy. Tuto obtížnou situaci ještě prohlubují změny, jakými jsou rušení škol či pracovních příležitostí v místě (terénní deník autorky 2004)

¹⁷ Interní název; Dotazník organizace je ekvivalentem Dotazníku dobrovolníka, který je určen zájemcům o dobrovolnictví. Na základě informací v něm uvedených, pracovníci Hestia – NDC poskytují informace o jednotlivých organizacích zájemcům o dobrovolnictví.

nejdou, ale jsou evidovány a nabízeny jiným způsobem, například prostřednictvím inzerátů¹⁸ na webové stránce. V případě, že některá nabídka dobrovolné činnosti, která nemůže být evidována v databázi organizací, odpovídá preferencím zájemce o dobrovolnictví, pracovníci centra poskytnou o ní zájemci informace zároveň s informacemi o organizacích z databáze organizací.

Ke klíčovým údajům každého dotazníku patří vedle kontaktních údajů (adresa, email, spojení na vedoucího organizace a koordinátora dobrovolníků) také informace o poslání organizace, o činnostech zajišťovaných dobrovolníky, o nárocích kladených na dobrovolníky a o přípravě a případných způsobech odměňování dobrovolníků¹⁹.

Organizace vyplňují dotazníky do databáze organizací v okamžiku, kdy se rozhodnou do databáze vstoupit a začít tímto způsobem informovat zájemce o dobrovolnických příležitostech v rámci svých aktivit. V současné době mají organizace povinnost informovat pracovníky dobrovolnického centra o případných změnách údajů (například změna koordinátora), které v dotazníku uvedly. Každá organizace by měla v pravidelných intervalech zasílat dotazník zpětné vazby.

Nové organizace, které mají zájem do databáze vstoupit, zpravidla kontaktují pracovníky dobrovolnického centra samy. Vyplnit dotazník mohou i prostřednictvím webových stránek Hestia - NDC. Pokud je třeba, jsou vyzvány k doplnění dalších údajů nebo je dohodnuta osobní schůzka.

Počet organizací, přijímajících dobrovolníky vedených v databázi organizací, byl nejvyšší v prvních letech existence dobrovolnického centra, kdy se počet neziskových organizací z celé České republiky v této databázi pohyboval nad hranicí jednoho sta organizací (Hestia – NDC 1999: 1). Shromažďování, vedení a vyhledávání informací v databázi takového rozsahu bylo pracné a časově náročné. Mimo to nebylo vždy možné poskytnout kontakt na neziskovou organizaci, sídlící v dostupné vzdálenosti od místa bydliště mimopražského zájemce. Přesto měl tento postup svůj význam v době, kdy regionální dobrovolnická centra dosud neexistovala nebo se pozvolna tvořila. Dnes již tuto funkci na řadě míst přebrali členové Koalice dobrovolnických iniciativ, a pracovníci dobrovolnického centra se tak mohou plně soustředit na práci se zájemci v hlavním městě Praha.

¹⁸ Inzeráty jsou přístupné na webové stránce www.dobrovolnik.cz.

¹⁹ Jedná se o nepravdivé a nefinanční odměny či dárky. Například může jít o pozvání na akci pořádanou danou organizací nebo o možnost použít zařízení organizace (keramickou dílnu apod.) (terénní deník autorky 2004)

3.4 Databáze dobrovolníků

I když dotazník dobrovolníka měl od počátku dvě formy – jednu fyzickou a druhou elektronickou (dostupnou na webových stránkách Hestia - NDC), kontakt s pracovníky dobrovolnického centra zájemci o dobrovolnictví navazovali často telefonicky či osobně. Ještě v roce 2001 bylo běžné, že řada pražských zájemců o dobrovolnictví přišla na osobní schůzku, během níž ho pracovník centra podrobně seznámil s jednotlivými organizacemi z databáze a společně pak sestavovali seznam možných příležitostí k uplatnění. Každá taková schůzka trvala mezi třiceti až šedesáti minutami a zpravidla se jí účastnil pouze jeden zájemce.

S nárůstem počtu uživatelů internetu, začalo stále více zájemců kontaktovat pracovníky centra pomocí emailu či přímo zasílalo svůj vyplněný dotazník. Ve většině případů pak postačoval pracovníkům centra k získání doplňující informace, potřebné pro sestavení seznamu vhodných neziskových organizací z databáze, pouze telefonický či emailový kontakt. Díky tomu začal počet osobních návštěv zájemců o dobrovolnictví klesat a dnes se setkání konají především ve dvou případech. Pokud si zájemce výslovně přeje přijít osobně, anebo pokud přijde za pracovníky centra bez ohlášení. Jedná se přibližně o pět až deset schůzek měsíčně²⁰.

Se zájemci, kteří se takové schůzky zúčastní, pracovníci centra hovoří nejen o možnostech konkrétního uplatnění v některé neziskové organizaci, ale i o širším rozměru dobrovolnické pomoci. Jinými slovy, pracovníci centra usilují o to, aby každý zájemce dobře rozuměl pojmu dobrovolník a chápal, že role dobrovolníka má určité hranice, za které není třeba jít.

3.5 Získávání zpětné vazby od zájemců o dobrovolnictví

Ačkoliv je každý zájemce poučen o významu zpětné vazby²¹ a požádán o její vyplnění, počet těch, kdo na tuto výzvu zareagují je velmi malý. To bohužel ztěžuje nejen další zkvalitňování služeb databáze Hestia - NDC, ale i práci se statistickými daty, získanými prostřednictvím dotazníků od zájemců o dobrovolnictví. V minulosti užívaný způsob

²⁰ Počet schůzek kolísá v závislosti na ročním období. Je obvyklé, že řada zájemců kontaktuje dobrovolnické centrum na podzim, kdy začíná nový školní, popř. akademický rok nebo před Vánoci. Naopak méně zájemců se hlásí v letním období (terénní deník autorky, 2002 – 2003).

²¹ Zpětná vazba, tj. sdělení zájemce o dobrovolnictví o tom, jak uspěl při kontaktování a ve spolupráci s organizacemi, vybranými z databáze organizací, je důležitá zejména proto, že je jedinou objektivní informací o způsobu práce jednotlivých organizací s dobrovolníky. Pracovníci Hestia – NDC si pro tento účel vytvořili vlastní dotazník (zpětné vazby). Obdobně byli pracovníci organizací, začleněných do databáze organizací, osloveni s prosbou o vyplnění dotazníku zpětné vazby organizací (jejím cílem bylo ověřit si počty dobrovolníků, kteří do organizace přišli prostřednictvím Hestia – NDC) (terénní deník autorky, 2002).

telefonického kontaktu se zájemci se příliš neosvědčil²² Dobrou zprávou je, že se objevují i nové způsoby, jak bude možné zájemce znovu oslovit.

3.6 Nové impulsy pro činnost dobrovolnického centra

Změny v neziskovém sektoru se promítají i do činnosti dobrovolnického centra. Spolupráce s organizacemi zařazenými v databázi, i se zájemci o dobrovolnictví nabývá stále více formálních prvků (například vznik pravidel pro zařazení a vedení organizací v databázi, způsoby nakládání s osobními údaji a řešení etických otázek). Tento trend je vyústěním měnící se situace v celém neziskovém sektoru, který se postupně profesionalizuje a je zároveň reakcí i na rostoucí očekávání zájemců o dobrovolnictví. Mezi zájemci o dobrovolnictví přibývá těch, jež očekávají, že budou jako dobrovolníci proškoleni, a že jejich čas bude opravdu využit maximální možnou měrou (terénní deník autorky 2003 – 2004).

3.7 Zahraniční zájemci o dobrovolnictví

Další oblast, která se vedle formalizace dostává do popředí, je nástup zahraničních dobrovolníků. Již před vstupem České republiky do Evropské Unie začal narůstat počet zahraničních zájemců o působení v českých neziskových organizacích. I když se zdá, že se situace velmi zvolna lepší, stále je obtížné řadu těchto zájemců uspokojit. Problémem není ani tak jazyková bariéra jako otázka poskytování zázemí pro dobrovolníky. Řada zájemců očekává, že zde budou pomáhat za stravu a ubytování. To ale může nabídnout zatím jen menší část českých neziskových organizací. Dobré vyhlídky na nalezení vhodné přijímající organizace tak mají především dvě skupiny zahraničních zájemců: studenti, kteří jsou zde ubytováni prostřednictvím školy a cizinci, jež zde pracují a žijí, a proto mají své životní potřeby zajištěny. Hestia - NDC se nicméně snaží vyjít vstříc poskytováním podobného servisu jako českým zájemcům, byť zatím ve výrazně menším měřítku.

3.8 Vývoj elektronické podoby databáze

Již krátce po vzniku dobrovolnického centra v roce 1999 získala Hestia - NDC prostřednictvím svých zahraničních partnerů elektronickou databázi pro práci s daty, získanými od dobrovolníků a organizací. Od počátku byl také nastaven režim, kdy zájemci i organizace vyplňovaly dotazník generovaný touto databází. Zpět do databáze ale byly vkládány informace pouze od těch zájemců, u kterých bylo ověřeno, že se skutečně stali

²² Tento způsob kontaktu byl časově a finančně náročný, přitom návratnost takto vložených investic byla malá. Mimo to se pracovníci setkávali s občasnými negativními reakcemi kontaktovaných osob (terénní deník autorky, 2001).

dobrovolníky Dotazníky zájemců, které se již nepodařilo znovu kontaktovat nebo se rozhodli dobrovolníky nebýt, se dále nearchivovaly. To znamená, že databáze sloužila především k prostému shromažďování údajů, s nimiž se již dále nepracovalo, i když její součástí byla například i rozsáhlá statistická sekce, určená k získávání statistických výstupů z vložených dat.

Dlouhodobě se tato databáze neosvědčila, protože počítala s jinou koncepcí práce v dobrovolnickém centru. Byla schopná zpracovávat pouze údaje o dobrovolnících, a to ještě jen v rámci formulářem definovaného systému otázek a odpovědí. To v praxi znamenalo, že informace obsažené v dotazníku často nebylo možné plně přenést do elektronické podoby, protože databáze neumožňovala vložení poznámek či vícenásobných informací k jednotlivým otázkám. Tvůrce databáze nepočítal ani s tím, že některé odpovědi respondenti neposkytnou a zavedl celou řadu povinných polí, které bylo nutné vložit, aby se dotazník do databáze uložil. Práci s databází ztěžoval i systém povinného odesílání dotazníků zpětných vazeb, který se v pravidelných časových intervalech objevoval u všech vložených dotazníků. Pokud pracovník nechtěl v daný okamžik tuto zpětnou vazbu odeslat, musel při každém otevření dotazníku zavřít nabídkové okno odesílání zpětné vazby.

Konstrukčně databáze rovněž počítala s vysokou návratností dotazníků zpětné vazby, a to nejen od samotných zájemců či dobrovolníků, ale i od organizací. Mimo to byly informace ve formuláři zpětné vazby nevhodně zvoleny²³. Propojení informace poskytnuté organizací s jednotlivými dobrovolníky a naopak, což databáze vyžadovala, bylo v praxi často nemožné kvůli nepřesným formulacím v dotaznících zpětné vazby pro dobrovolníky i organizace. To v konečném důsledku nejen ztěžovalo, ale přímo znemožňovalo vložení mnohých dotazníků, které byly buď jednotlivci nebo organizacemi poskytnuty. V důsledku toho se databáze stala zcela nevyhovující, nejenže nebylo možné čerpat z databáze statistické údaje, ale ani nebylo možné účelně využívat informací o dobrovolníkovi i organizaci a sledovat informace o lidech, u nichž se zapojení do dobrovolné činnosti dosud nepotvrdilo. Po několika pokusech opravit tuto první databázi tak, aby více vyhovovala potřebám dobrovolnického centra se pracovníci rozhodli nahradit stávající databázi databází zcela novou, reflektující jejich dosavadní zkušenosti.

²³ Vinou nevhodné formulace otázek dobrovolníci odpovídali způsobem, který nekorespondoval s možnostmi předdefinovanými v databázi. Například dotaz na objem času, kterou dobrovolné pomoci věnují, byla položena různým způsobem dvakrát. Tato skutečnost pak vedla k tomu, že se v některých dotaznících objevily rozpory. Podobně u organizací dotazník vyžadoval přesnou informaci o osobě dobrovolníka, k níž se zpětná vazba vztahovala. Tuto informaci ale pracovníci organizace vyplňující dotazník zpětné vazby pro organizace někdy neměli, a tak uváděli pouze dílčí informace, které proto nebylo možné zpracovat (terénní deník autorky, 2002).

Ve spolupráci s vybraným dobrovolníkem pak tato databáze vznikla a byla uvedena v používání v průběhu roku 2003. Od předchozí databáze se výrazně lišila například tím, že místo pouhé archivace dat umožnila aktivní výběr vhodných organizací, popř. i dobrovolníků.

4 Sledovaný soubor ve vztahu k hlavním problémům práce a formulace hypotéz

4.1 Sledovaný soubor a jeho členění

Tento soubor je výjimečný vzhledem k tomu, že vznikl v organizaci, která se práci se zájemci o dobrovolnictví věnuje nejdéle ze všech českých organizací, a jež je specifická i svým umístěním do hlavního města Praha.

Dotazníky tvořící sledovaný soubor, vznikaly (jako prescreenovací dotazníky) s cílem umožnit pracovníkům dobrovolnického centra se co nejefektivněji rozhodovat při asistovaném výběru vhodných dobrovolnických příležitostí pro zájemce o dobrovolnictví. Celkový soubor tvořilo 589 dotazníků, sebraných v období od ledna 2001 do června 2004. Jak je uvedeno dále, v souboru se vyskytly tři podobné, ale zčásti obsahově odlišné verze dotazníků. Stanovit přesné datum přechodu z jedné verze dotazníku na jinou nebylo možné. Je pravděpodobné, že dvě na sebe navazující verze dotazníků byly používány po určitou dobu souběžně. Obecně lze říci, že první verze dotazníku byla nahrazena novou verzí hned na počátku sledovaného období, v roce 2001. Druhá verze dotazníku sloužila větší část sledovaného období a nahrazena byla teprve koncem roku 2003. Různá délka období používání dotazníků je proto příčinou i odlišného zastoupení těchto tří verzí dotazníků ve sledovaném souboru, které je v poměru 7,3% : 62,2% : 30,1% (N= 589). Nevyvážené zastoupení různých verzí dotazníků bohužel zamezilo některým srovnáním sebraných údajů.

Podmínkou pro zpracování dotazníku bylo, aby dotazník obsahoval alespoň tři platné údaje (znaky). Jednou z podstatných charakteristik tohoto souboru bylo, že jej tvořily převážně ženy. I při absenci přesných dat bylo zřejmé, že zájemci – muži i dobrovolníci – muži jsou zastoupeni jen malou měrou (srov.: Tošner, Sozanská 2002:44). Je to tedy obecná skutečnost, která se nutně promítá i do této práce.

Všechny sledované otázky byly utříděny do tabulky č. 1. Zároveň byl do příloh zařazen seznam všech otázek (z dotazníků) s čísly, na které tato tabulka odkazuje (Příloha 6). Součástí příloh je i přehled těch jevů, kterým se práce podrobně věnuje v rámci I. a II. Třídění (Příloha 7).

Tab. č. 1. Roztřídění otázek z dotazníků dle oblastí

Oblast	č. jevu	Stručný název jevu	Otázka v dotaznících				
			typ A	O/P/U	typ B	O/P/U	typ C
	1	pohlaví	1a),b),c)	O	1a),b)	O	1)
sociálnědemografická	2	věk	16a)-16i)	U	3a)-3i)	U	3a)-3i)
	3	vzdělání	17a)-17e),17h),17i)	P	5a)-5f)	U	4a)-4f)
	4	povolání/funkce/profese	4d),4e)	O	6a)-6h)	P	5)
	5	základní sociální pozice	3a),b), 5a)-5e),17f),g)	P	4a)-4h)	P	6a)-6h)
	6	kontaktní adresa	2b),c)	O	2b),c)	O	2a), 2b)
zkušenost s dobrovolnictvím	7	zkušenost s dobrovolnictvím	6a),b)	P	7a),b)	U	14a),14b)
	8	ano: v jaké oblasti	XXX	XXX	8a)-8e)	P	15a)-15e)
motivace k dobrovolnictví	9	motivace k dobrovolnictví	7a)-7g)	P	9a)-9g)	U	16a)-16g)
	10	preferovaný věk klientů	15a)-15c),15f)	U	13a)-13c),13f)	U	7a)-7d)
	11	prefer. způsob kontaktu	8a)-8d)	U	10a)-10d)	U	9a),9b),11c)
	12	prefer. skupiny činnosti			umělý znak		
	13	prefer. oblasti činnosti	9),15d),15e),15g)-15y)	P	10e),f),13d)-	U	8a)-8v)
	14	prefer. velikost organizace	XXX	XXX	XXX	XXX	10a),10b)
	15	prefer. místo výkonu činnosti	XXX	XXX	XXX	XXX	11a)-11d)
	16	prefer umístění organizace	XXX	XXX	XXX	XXX	12a),12b)
	17	pořadí důležitosti voleb	XXX	XXX	XXX	XXX	13a)-13d)
	18	preferovaný čas	11/1)-11/8), 11a)-11d)	U	XXX	XXX	XXX
	19	případná omezení	12a),b),13a)-13e)	P	XXX	XXX	XXX
komunikace	20	zdroj informací o dobr. centru	14a)-14e)	P	11a)-11f)	U	17a)-17e)
	21	forma dotazníku			umělý znak		
identifikace	22	typ dotazníku	18)	O	14)	O	18)
	23	časový horizont			umělý znak		
	24	identifikační číslo	19)	XXX	15)	XXX	XXX

Legenda: O/P/U = otevřená/polootevřená/uzavřená otázka

Pro přehlednost při prezentování zjištění a snazší práci s daty byly otázky v dotaznících rozděleny do několika skupin. Každá z těchto skupin sdružuje obsahově příbuzné otázky. Tyto skupiny otázek byly pracovním pojmenovány jako:

- **oblast sociodemografická**

Sdružuje otázky, vypovídající o osobě respondenta, zejména o jeho pohlaví, věku a vzdělání.

- **oblast zkušenost s dobrovolnictvím**

Z otázek zde shromážděných vyplývá, zda respondent již měl zkušenost s dobrovolnictvím, a pokud ano, v jaké oblasti dříve působil.

- **oblast motivace k dobrovolnictví**

Jedná se o jedinou otázku, shodnou ve všech dotaznících, která hledá odpověď na to, jaké jsou hlavní motivační faktory respondentů.

- **oblast zaměření**

Sleduje očekávání respondentů ve vztahu k dobrovolné činnosti. Vedle konkrétní náplně činnosti se zaměřuje i na představy týkající se osoby klienta²⁴ či místa, kde bude činnost probíhat.

- **oblast komunikace**

Tato oblast se soustředí na způsob, jakým se respondenti o dobrovolnictví dozvěděli o službách dobrovolnického centra, ale také na to, jakou cestu zvolili pro první kontakt s pracovníky centra.

- **oblast identifikace**

Doplňuje celkový pohled o důležitou časovou perspektivu. Umělý znak v této oblasti také rozlišuje jednotlivé typy dotazníků.

4.2 Formulace hypotéz

Na každou z výše uvedených oblastí se váže jedna z hlavních otázek, uvedených v úvodu této práce, konkrétně:

- **oblast sociodemografická**

²⁴ zde ve smyslu osoby, která přijímá pomoc dobrovolníka

K této oblasti se pojí otázka:

„Jaké sociálně demografické charakteristiky se objevily u zájemců o dobrovolnictví?“

•oblast zkušenost s dobrovolnictvím

K této oblasti se pojí otázka:

„Jakou zkušenost s dobrovolnictvím (četnost, zaměření) tito zájemci měli?“

•oblast motivace k dobrovolnictví

K této oblasti se pojí otázka:

„Jaká byla motivace zájemců k dobrovolnictví ve sledovaném období?“

•oblast zaměření

K této oblasti se pojí otázka:

„Jaké byly kvalitativní preference dobrovolnické činnosti těchto zájemců?“

•oblast komunikace

K této oblasti se pojí otázka:

„Jakým způsobem byl navázán kontakt zájemce a dobrovolnického centra?“

Na základě těchto otázek byly stanoveny následující hypotézy:

H₁ = Zájemci o dobrovolnictví (v Hestia – NDC) tvoří skupinu, kterou lze popsat za pomoci sociodemografických charakteristik.

Tato hypotéza bude ověřována pomocí otázek z oblasti v práci označené jako sociodemografická, protože vychází z předpokladu, že dobrovolnictví svým obsahem oslovuje některé skupiny (definovatelné dle sociodemografických ukazatelů) více než jiné.

H₂ = Vliv předchozí zkušenosti s dobrovolnou činností vede ke zvýšenému zájmu o služby dobrovolnického centra.

Tato hypotéza bude v práci ověřována pomocí otázek směřovaných na minulou zkušenost s dobrovolnictvím u zájemců o dobrovolnictví. Jejím cílem je objasnit strukturu zájemců o dobrovolnictví ve sledovaném souboru z hlediska jejich orientace v oblasti dobrovolnictví.

H₃ = Motivace zájemců o dobrovolnictví není zcela altruistická, význam má i naplnění osobních potřeb zájemce o dobrovolnictví.

Termín „altruistická“ v této hypotéze je použit ve smyslu definice altruismu, jak jej užívá Pavol Frič ve své knize Dárcovství a dobrovolnictví v České republice (Frič 2001: 13). Altruismus jako „mravní princip, podle něhož je blaho jiného... důležitější než mé vlastní já a vlastní blaho“ odpovídá vybraným možnostem nabízeným v otázce „Proč chcete pracovat jako dobrovolník“ . Tyto možnosti jsou sledovány v protikladu k ostatním možnostem nabízejícím uspokojení osobních potřeb, jako je potřeba se setkávat nebo potřeba učit se novým dovednostem. Hypotéza proto bude ověřována odpověďmi zájemců o dobrovolnictví na výše uvedenou otázku.

H₄ = Zájemci o dobrovolnictví mají v okamžiku kontaktu s dobrovolnickým centrem představu komu chtějí pomáhat, a proto preferují některé skupiny klientů více než jiné.

Hypotéza předpokládá, že každý zájemce má vnitřně definovanou charakteristiku osoby, které je připraven pomáhat. Ověření této hypotézy se proto soustředí na otázky z oblasti zaměření, kde zájemce definuje svou představu preferované činnosti.

H₅=Vývoj informačních technologií se promítá i do chování zájemců o dobrovolnictví.

Pomocí otázky zaměřené na způsob komunikace zájemců s dobrovolnickým centrem bude ověřena hypotéza, která sleduje jak vliv informačních technologií ovlivňuje způsoby propojování informací o dobrovolnických příležitostech.

Všechny výše uvedené hypotézy budou ověřovány primárně za pomoci jednotlivých otázek s přihlédnutím k obsahovému propojení jednotlivých hypotéz.

4.3 Problémové oblasti použitých dotazníků

S ohledem na cíle práce nebyl vytvářen nový dotazník, ale za základ práce byly použity dotazníky sebrané v o.s. Hestia. Zcela zásadní a určující skutečností pro práci se sledovanými dotazníky je fakt, že tyto dotazníky nebyly určeny primárně ke studiu vybrané skupiny, ale vznikly a vyvíjely se jako funkční nástroj pro splnění určité potřeby, dosažení jistého cíle, kterým bylo poskytnutí informace zájemcům o dobrovolnictví.

Na rozdíl od dotazníku konstruovaného přímo pro účely určitého výzkumu lépe odráží stav, jenž existoval v době vzniku a používání daného dotazníku. I když práce s takovým druhotným zdrojem přináší jistá úskalí, nabízí i jedinečnou příležitost poznat a popsat zcela výjimečný soubor informací. Soubor, který je specifický nejen svým umístěním v prostoru a čase, ale i svým objemem.

Jak již bylo uvedeno, sledované dotazníky byly sbírány postupně v průběhu tak dlouhého časového období, že u nich došlo k vnitřnímu vývoji. Bylo proto nutné je před zpracování kategorizovat podle změn, které v nich za sledované období nastaly. Právě tyto změny jsou největším úskalím této práce, protože zásadně ztěžují práci s daty a znesnadňují pochopení obecných trendů, na něž získané výsledky mohou ukazovat. Z výše popsaných důvodů byly sebrané informace analyzovány v I. a II. třídění, neboť řada jevů nebyla popsatelná na základě jednoho znaku. Ve druhém třídění jsou zkoumány pouze vybrané kombinace výše uvedených znaků. Výběr byl proveden na základě toho, zda byly k dispozici dostatečné objemy dat a s ohledem na přínos dané kombinace znaků k tématu.

4.4 Faktory formující podobu použitých dotazníků

Měnicí se realitu lze v dotaznících nahlížet například pomocí nabízených okruhů činností pro dobrovolníky. Nabídka těchto činností byla v dotaznících konstruována na základě toho, jaké organizace v dané době s dobrovolníky spolupracovaly a jaké možnosti uplatnění dobrovolníkům nabízely.

V průběhu sledovaného období v dotaznících docházelo ke změnám terminologie, užívané k označování jednotlivých oblastí činností. Praxe totiž musela reagovat mimo jiné na to, že ne každý respondent musí daný termín (například fundraising, hospic, patologický jev) znát a rozumět mu. Tím došlo k tomu, že některé z nabízených oblastí činnosti nebyly na stejné pojmové úrovni²⁵.

Velkým iniciátorem změn v dotaznících byl čas. Jako u všech dlouhodobě používaných nástrojů, i zde se faktor času projevil. Tři výrazné příklady takových změn se objevily v souvislosti s otázkami na zdroje informací zájemců o dobrovolnickém centru, u vzdělání zájemců a v orientaci dobrovolnického centra výhradně na pražské respondenty. Konkrétně se jednalo o přijetí možnosti „internet“ mezi zdroje, odkud se zájemci o dobrovolnickém centru dověděli. V otázce, směřované na dosažené vzdělání, bylo třeba přidat možnost Vyšší odborná škola, protože zájemci tuto variantu postrádali a často ji doplňovali do nabídnuté

²⁵ Zájemce v dotazníku například uvede, že má zájem o pomoc umírajícím, aniž by zaškrtnul nabízenou možnost „hospic“ (terénní deník autorky, 2003).

škály. S odklonem od celorepublikové k výhradně pražské působnosti dobrovolnického centra vyvstala potřeba konkrétnějšího místního rozlišení, což se projevilo rozšířením dotazníků dobrovolníka o další otázky.

Obtížně se v dotaznících rodila formulace otázky směřované na profesní orientaci respondentů. Původně konkrétní dotaz byl nahrazen opačným extrémem, kdy se respondent²⁶ měl pouze zařadit pod jednu z nabízených profesních skupin (např. podnikání, pomáhající profese, administrativa). Druhý použitý způsob určení profesní charakteristiky v praxi také neobstál²⁷ a byl nahrazen takovou modifikací této otázky, kdy je respondentovi dán prostor k podání stručné charakteristiky své profese.

Ani tato změna nemusí znamenat konečné řešení, protože se zdá, že poměrně velká skupina respondentů, si nepřeje tyto informace sdělovat. Výrazně se také rozrostla skupina respondentů, kteří mají zkušenosti z různých oblastí nebo těch, jež pracují v oblasti odlišné od jejich vzdělání. Navíc se vedle tradičních označení stále častěji objevují nové profese či názvy pracovních funkcí²⁸. Přesto lze předpokládat, že dotaz na profesní zaměření zájemců v dotazníku zůstane zachován. Odpověď na něj pracovníkům centra usnadňuje rozhodování při výběru vhodných organizací.

Vzhledem k řadě změn, které se do dotazníků dobrovolníka promítly, bylo možné sestavit souvislou řadu údajů z let 2001 až 2004 pouze u některých otázek. Některé otázky se v dotaznících sice objevovaly, ale měnily svá umístění, rozdělovaly nebo slučovaly se do různých otázek. Některé otázky zanikly, jiné se objevily nově.

Právě nové otázky jsou i přes nižší počet respondentů také popsány, aby ukázaly možné směřování vývoje v oblastech, kterých se předchozí dotazníky nijak nedotknuly. Z těchto důvodů dochází u uvedených dat k pohybům v četnosti zahrnutých odpovědí respondentů.

4.5 Použité typy dotazníků

Sledované dotazníky (Příloha 3, 4 a 5) byly pro účely této práce rozděleny podle obsahu do tří typů, pracovně nazvaných „A“, „B“ a „C“. Posloupnost těchto dotazníků je chronologická. **Typ dotazníku označovaný jako „A“** je typem používaným od roku 1999 přibližně do roku 2001. Oproti následujícím typům věnoval hodně prostoru otázce časového vytížení respondenta (otázky „Kdy máte čas pro dobrovolnou činnost?“ a „Máte nějaká omezení Vaší dobrovolné činnosti; čím jsou způsobené?“). Zároveň tento dotazník nastavil

²⁶ Pracovní označení zájemců o dobrovolnictví, jejichž dotazníky byly v této práci zpracovány.

²⁷ Respondenti měli často problém si z nabízených možností zvolit, řada z nich otázku profese raději nechávala nevyplněnou nebo se uchylovala k různým slovním vysvětlením.

²⁸ Například „trenér prodejních dovedností“

některé otázky, zejména pak definování věku respondenta a škálu odpovědí na otázku „Proč chcete pracovat jako dobrovolník?“.

Poněkud neobratně byly v tomto typu dotazníku formulovány možnosti při odpovědi „ne“ na otázku „Jste zaměstnán/a?“. Zaměstnání jako takové bylo v dotazníku výrazně upřednostněno²⁹. Tato otázka byla položena hned v úvodu dotazníku a adresa do zaměstnání například u fyzického dotazníku zaplňovala více prostoru než adresa domů.

Oblasti dobrovolnické činnosti byly zastoupeny poměrně široce. Vedle činností ale zahrnovaly rozlišení skupin dle věku (děti – mladí lidé – dospělí – senioři), pohlaví (ženy – muži) a dalších faktorů (rodina). Některé ze zde uvedených činností se již v dalších dotaznících neprosadily (zvláštní události, péče, terapie), naopak názvy jiných byly dále zpřesněny (postižení – fyzicky postižení; mentálně postižení – mentálně a kombinovaně postižení).

Neprosadily se ani otázky směřované na čas, kdy by chtěl zájemce pomáhat, a omezení, která u něj mohou nastat. Podobně jako u otázky „Jste zaměstnán/a?“ i zde byl ponechán zájemcům výrazný prostor k vyjádření. Znalost časového rozvrhu a omezení zájemce se ale ukázala být pro výběr organizace nepodstatná, protože tyto otázky zájemci zpravidla konzultovali až se zástupci vybrané organizace. Výše uvedené otázky proto zůstaly izolovány pouze v dotaznících typu A. Vzhledem k malé četnosti odpovědí se těmito otázkami tato práce nezabývala.

U dotazníku typu B došlo k přeskupení některých otázek. Například dotaz na věk respondenta byl přesunut z konce na začátek dotazníku, protože se ukázalo, že věk hraje při sestavování nabídky vhodných organizací často významnou roli. Zároveň došlo u fyzického dotazníku k celkovému zlepšení grafické podoby dotazníku a k jeho zpřehlednění.

Jak už bylo uvedeno, zmizely některé otázky či jejich části. Například zmizela otázka věnovaná zaměstnavateli respondenta nebo u otázky „Co děláte v současné době“ možnost „žiji ze sociální podpory“. Vedle těchto změn se ale objevují i změny další. Například u otázky „Jakému typu dobrovolnické činnosti dáváte přednost?“ přibýly u typu B možnosti manuální činnost a fundraising, jejichž vyčlenění z ostatních nabízených možností dobrovolné činnosti působilo rušivě.

U oblastí dobrovolnické činnosti došlo k vydělení čtyř zastřešujících oblastí (odpovídají možnostem nabízeným respondentům, kteří uvedli, že byli dobrovolníky v minulosti) a nabídka konkrétních oblastí činností byla silně zredukována. Bohužel, v důsledku toho nebylo

²⁹ To bylo paradoxní zejména proto, že řadu zájemců v té době tvořili studenti (terénní deník autorky, 2001).

možné srovnat například zájem o pomoc klientům s fyzickým a kombinovaným postižením v průběhu celého sledovaného období, protože dotazníky B tyto dvě skupiny postižení nerozlišují.

Dotazník typu C se od předcházejících dvou typů opět výrazně odlišuje. Informace v něm uvedené byly opět přeskupeny a rozděleny do tak zvaných sekcí s cílem usnadnit rozhodování při výběru vhodných organizací z databáze. Z toho důvodu byly statistické údaje, týkající se například toho, zda respondent již v minulosti působil jako dobrovolník, přesunuty na konec dotazníku. Naopak volba jednotlivých okruhů činnosti se ocitla na první straně. Přibýly i nové otázky. Na rozdíl od předchozích dvou typů dotazníků se poprvé jasně vydělují čtyři věkové skupiny klientů (děti – mládež – dospělí – senioři). Zároveň má respondent možnost určit, zda je pro něj důležitější pomáhat individuálně či ve skupině. Dále, kde je připraven pomáhat, zda chce zůstat přímo v organizace nebo je ochoten trávit čas u klienta doma, a které ze zvolených kritérií má pro něj největší váhu. Novinkou, spojenou s orientací pouze na Prahu, bylo zavedení otázky na preferované umístění sídla neziskové organizace či klienta v rozsahu městských částí. Další změnou bylo i podstatné rozšíření škály odpovědí na otázku „Jak jste se o nás dozvěděl/a?“³⁰.

³⁰ V budoucnu by toto jemnější rozlišení mohlo ukázat cesty k lepší prezentaci služeb dobrovolnického centra veřejnosti.

5 K použité metodě a zpracování dat

5.1 Metoda zvolená ke zpracování dotazníků

Jak již bylo uvedeno dříve, s ohledem na cíle práce, nebyl vytvořen samostatný dotazník, ale bylo užito dotazníků vytvořených (a shromážděných) v o.s. Hestia.

Ke zpracování údajů, získaných z takto sebraných dotazníků zájemců o dobrovolnictví z let 2001 – 2004 (přesně: 1.1.2001 – 30.6. 2004) byl použit program SPSS (Statistical Package for Social Science, Statistický paket pro společenské vědy (Hebák, Svoboda 1994, s.5)).

Použití programu SPSS mělo své opodstatnění. Především tento program umožnil vzhledem k počtu dotazníků a otázek mnohem rychlejší a variabilnější zpracování dat než jakého by bylo možné dosáhnout například za pomoci programu MS Excell. To bylo důležité zejména v okamžiku, kdy bylo třeba rozlišit řadu údajů podle typu dotazníku nebo podle doby vyplnění dotazníku. Dalšími důvody, které hovořily pro volbu SPSS, byl fakt, že Fakulta humanitních studií UK vlastní licenci na používání programu a v rámci výuky byl studentům nabídnut semestrální kurz, věnovaný práci s tímto programem.

Podobné důvody, tedy schopnost pracovat s velkými soubory dat z oblasti společenských věd i dostupnost programu na půdě školy oceňují u SPSS i autoři skript o tomto programu, Hebák a Svoboda (Hebák, Svoboda 1994: 5).

5.2 K interpretaci grafů a tabulek

Zdrojové dotazníky k této práci jsou s ohledem na zajištění odpovídajícího standardu zabezpečení a uložení uschovány v o.s. Hestia. Údaje, vložené do programu SPSS, jsou k dispozici u autorky. Vzhledem k specifičnosti tohoto souboru dotazníků je třeba brát při čtení v úvahu následující skutečnosti:

- S ohledem na validitu získaných odpovědí bylo třeba zohlednit fakt, že ne všichni respondenti skutečně zodpověděli každou otázku. U jednotlivých grafů a tabulek proto může docházet ke změnám celkového počtu zahrnutých odpovědí.
- Tato práce zachycuje situaci, kdy v průběhu sledovaného období došlo k opakovanému přechodu na nový typ dotazníku. Tuto skutečnost se autorka při práci s daty snažila maximálně zohlednit. Přesto bylo nutné v zájmu zachování objektivity prezentovaných výstupů vynechat některá dílčí zjištění.
- Pro sledování dat v čase bylo možné volit ze dvou variant. První bylo srovnání typů dotazníků a druhou srovnání dotazníků dle roku vyplnění. Autorka častěji volila

druhou z těchto možností, která nabízela přesnější a přehlednější uspořádání dat. Srovnání typů dotazníků proto bylo užito v případech, kde nebyla možná jiná alternativa.

- Sledované údaje byly pevně srovnávány za roky 2001 – 2003, neboť údaje z roku 2004 zahrnují pouze prvních šest měsíců roku. V otázkách, kde bylo ke srovnání užito roku, byly údaje za rok 2004 vnímány pouze jako orientační.
- Vzhledem k tomu, že v řadě otázek mohl respondent volit libovolný počet odpovědí, ve srovnávaných grafech a tabulkách nemusí součet procent činit 100%.

6 I. třídění – analýza dat a výsledky práce

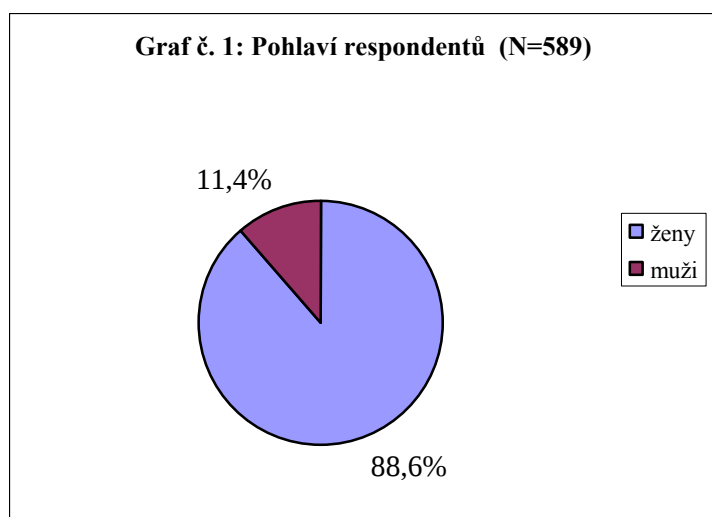
6.1 Oblast sociodemografická

6.1.1 Pohlaví zájemců

U všech tří typů dotazníků nebyla tato otázka položena přímo, k určování pohlaví sloužil tvar jména a příjmení respondenta. V žádném ze zkoumaných dotazníků se nevyskytl případ, kdy by pohlaví respondenta nebylo možné tímto způsobem určit. Z údajů ve sledovaných dotaznících vyplývá, že skupinu zájemců tvořily převážně ženy (88,6%).

Komentář:

To potvrzuje i dlouhodobá zkušenost pracovníků centra. Zároveň je třeba dodat, že v budoucnu by nějaký způsob rozlišení, například pomocí titulů pan – paní, měl být v dotazníku zaveden.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 1

6.1.2 Věk zájemců

Věk respondentů byl u všech tří dotazníků zjišťován pomocí jednotné škály. I když je tento způsob méně přesný než prostá otázka „Kolik je Vám let“, může být pro některé respondenty přijatelnější. Přesto se ve sledovaném souboru vyskytl určitý počet respondentů, kteří si nepřáli na tuto otázku odpovídat ani v této podobě.

Tato škála dosud byla pro výběr vhodných organizací z databáze organizací dostatečná, protože u programů, které mají nějakým způsobem definovaný věk dobrovolníků zpravidla stačí přibližné rozlišení věku. Opravdu významnou roli hraje věková hranice 18 let, neboť některé programy nejsou uzpůsobeny pro dobrovolníky, jež tohoto věku dosud nedosáhli.

Z těchto důvodů zatím pracovníci dobrovolnického centra nepovažovali za nutné měnit stávající škálu, i přesto, že je tvořena nestejně dlouhými časovými úseky. V rámci třídění byly ještě vybrané časové úseky z důvodu malé četnosti dat sdruženy.

Ve skupině 580 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli byli nejvíce zastoupeni lidé ve věku 18 – 27 let, tvořící 59,1% sledovaného souboru. Následující dvě skupiny podle počtu respondentů tvořili věkové skupiny 28 – 35 let a 36 – 50 let. Je zajímavé, že mládež do 18 let byla zastoupena (s 8,4%) více než všechny věkové skupiny respondentů nad 50 let; ty dohromady představovaly pouze 7,3% respondentů. Z uvedených výsledků rovněž vyplývá, že celých 81,5% (n = 473) respondentů tohoto souboru ještě nepřesáhlo 35 let věku.

Tabulka č. 2: Věk respondentů (N = 580)

Věk respondentů	N	%
méně než 18 let	49	8,4
18 – 27 let	343	59,1
28 – 35 let	81	14,0
36 – 50 let	65	11,2
51 – 65 let	27	4,7
66 a více let	15	2,6
celkem	580	100,0

Hestia - NDC, 2001 - 2004 2

6.1.3 Vzdelání zájemců

Vzdělání bylo jednou z charakteristik, která se ve sledovaném období měnila. Původně pětistupňová škála v dotazníku typu A byla později rozšířena o možnost šestou, jíž je vyšší odborné vzdělání.

Z 582 respondentů, kteří odpověděli na otázku „Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?“, 29,2% respondentů uvedlo „střední odborné vzdělání“³¹. V pořadí druhí byli ve sledovaném souboru respondenti s dokončeným středním všeobecným vzděláním³² (s 26,5%).

Třetí nejčetnější zastoupenou skupinu tvořili vysokoškoláci s 21,0% respondentů. Na druhou stranu jen 13,5% respondentů vybralo z nabízených možností odpověď „základní

³¹ Přesněji: ÚSO = úplné střední odborné vzdělání; Jedná se o absolventy odborně zaměřených škol s maturitou.

³² Přesněji: ÚSV – úplné střední vzdělání; Tato kategorie se vztahuje především k absolventům gymnázií, kteří nemají odborné zaměření do praxe.

vzdělání“. Absolventi učiliště³³ tvořili 2,6% . Poslední sledovanou skupinou, jež byla ovšem samostatně uvedena až od typu dotazníku C, byly absolventi vyšších odborných škol (VOŠ), zastoupení 7,2%.

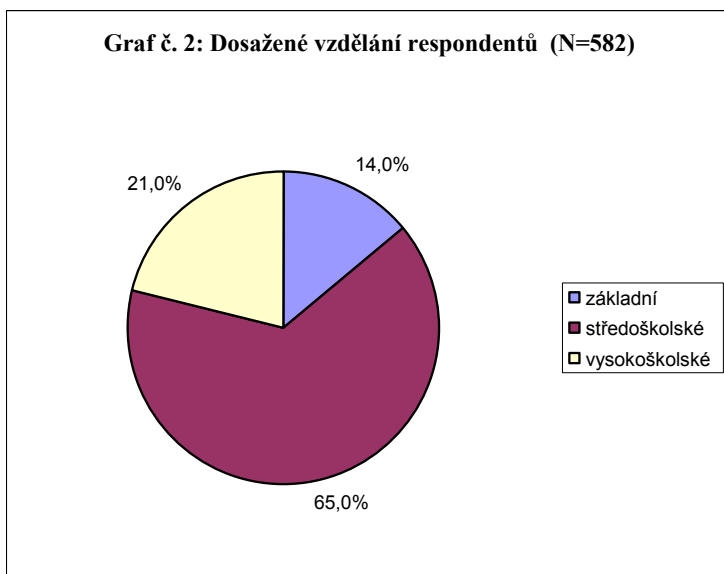
Tabulka č. 3: Vzdelání respondentů (N = 582)

Vzdělání	N	%
<i>Základní vzdělání</i>		
základní vzdělání	79	13,5
<i>Středoškolské vzdělání</i>		
úplné odborné vzdělání	15	2,6
úplné střední odborné vzdělání	170	29,2
úplné střední vzdělání	154	26,5
vyšší odborné vzdělání	42	7,2
<i>Vysokoškolské vzdělání</i>		
vysokoškolské vzdělání	122	21,0
Celkem	582	100,0

Hestia - NDC, 2001 - 2004 3

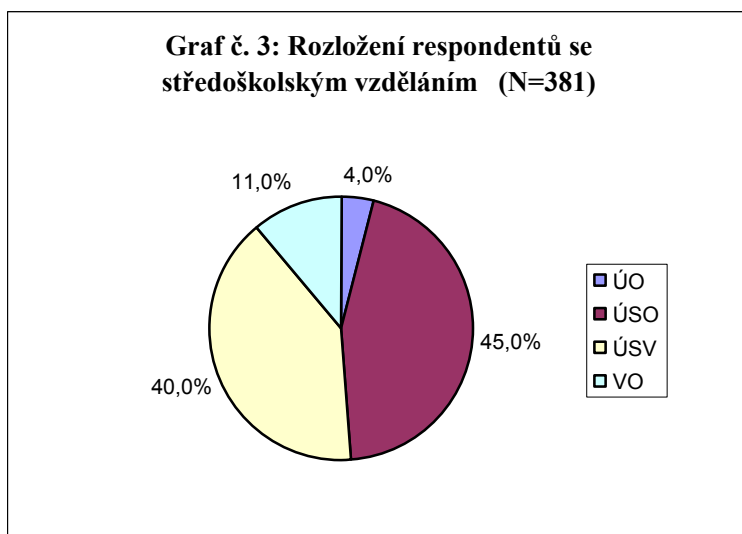
Při rozdělení nabízených možností do užší, trojstupňové škály základní vzdělání - středoškolské vzdělání - vysokoškolské vzdělání, jsou jednoznačně dominující skupinou absolventi středních škol. Toto základní dělení bylo uplatněno v rámci II. třídění.

³³ Přesněji: ÚO – úplné odborné vzdělání; Tj. lidé bez maturity.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 4

Mezi respondenty se středoškolským vzděláním přitom převažují lidé s úplným středním odborným vzděláním (ÚSO) nad respondenty s úplným středním vzděláním (ÚO).

Hestia - NDC, 2001 - 2004 5

Komentář:

Obě tato zjištění jsou v souladu s předchozími pozorováními v této oblasti i se zahraničními zkušenostmi (srov.: Tošner, Sozanská 2002: 44; Hrudková 2003: 123 – 126; Govaart 2001). Vzhledem k tomu, že otázka se ptá na nejvyšší dosažené vzdělání, byly do skupiny osob se základním vzděláním zařazeni i studenti středních škol. Ve skutečnosti tedy

podíl respondentů s dokončeným základním vzděláním, kteří už dále nestudují, mohl být ještě nižší, než je uvedeno. Obdobná situace nastala i u studentů vysokých škol, kteří byli zařazeni pod osoby se středoškolským vzděláním.

6.1.4 Povolání, funkce, profese

První ze tří sledovaných typů dotazníků předpokládal, že zájemci o dobrovolnictví budou především lidé, kteří již pracují. Tomu byla přizpůsobena otázka na zaměstnavatele, včetně kontaktních údajů, funkci a náplň práce zájemců o dobrovolnictví.

V praxi se ale tento postup neosvědčil. Složení respondentů nebylo (jak ostatně vyplývá i z dat uvedených v této práci) tak jednoznačné, a tak prostor, věnovaný zaměstnavateli a profesní orientaci zájemce se ukázal být zbytečně velký.

Navíc se tato otázka nesetkala s pochopením některých respondentů, jež si nepřáli sdělovat detailní informace o svém povolání a zaměstnavateli anebo si nepřáli být kontaktováni přímo na pracovišti. Pracovníci centra proto v druhém typu dotazníku vynechali údaje o zaměstnavateli a nahradili je obecnou škálou. Ani ta se ale příliš neosvědčila, protože řada respondentů si nebyla jistá, pod kterou z nabízených možností se mají zařadit.

V posledním typu dotazníku proto došlo opět ke změně, namísto škály zůstala pouze otevřená otázka („Vaše profese?“). I když by se mohlo zdát, že tato otázka není pro poskytnutí informací zájemcům nijak zvlášť důležitá, opak je pravdou. Vedle situací, kdy neziskové organizace potřebují dobrovolníka se specifickými znalostmi či dovednostmi, pomáhá odpověď na tuto otázku pracovníkům centra při sestavování nabídek zvolit mezi několika možnostmi. Pro účely této práce byly všechny získané odpovědi kategorizovány do škály používané v dotaznících typu B za pomoci příloh zák. 143/92 Sb.³⁴

Neochotu některých respondentů uvádět informace, týkající se jejich zaměstnání či profese, dokládá i vysoký počet respondentů, kteří se k této otázce nevyjádřili (více než 30% sledovaných dotazníků). Takový postoj respondentů ilustruje i skutečnost, že nejčastěji respondenti volili právě možnost „jiné“ (více než 30% odpovědí). To znamená, že prakticky u poloviny všech respondentů nebylo jejich profesní orientaci možné zjistit.

Správnost odpovědí u těch respondentů (dotazníku typu B), kteří zvolili některou z nabízených možností (kromě „jiné“), může být dále ovlivněna jejich subjektivním chápáním jednotlivých kategorií.

³⁴ Příloha „Charakteristiky platových tříd“ (dříve katalog oborů Práce a mzdy, „PaM“)

Tabulka č. 4: Profesní orientace respondentů (N = 410)

Profese	N	% (pořadí)	%
dělnická	9	2,2 (8)	1,5
ekonomická	60	14,6 (3)	10,2
podnikání	14	3,4 (7)	2,4
pomáhající	49	12,0 (4)	8,3
řemeslná	20	4,9 (6)	3,4
technická	31	7,6 (5)	5,3
administrativní	102	24,8 (2)	17,3
jiná	125	30,5 (1)	21,2
celkem odpovědělo	410	100,0	69,6
neodpovědělo	179	XXX	30,4
celkem respondentů	589	XXX	100,0

Hestia - NDC, 2001 - 2004 6

6.1.5 Základní sociální pozice respondentů³⁵

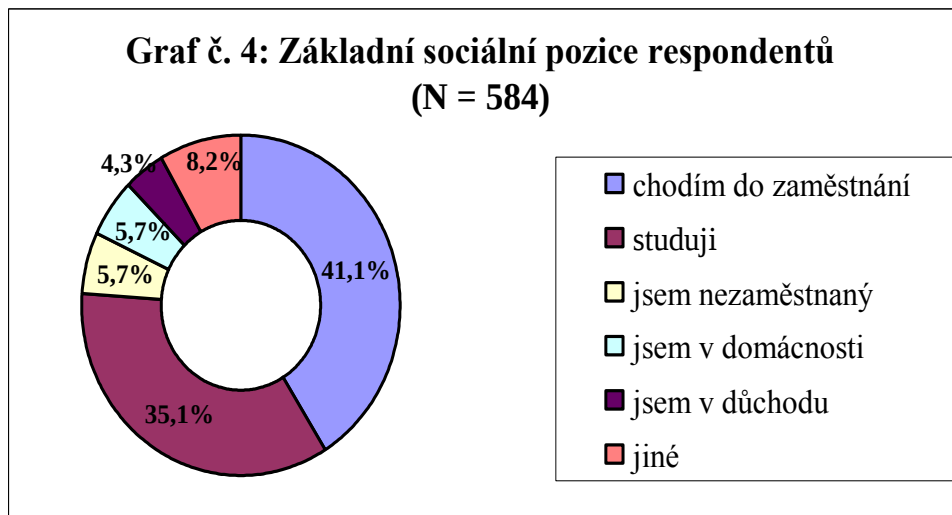
Za základ pro uchopení této otázky byly brány v úvahu odpovědi uvedené v dotaznících typu B a C, které jsou shodné. Stejně odpovědi byly obsažené i v dotazníku typu A, ovšem odděleně na dvou místech. Jedna odpověď z dotazníku typu A byla zahrnuta („žiji ze sociální podpory“) do „jiné“. U respondentů, kteří vyplnili dotazníky typu A rovněž nebylo možné rozlišit, zda se jedná o studenty střední školy (SŠ) nebo odborného učiliště. Z doplňujících poznámek respondentů lze vyvodit, že odpověď „jiná možnost“ nejspíše zahrnovala osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ), studenty VOŠ (popřípadě studující v programech tak zvaného celoživotního vzdělávání) a rodiče na mateřské dovolené, kteří se nechtěli zahrnout pod možnost „jsem v domácnosti“.

Nejpočetnější skupinu respondentů (z celkem 584) tvořili zaměstnanci s 41,1%, následovaní studenty s 35,0%. Respondenti, kteří uvedli, že jsou v okamžiku vyplnění dotazníku nezaměstnaní, stejně jako respondenti, jež uvedli, že jsou v domácnosti, představovali shodně 5,7% sledovaného souboru. Na posledním místě z hlediska četnosti byla skupina respondentů – důchodců se 4,3%.

³⁵ Tento termín v práci nahrazuje znění otázky použité v dotazníku, které je nejasné a zavádějící. Tato otázka zněla: „V současné době:“

Komentář:

Tímto se opakovaně potvrdilo, že mezi zájemci převládají lidé mladších věkových kategorií.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 7

6.1.6 Kontaktní adresa

Adresa tvořila součást všech typů dotazníků, měnily se však způsoby, jakým byla definována. Vedle poštovní adresy byly dotazníky doplněny o telefonní spojení (domů, do zaměstnání či na mobilní telefon). Od dotazníku typu B byla tato otázka ještě rozšířena o emailovou adresu, která se postupně stala primárním kontaktním údajem pro většinu zájemců.

Snad i proto nevěnovala řada respondentů vyplňování adresy takovou pozornost. Častým jevem bylo částečné či úplné vynechání údajů v adresách a v dalších kontaktních údajích. Vzhledem k tomu, že dotazníky nepamatovaly na „přechodné bydliště“³⁶, nebylo možné jednoznačně určit, zda se jedná o adresu trvalého či přechodného bydliště. Tato situace je aktuální zejména v Praze, kam za prací či studiem dojíždí řada lidí. Pro potřeby pracovníků centra ovšem nebylo toto rozlišení dosud významné, a proto mu nebyla při formulaci otázek věnována pozornost.

O získaných údajích tak lze uvažovat jen s určitou rezervou. Pro zpracování údajů byla stanovena pracovní hypotéza vycházející z toho, že uvedená adresa je adresou kontaktní, kterou respondent chápe jako sociální prostředí, v němž převážně žije. Pro ilustraci byly k této otázce zvoleny dva pohledy: dle velikosti sídla a dle krajů.

³⁶ Řadu respondentů tvořili studenti nebo lidé, kteří se přestěhovali za prací. To znamená, že adresa, kterou uvedli (na koleje, do podnájmu) nebyla adresou trvalého bydliště. Část respondentů naopak uváděla pro poštovní styk adresu trvalého bydliště, i když bylo zřejmé, že bydlí v Praze.

Tabulka č.5: Kontaktní adresy respondentů dle velikosti sídla (N = 578)

Velikost sídla	N
0 - 2 000 obyvatel	16
2 000 – 5 000 obyvatel	14
5 000 – 20 000 obyvatel	34
20 000 – 50 000 obyvatel	19
50 000 – 100 000 obyvatel	19
nad 100 000 obyvatel	1
Praha	445
nezařazeno	30
neodpovědělo	11
celkem respondentů	589

Hestia - NDC, 2001 - 2004 8

Z těchto údajů jasně vyplývá, že velká část respondentů uvedla adresu přímo v hlavním městě Praha. Srovnáním s druhou tabulkou lze toto konstatování dále rozšířit o poznatek, že druhou nejčtetnější adresou respondentů bylo některé ze sídel ve Středočeském kraji.

Tabulka č. 6: Kontaktní adresy respondentů dle krajů (N=578)

Kraj	N
Praha	446
Jihomoravský kraj	6
Jihočeský kraj	13
Pardubický kraj	8
Hradecký kraj	2
Vysočina	3
Karlovarský kraj	0
Liberecký kraj	5
Olomoucký kraj	1
Plzeňský kraj	4
Středočeský kraj	41
Moravskoslezský kraj	7
Ústecký kraj	6
Zlínský kraj	4
Slovenská republika	2
nezařazeno	30
neodpovědělo	11
celkem	589

Hestia - NDC, 2001 - 2004 9

Z odpovědí, zařaditelných dle krajů, na tuto otázku uvedlo Prahu nebo Středočeský kraj devět z deseti respondentů (84,2% z 578 odpovědí). Obdobná situace je i u velikostí sídel, kde díky zastoupení „Pražanů“ se podíly zastoupení u menších sídel jeví jako málo významné.

Komentář:

Přestože se mezi respondenty objevili i občané slovenské republiky, lze říci, že většina zájemců pocházela z Prahy a okolí. To by mohlo znamenat, že zpřesnění orientace dobrovolnického centra na zájemce z Prahy a okolí byla rozhodnutím, které reflektovalo realitu.

6.1.7 Shrnutí oblasti sociodemografické

Z dotazníků bylo zjištěno, že ve sledovaném souboru výrazně převládají ženy (88,6%). Největší zájem o dobrovolnictví mají mladší lidé, mající vazbu na Prahu či okolí. Zájemci o dobrovolnictví zpravidla pracují či studují. Více než 80% zájemců o dobrovolnictví ještě nedosáhlo věkové hranice 35 let. Navíc skupina zájemců do 18 let je početnější než zájemci tvořící věkové skupiny nad 50 let. Zájemci o dobrovolnictví mají téměř výhradně středoškolské a vysokoškolské vzdělání, ve sledovaném souboru byly tyto skupiny zastoupeny 86,5%.

6.2 Oblast zkušenost s dobrovolnictvím

6.2.1 Zkušenost s dobrovolnictvím

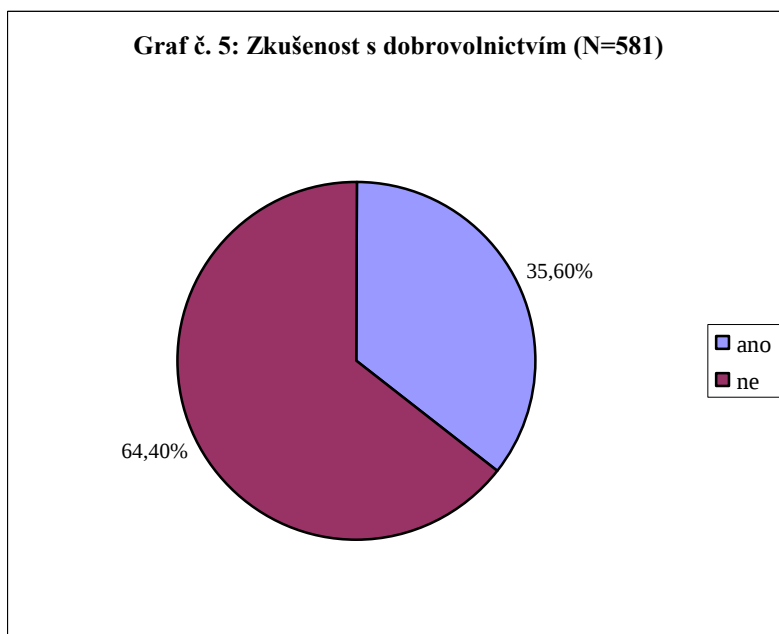
Otázka „Pracoval/a jste někdy jako dobrovolník?“ měla u dotazníků typu B a C dvě možné odpovědi („ANO“ a „NE“), doplněné o navazující škálu čtyř, respektive pět možných okruhů činností pro respondenty, kteří odpověděli „ANO“.

U dotazníku typu A byla navazující otázka ponechána pouze jako otevřená, bez uvedení volitelných možností. Navíc byla položena doplňující otázka ve znění „Těžko říci, zda jsem působil/a jako dobrovolník, protože:“. Nelze opomenout skutečnost, že u fyzických dotazníků ve zkoumaném souboru řada respondentů na výše uvedenou otázku odpověděla nejprve „NE“, a teprve po přečtení uzavřené doplňující otázky svou odpověď změnila na „ANO“.

Z 581 respondentů odpovědělo na otázku „Pracoval/a jste někdy jako dobrovolník?“ 35,6% respondentů kladně a 64,4% uvedlo zápornou odpověď.

Komentář:

Převaha zájemců, kteří dosud dobrovolníky nebyli, je určitým příslibem do budoucna. Zároveň ale tato skutečnost předpokládá dobrou práci právě s těmito jednotlivci tak, aby jejich první zkušenost byla co nejlepší.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 10

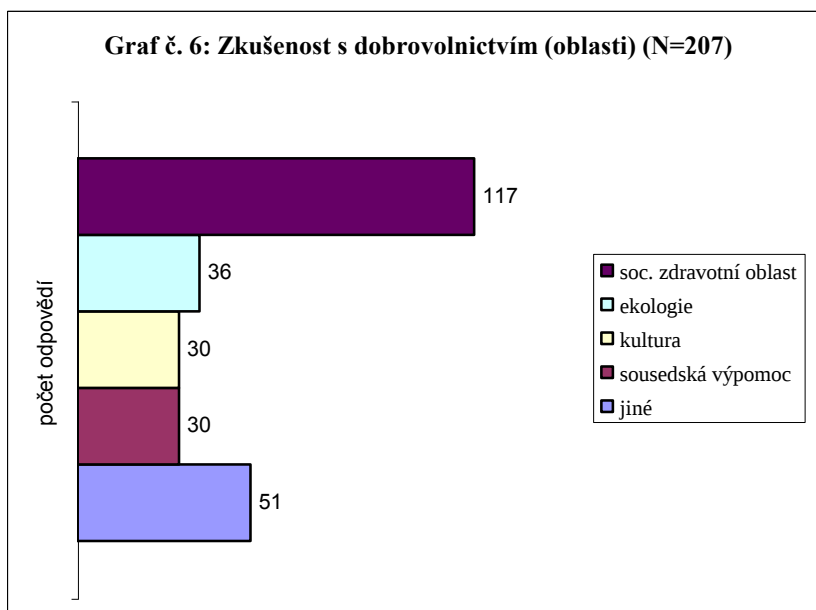
6.2.2 Zkušenost s dobrovolnictvím dle oblastí

Z 207 respondentů, odpovídajících na předchozí otázku kladně, se nejvíce respondentů věnovalo pomoci v sociálně zdravotní oblasti (56,5%). Možnost „ekologie“ zvolilo 30,8% respondentů. Jen o málo méně respondentů se v minulosti věnovalo kultuře a sousedské výpomoci³⁷. Pro čtvrtinu respondentů (24,6%) nebyla nabízená škála dostačující, a proto zvolili možnost „jiné“. U této otázky si respondenti mohli zvolit více než jednu možnost.

Komentář:

Na základě zkušeností pracovníků dobrovolnického centra bylo možné očekávat, že nejčastěji uváděnou možností bude právě sociálně zdravotní oblast, která má dlouhou tradici v zapojování dobrovolníků (terénní deník autorky 2001-2004).

³⁷ Tato kategorie měla postihnout především spontánní pomoc v komunitě, tj. dobrovolnou činnost, která ale nebyla profesionálně organizována, protože směřovala do blízkého okolí respondenta.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 11

6.2.3 *Shrnutí oblasti zkušenost s dobrovolnictvím*

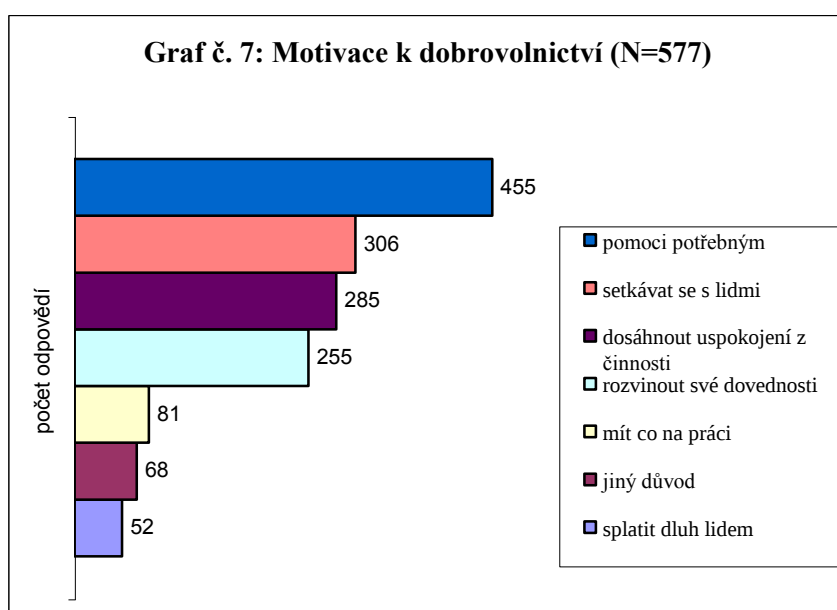
Pouze čtyři zájemci z deseti uvedli, že již měli předchozí zkušenost s dobrovolnictvím. To znamená, že pracovníci dobrovolnického centra častěji asistovali při výběru dobrovolnických příležitostí pro jednotlivce, kteří přímou zkušenost s dobrovolnictvím dosud neměli. Více než polovina respondentů, jež předchozí zkušenost měli, uvedla, že má zkušenost s dobrovolnou pomocí v oblasti sociálně zdravotní.

6.3 Oblast motivace k dobrovolnictví

6.3.1 *Motivace k dobrovolnictví*

Škála odpovědí na otázku „Proč se chcete stát dobrovolníkem?“ se nezměnila v průběhu celého sledovaného období s výjimkou dotazníku typu A, kde některé odpovědi byly sdruženy pod možnost „chci dosáhnout určitého cíle“. Tato otázka, stejně jako řada dalších, připouští více možných odpovědí. Není jasné, proč byly nabízené odpovědi formulovány právě tímto způsobem, jisté je pouze to, že tato škála možností byla takto definována již v původní databázi, z níž byl dotazník generován.

Z celkem 577 respondentů, kteří zodpověděli otázku „Proč se chcete stát dobrovolníkem?“ 78,9% uvedlo, že je k jejich rozhodnutí motivuje touha pomoci potřebným lidem. Druhým nejvíce uváděným motivem, byla možnost „chci se setkávat s lidmi“, jež zvolilo 53,0% respondentů, následovaná odpověďmi „chci dosáhnout vlastního uspokojení z činnosti“ (49,4%) a „chci rozvinout své dovednosti“ (44,2%). Zbývající tři možné odpovědi respondenti volili podstatně méně – možnost „chci mít co na práci“ zvolilo 11,8% respondentů a možnost „chci splatit svůj dluh vděčnosti vůči lidem“ jen 9,0% respondentů. To je méně respondentů, než kolik jich uvedlo, že mají jiný důvod k hledání uplatnění v roli dobrovolníka (14,0%).

Hestia - NDC, 2001 - 2004 12

Komentář:

Zjištěné pořadí důvodů, které respondenti uváděli, opětovně potvrzuje již dříve zmíněný předpoklad, že motivace k dobrovolnictví nemusí nést výhradně altruistické rysy. I snaha pomoci může být stále nejsilnějším motivem pro hledání uplatnění v roli dobrovolníka, řada dobrovolníků zároveň sleduje i své osobní cíle – touhu navazovat a udržovat sociální kontakty, zdokonalovat se a nacházet osobní uspokojení. Tomu, že u zájemců nepřevládá zcela altruistická motivace nasvědčuje i malý počet respondentů, kteří zvolili odpověď „chci splatit svůj dluh společnosti“. To naznačuje pozitivní fakt, že zájemci o dobrovolnictví vnímají své rozhodnutí stát se dobrovolníkem ne jako nutnou danost, ale jako své osobní svobodné rozhodnutí.

6.3.2 Shrnutí oblasti motivace k dobrovolnictví

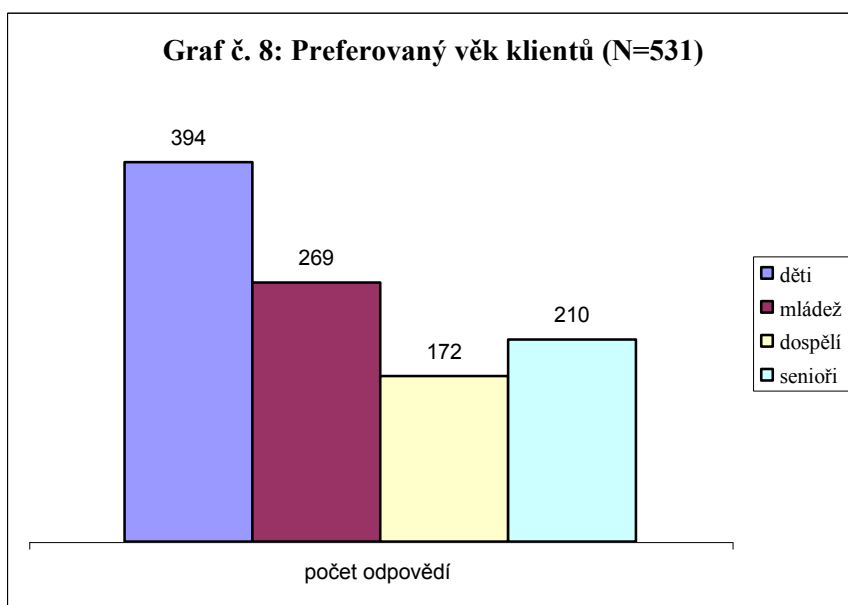
Nejsilnějším motivem pro zapojení do dobrovolné činnosti byla u respondentů snaha „pomoci potřebným“. Tato nejčastější odpověď byla následována dalšími dvěma skupinami odpovědí, které uzavírala, z hlediska počtu respondentů, možnost „chci splatit svůj dluh vděčnosti lidem“.

6.4 Oblast zaměření

6.4.1 Preferovaný věk klientů

I když se otázka „Komu chcete pomáhat?“ objevuje samostatně až v dotazníku typu C, rozdělení klientů dle věku na čtyři základní skupiny, tedy děti – mládež – dospělí – senioři také existovalo i u předchozích dvou typů dotazníků, a to jako součást otázky směřované na oblast preferované činnosti. Respondenti samozřejmě mohli zvolit více než jednu z nabízených odpovědí.

Z 531 respondentů, kteří zodpověděli tuto otázku, 74,2% uvedli, že by rádi pomáhali dětem. Práci s mládeží by se chtělo věnovat 50,7% respondentů. Třetí nejfrekventovanější skupinou byli senioři s 39,5% respondenty. Nejméně respondentů (32,4%) bylo rozhodnuto pracovat s dospělými klienty.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 13

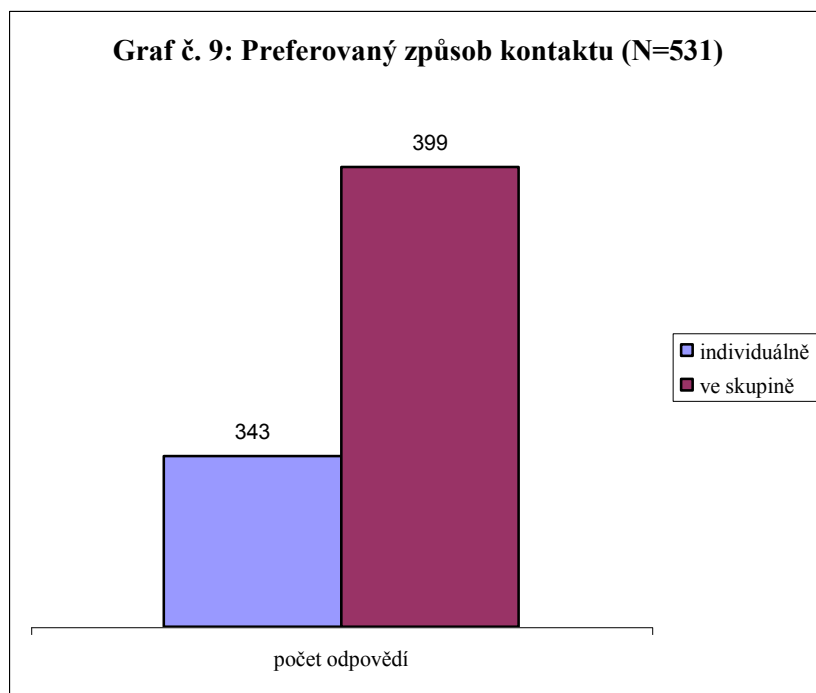
Komentář:

Tato zjištění potvrzují zkušenosti pracovníků dobrovolnického centra. Děti jsou tradičně nejvyhledávanější skupinou, na opačném pólu popularity jsou dospělí (terénní deník autorky 2001 – 2003).

6.4.2 Preferovaný způsob kontaktu

Vzhledem k tomu, že škála nabízených možností se v průběhu sledovaného období měnila, bylo možné vyhodnotit pouze dvě odpovědi ze tří, respektive čtyř možností nabízených v dotaznících typu A a B. Třetí možnost týkající se samostatné činnosti, byla v dotaznících pokládána natolik odlišnými způsoby, že ji nebylo možné zahrnout do výsledků. Dotazník typu C rozlišoval jen dvě výše uvedené možnosti. Jsou to „spolupráce s jedním člověkem“ v dotazníku typu A a B, respektive „individuálně (kontakt k jedním klientem)“ v dotazníku typu C a „spolupráce se skupinou“, respektive „ve skupině (s více dobrovolníky/více klienty)“ v dotazníku typu C.

V odpovědích na otázku, zda si přejí pomáhat individuálně jednomu klientovi nebo zda by raději pracovali ve skupině, mírně převládala možnost práce ve skupině (399 odpovědí). Individuální kontakt se u celkem 531 respondentů objevil 343krát. Oba typy činností, individuální činnost i práce ve skupině, jsou v odpovědích zastoupeny vyrovnaně, což naznačuje, že typ činnosti není u respondentů výrazně vyhraněn a na obě možnosti je připravena více než polovina respondentů.

Komentář:

I když tato zjištění jsou (vzhledem k absenci jedné z nabízených možností) pouze orientační, je třeba vyzdvihnout jejich význam v kontextu celého dotazníku. Tato otázka je určitým promítnutím respondentů do situace sociálního kontaktu.

6.4.3 Skupiny preferovaných činností

Spektrum nabízených odpovědí na tuto otázku se v průběhu sledovaného období měnilo takovým způsobem, že srovnávat jednotlivé možnosti nabízené v dotaznících lze jen v omezeném množství případů. Toto srovnání je možné u oblastí nazvaných „nemocní“ (tuto možnost zvolilo 212 respondentů z celkem 509) a „bezdomovci“ (59 odpovědí z celkem 509). Další možnost, „ekologie“ (104 odpovědí z celkem 509) se rovněž objevila ve všech typech dotazníků, pouze u dotazníku typu „B“ byla uvedena odděleně, jako širší oblast činnosti. Obdobně „fundraising“ (z celkem 577 dotazníků byl označen 18krát) byl v dotazníku typu „B“ zařazen v jiné otázce („Jakému typu dobrovolnické činnosti dáváte přednost?“). Všichni respondenti rovněž mohli využít odpovědi „jiná možnost“, ovšem tato odpověď je irelevantní vzhledem k odlišnému obsahu možností, nabízených různými typy dotazníků. Srovnat proto lze jen malou část sledovaných dotazníků.

U zbylých možností, které byly respondentům nabízeny, není možné zpracovat údaje za celý soubor, protože se jednotlivé oblasti činnosti buď nevyskytují ve všech třech typech dotazníků anebo, že se vyskytují jen ve významově odlišných variantách.

Za pojmově nejproměnlivější lze označit oblasti činnosti spojené s pomocí postiženým. Zatímco dotazníky typu B nerozlišují různé druhy postižení vůbec, dotazníky typu A používají termínů „postižení“ a „mentálně postižení“ a dotazníky typu B užívají rozlišení na „fyzicky postižení“ a „mentálně a kombinovaně postižení“.

Z tohoto důvodu byly pracovně stanoveny souhrnné okruhy oblastí činnosti („skupiny preferovaných činností“), které jako umělý znak přibližovaly zastoupení širších oblastí činnosti. Neboť byly tyto širší okruhy tvořeny nestejným počtem jednotlivých činností, nebylo bohužel možné s nimi dále pracovat a jejich přehled za celý soubor lze chápat jen jako doplňující informaci.

Skupiny preferovaných činností byly sestaveny takto:

- **postižení**

Dotazník typu A: Postižení, Mentálně postižení

Dotazník typu B: Postižení

Dotazník typu C: Fyzické postižení, Mentální a kombinované postižení

Komentář: Z důvodu měnící se terminologie nebylo možné zpracovat údaje za tuto oblast, která by mohla patřit k nejfrekventovanějším kategoriím.

- **nemocní**

Dotazník typu A: Nemocní, Hospic

Dotazník typu B: Nemocní, Hospic

Dotazník typu C: Nemocní, Lidé nemocní AIDS

Komentář: Z této oblasti se podařilo zpracovat pouze obecnou kategorii „nemocní“, která byla v dotaznících dále rozvíjena specifickými podskupinami „hospic“ a „lidé nemocní AIDS“.

- **kultura a vzdělávání**

Dotazník typu A: chybí

Dotazník typu B: Kulturní oblast

Dotazník typu C: Kultura, Vzdělávání, Workcampy

Komentář: Oblast kultury se do dotazníků bohužel promítla až od typu B. Možnost „workcampy“ je zde zařazená, neboť i přes odlišné druhy vykonávaných činností je hlavní myšlenkou workcampů setkávání lidí z různých kultur.

- **administrativa a organizace**

Dotazník typu A: Kancelářské práce, Fundraising

Dotazník typu B: Manuální činnost, Fundraising

Dotazník typu C: Administrativa a organizace, Manuální práce, Překlady, Fundraising, PC/internetové stránky, Telefonické linky

Komentář: Tato souhrnná kategorie se zaměřuje na činnosti, spojené s chodem dané organizace, spíše než s pomocí klientům. Proto jsou zde zařazeny i některé odborné činnosti, jako překlady, fundraising nebo PC/internetové stránky (respektive jejich správa a tvorba). Možnost „telefonické linky“ sem byla zařazena proto, že vyjadřuje zájem o tento typ činnosti jako takové.

- **ochrana zájmů**

Dotazník typu A: Uprchlíci

Dotazník typu B: chybí

Dotazník typu C: Nezaměstnaní, Ochrana lidských práv, Humanitární aktivity

Komentář: Je oblastí, která v posledním typu dotazníku byla výrazně rozšířena, snad v souvislosti s tím, že roste obecný zájem o tuto problematiku, a s tím i počet neziskových organizací v databázi organizací.

- **patologické jevy**

Dotazník typu A: Patologické problémy, Bezdomovci

Dotazník typu B: Bezdomovci, Patologické problémy

Dotazník typu C: Lidé se závislostmi, Bezdomovci, Oběti trestných činů

Komentář: Patologické problémy byly jako označení pro respondenty špatně čitelnou kategorií, kterou bylo nutné dále upřesňovat. Proto došlo k rozštěpení této oblasti na podrobnější kategorie.

- **ekologie**

Dotazník typu A, C: Ekologie

Dotazník typu B: Ekologická oblast

Komentář: I přes odchylku v názvu u dotazníku typu B byla tato oblast zachována ve všech dotaznících. Pro účely této práce je používáno zkrácené označení „ekologie“ namísto přesnějšího „ekologie/ekologická oblast“.

- **jiné**

Dotazník typu A, B, C: Jiné, nezařazené možnosti

6.4.4 Preferovaná organizace a její umístění

Přestože otázky, týkající se organizace a jejího umístění, byly do dotazníků dobrovolníka zařazeny až v průběhu roku 2003, a jsou tudíž relevantní pouze pro dotazníky typu C, byl jim v rámci prvního třídění věnován prostor. Postihují totiž aspekty, které v předchozích dotaznících nebyly zkoumány.

V dotaznících typu C začaly být nově sledovány některé informace, spojené s organizací, v níž by zájemci chtěli působit. Šlo o následující tři otázky, jejichž formulování

a zařazení do dotazníku dobrovolníka vyplynulo z denních zkušeností pracovníků dobrovolnického centra:

- **preferovaná velikost organizace**

Touto otázkou chtěli pracovníci dobrovolnického centra zjistit, zda zájemce preferuje menší či větší organizaci, neboť se v minulosti setkali s nárokem, že velikost organizace byla pro některé zájemce určující skutečností při výběru organizace.

- **preferované místo výkonu činnosti**

Obdobně došli pracovníci centra k poznání, že řada zájemců byla připravena pomáhat pouze budou-li splněny některé jejich nároky na místo, kde budou dobrovolnou činnost vykonávat. Například se jevílo, že pro mnohé zájemce je přijatelné pomáhat vybranému klientovi přímo v organizaci³⁸, ale zdaleka ne všichni tito zájemci byli připraveni pomáhat témuž klientovi v jeho domácím prostředí.

- **preferované umístění organizace**

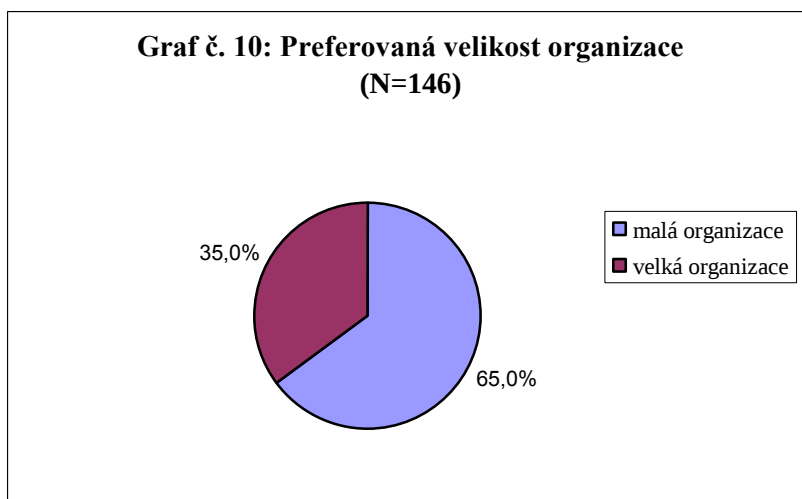
S příklonem k poskytování služeb dobrovolnického centra na regionální úrovni, tedy v rámci hlavního města Prahy, získala pro pracovníky dobrovolnického centra význam odpověď na otázku, zda a kam jsou ochotni zájemci za preferovanou organizací dojíždět a kde v Praze si přejí dobrovolnou činnost poskytovat. Adresa, uvedená v dotazníku dobrovolníka, neposkytovala v tomto případě dostatečnou záruku, že se jedná právě o tu část Prahy, kde si zájemce přeje působit³⁹, a proto bylo třeba tuto otázku položit zájemcům přímo.

Preferovaná velikost organizace

Z respondentů dotazníku typu C odpovědělo na tuto otázku celkem 146 respondentů. Z nich 65,0% uvedlo, že preferují menší organizaci, kde by personál i klienty znali osobně. Zbýlých 35,0% respondentů preferovalo větší organizaci s pevnou strukturou (nemocnice, domovy důchodců).

³⁸ Například v denním stacionáři, v nemocnici či v domově důchodců (terénní deník autorky, 2002-2003).

³⁹ Zájemce mohl například bydlet na okraji Prahy, ale pracovat v Praze 5. Vzhledem k tomu, že tam trávil většinu času, bylo pro něj snazší působit tam a nikoliv v místě svého bydliště (terénní deník autorky, 2002).

Hestia - NDC, 2001 - 2004 15

Komentář:

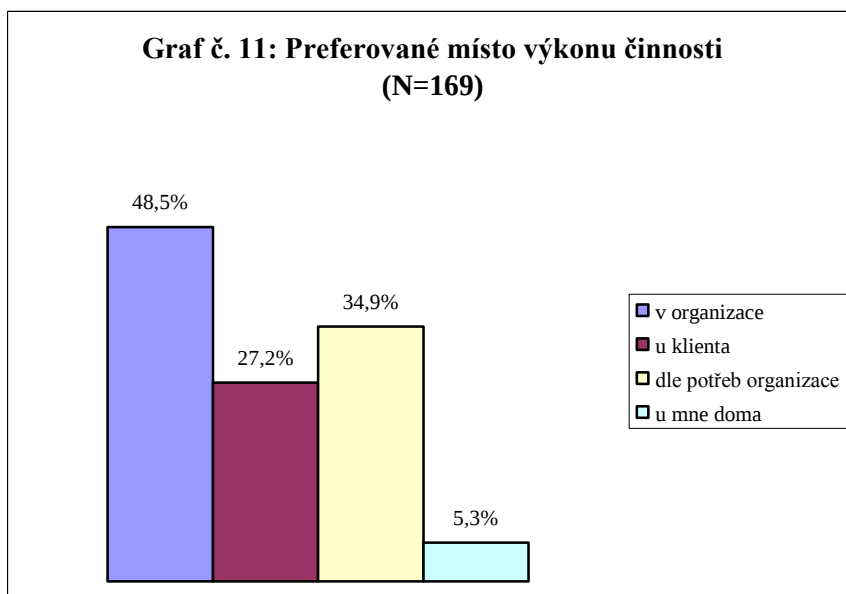
Příklon k malým organizacím by mohl korespondovat s tím, že jedním ze silně zastoupených motivů pro zapojení do dobrovolné činnosti byla touha setkávat se s lidmi, navazovat kontakty. A to lze očekávat spíše v malých organizacích než v organizacích velkých, které mohou působit neosobně.

Zdroj: Hestia – NDC, 2001 – 2004

Preferované místo výkonu činnosti

I v rámci předcházejících typů dotazníků se měli zájemci možnost omezeně vyjádřit k místu, kde by chtěli pomáhat. Možnost „u mne doma/samostatná práce“ byla ale jinak koncipována u dotazníků typu A a B. Proto bylo nutné údaje zde uváděné očistit od vlivu otázek z dotazníků typu A a B a soustředit se jen na odpovědi z dotazníku typu C.

Z odpovědí (dotazník C, N= 169)) bylo zjištěno, že přímo v organizaci by si přálo pomáhat 48,5% respondentů, což bylo nejvyšší procento z nabízených možností. Pomáhat dle potřeb organizace, tedy i mimo sídlo organizace, bylo připraveno 34,9% respondentů. 27,2% respondentů odpovědělo kladně na otázku, zda by byli ochotni pomáhat u klienta doma a pouze 5,3% respondentů by si přálo pomáhat ze svého domova.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 16

Komentář:

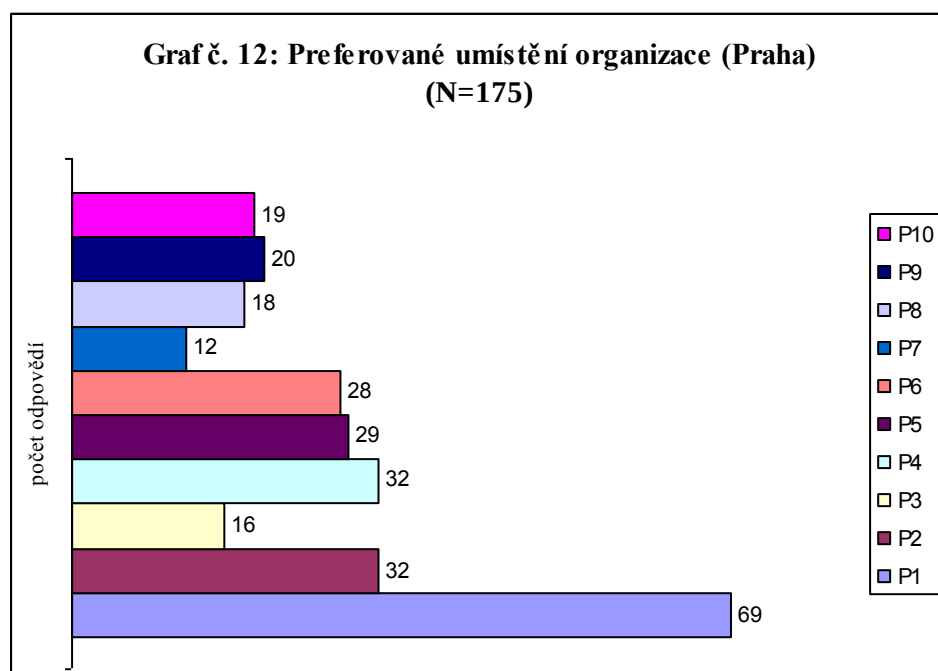
Pomoc v organizaci je nejobvyklejší formou spolupráce organizace a dobrovolníka. Výkon dobrovolné činnosti mimo organizaci je pro zájemce také přijatelný, jeho nižší výskyt může být způsoben tím, že jej nelze spojovat s výkonem všech druhů činnosti. Nižší ochota zájemců poskytovat svou pomoc v prostředí klientova domova může být odrazem pocitu zranitelnosti v situacích, kde zájemci nejsou přímo zaštiťeni organizací a kde se musí spoléhat jen na své síly i v případě obtíží. Zároveň lze předpokládat, že zájemci jsou si vědomi faktu, že tento druh kontaktu předpokládá vznik užší osobní vazby mezi klientem a dobrovolníkem.

Preferované umístění organizace

Zájemcům byly v dotaznících typu B nabízeny dvě varianty výběru místa, kde by nejraději vykonávali dobrovolnou činnost. Vedle možností volit z možností Praha 1 (P1) až Praha 15 (P15) mohli respondenti svou volbu upřesňovat ještě volbou jednotlivých městských částí. Zvolit bylo možné více možností.

Pro účely této práce byla sledována pouze první z těchto dvou variant výběru. Ze všech nabídnutých možností jsou v grafu zachyceny pouze ty, které zájemci ve svých dotaznících vybrali. Vůbec nejčastější odpovědí byla Praha 1, kde si přálo pomáhat 39,4% respondentů. S velmi malými rozdíly se za Prahou 1 umístily Prahy 2, 4, 5 a 6, které vytvořily „trž“ odpovědí s procentuelním rozložením mezi 16,0% a 18,3%. Další skupinu tvořily Praha 3, 8,

9 a 10, jež si zvolilo mezi 11,4% a 9,1% respondentů. Jen o málo zaostala Praha 7 s 6,8% respondentů.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 17

Komentář:

Tato zjištění ukazují na možnost či pravděpodobnost, že si dobrovolník zvolí určitou organizaci je nepřímo závislá na vzdálenosti této organizace od středu města. Dále je patrné, že škála nabízená v dotaznících je zbytečně široká.

6.4.5 Pořadí důležitosti voleb

Otázka zjišťující čemu respondenti přikládají větší význam byla poprvé zavedena až v dotaznících typu C jako doplňující otázka k předchozích dotazům. Respondentům poprvé umožnila vyjádřit se, kterému z nabízených kritérií přisuzují největší význam. I když počet respondentů, jež na otázku odpověděli, není dosud velký, poskytly jejich odpovědi nový a zajímavý úhel pohledu, který by v budoucnu mohl přispět k formování nových podob dotazníku dobrovolníka.

Respondenti (N= 167) u této otázky nejčastěji uváděli, že podstatná je pro ně náplň činnosti. Tuto možnost zvolilo jako nejdůležitější 73,7% respondentů. U 40,1% respondentů připadlo druhé místo v pořadí důležitosti sídlu organizace, v níž by respondent pomáhal. Za méně podstatné než co a kde budou dělat, označili respondenti (v 45,0%) zda budou pomáhat

individuálně či ve skupině a za nepodstatné považovalo 67,7% respondentů velikost zvolené organizace.

Komentář:

Jak naznačují tato zjištění, zájemce si vybírá především činnost, ovšem při své volbě klade důraz i na to, zda a jak daleko bude muset za vybranou organizací cestovat. Zdá se, že ostatním okolnostem je zájemce ochoten se podle svých možností přizpůsobit. Přesto není při rozhodování jednotlivců vyloučen vliv dalších faktorů.

6.4.6 Shrnutí oblasti zaměření

Zájemci o dobrovolnictví si přáli pomáhat zejména dětem (3/4 respondentů) a mládeži (více než 1/2 respondentů), a to především ve skupině než individuálně. Oblasti, kterým se zájemci chtějí věnovat nejvíce, se bohužel nepodařilo určit.

Při volbě organizace dobrovolníci preferovali spíše malé organizace a upřednostňovali pomoc přímo v organizaci před nabízeným vstupem do soukromí klienta. V Praze zájemci preferovali organizace, které jsou umístěné blízko středu města nebo přímo v něm.

Za nejdůležitější faktor pro výběr organizace zájemci označili náplň činnosti, druhým nejdůležitějším faktorem bylo umístění organizace, kde budou dobrovolnou činnost vykonávat.

6.5 Oblast komunikace

6.5.1 Zdroj informací o dobrovolnickém centru

Tuto oblast tvořily dvě otázky, z nichž první, „Jak jste se o nás dozvěděl/a?“ zaznamenala v průběhu sledovaného období, tak jako nabízené činnosti, řadu změn. Z tohoto důvodu není účelné zabývat se touto otázkou v prvním třídění, protože srovnání by nemělo smysl bez rozložení do časové osy. Obecně lze říci, že v průběhu sledovaného období počet nabízených možností narůstal.

V průběhu celého sledovaného období byly nabídnuty pouze čtyři možnosti. Jednalo se o možnosti: „rádio“, „tisk“, „televize“ a „od přátel“. Od dotazníku typu B přibyla ještě možnost „internet“, která v dotazníku typu A chybí, i když již v té době byla elektronická verze tohoto dotazníku umístěna na webových stránkách Hestia - NDC. Přesto byla v rámci II. třídění, v zájmu zachování uceleného pohledu na tuto otázku, použita škála z nejčtetnějšího typu dotazníku, typu B. Tím mohla být výsledná data u možnosti „internet“ mírně ovlivněna (dotazník typu A tvořil 7,3% sledovaných dotazníků). Tuto odchylku ale bylo možné

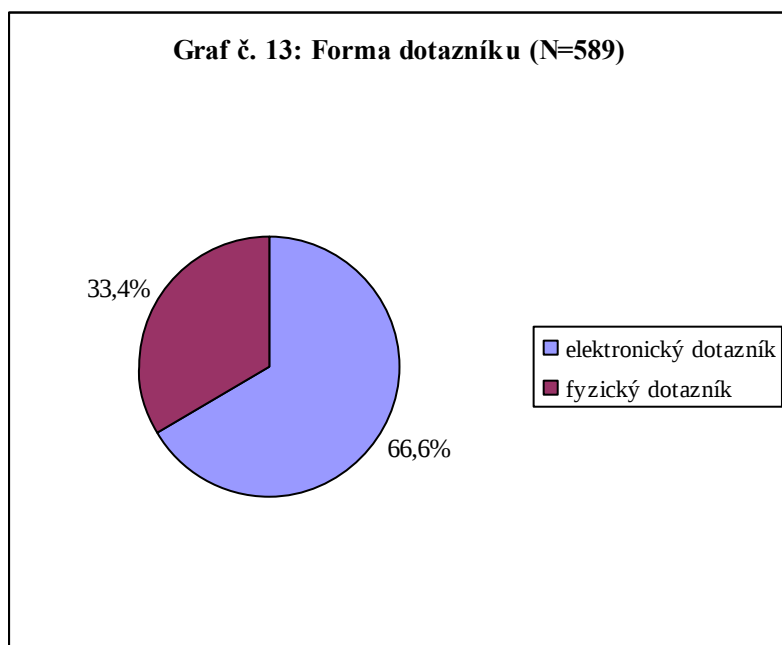
předpokládat ještě menší, protože část dotazníků typu A se již formou poznámky o možnosti „internet“ zmiňovala a takový údaj byl při vkládání dat zohledněn.

U dotazníku typu C byla škála nabízených možností dále rozšířena s cílem získat přesnější informace o kanálech, jimiž se zájemci o dobrovolnickém centru dozvěděli. Možnosti specifické pro pouze pro dotazník typu C byly v rámci druhé třídění shrnuty pod označení „nevýznamné odpovědi“. Konkrétně se jednalo o následující čtyři možnosti, které ve sledovaném období vykazaly jen malou četnost.

- odborná literatura
- škola
- akce
- jiná nezisková organizace

6.5.2 Forma dotazníku

Otázkou, která je protipólem otázky předešlé, je způsob vyplnění dotazníku. Zatímco otázka „Jak jste se o nás dozvěděl/a?“ napovídá, jakým způsobem proudí informace z dobrovolnického centra k veřejnosti, tato otázka ukazuje opačný směr toku informací, tedy od zájemců k pracovníkům dobrovolnického centra. Pro účely této práce byla otázka vytvořena uměle.

Pro popis formy, v jaké respondenti dotazník vyplnili, byl zaveden umělý znak vypovídající o tom, zda byl daný dotazník vyplněn ve své fyzické či elektronické podobě⁴⁰.

Z celkového počtu 589 dotazníků bylo 66,6% vyplněno prostřednictvím internetu a zbylých 33,4% dotazníků vyplnili respondenti při osobní návštěvě dobrovolnického centra, popřípadě vyplněný dotazník zaslali poštou. Za celý sledovaný soubor lze pouze konstatovat, že převládajícím způsobem, jenž zájemci volili pro první kontakt s dobrovolnickým centrem byl internet. Zda a jak tato skutečnost podléhá určitému vývoji, bude nastíněno v druhém třídění.

6.6 Oblast identifikace

6.6.1 Časový horizont vyplnění dotazníků

I když dotazníky všech tří typů předpokládají uvedení plného data, pro zjednodušení byl sledován pouze rok vyplnění. Z celkem 586 dotazníků, u nichž bylo uvedeno přesné datum vyplnění, bylo nejvíce - 34,5% vyplněno v roce 2003. 26,6% dotazníků respondenti vyplnili v roce 2002 a o rok dříve bylo sebráno 21,5% z celkového počtu 586 dotazníků. Za prvních šest měsíců roku 2004, které byly do sledovaného souboru zařazeny, přibýlo 17,4% dotazníků z výše uvedeného celku.

Tabulka č. 7: Časový horizont vyplnění dotazníků

Rok	N	%
2001	126	21,5
2002	156	26,6
2003	202	34,5
2004*	102	17,4
celkem	586	100,0
z toho nezjištěno	3	

Hestia - NDC, 2001 - 2004 19

*do 30.6. 2004

⁴⁰ Elektronický dotazník je dotazník, jenž je přístupný na webových stránkách Hestia – NDC, a který může zájemce vyplnit bez přímé asistence pracovníků centra.

6.6.2 Typ dotazníku

V souboru 589 sledovaných dotazníků byly nejvíce 62,6% zastoupeny dotazníky typu B. Dotazníky typu C tvořilo 30,1% dotazníků a zbylých 7,3% zastupovaly dotazníky typu A.

Tabulka č. 8: Rozdělení dotazníků dle typu

Typy dotazníků	N	%
typ A	43	7,3
typ B	369	62,6
typ C	177	30,1
celkem	589	100,0

Hestia - NDC, 2001 - 2004 20

Komentář:

Tato situace odráží skutečnost, že dotazník typu A již zastarával, a proto byl v průběhu sledovaného období dvakrát inovován (typ B a C).

6.6.3 Shrnutí oblasti identifikace

Nejvíce dotazníků bylo sebráno v roce 2003. Převažující formou, v níž byl dotazník vyplněn, byla forma elektronická. Nejčteněji byly v souboru zastoupeny dotazníky typu B. V rámci II. Třídění byla tato kategorie vypuštěna, neboť znaky v ní zahrnuté již byly použity k popisu jiných znaků.

7 II. třídění – analýza dat a výsledky práce

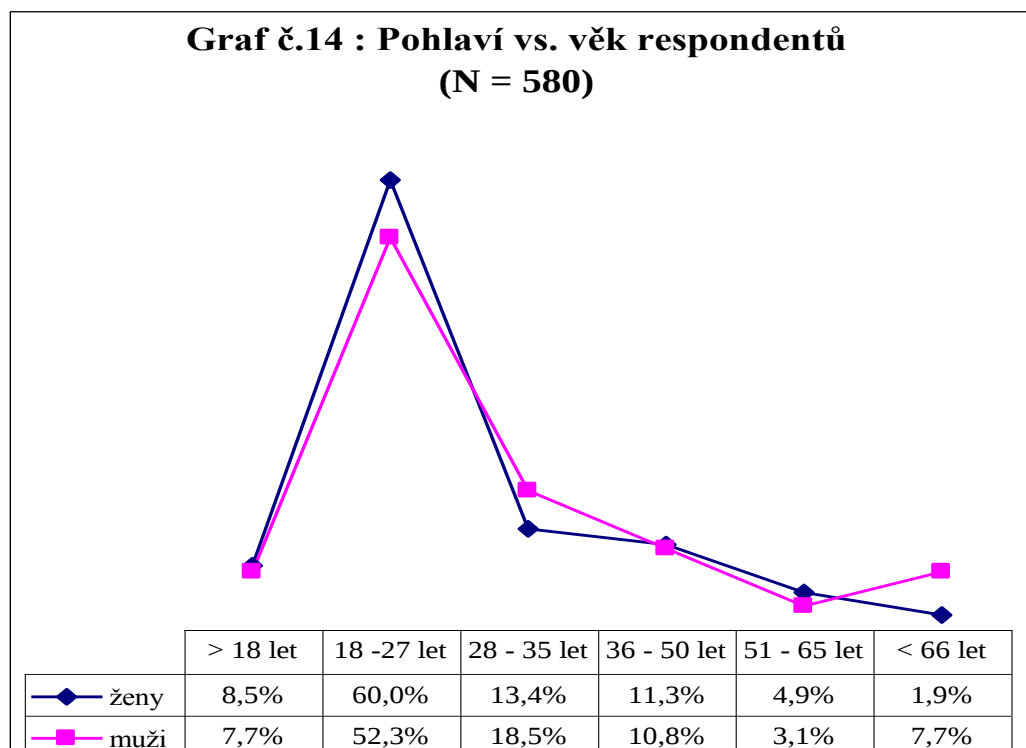
7.1 Oblast sociodemografická

7.1.1 Pohlaví vs. věk respondentů

Jak je patrné i z níže uvedeného grafu, mezi respondenty sledovaného souboru byly ve většině věkových skupin ženy zastoupeny více než muži. Výjimku tvoří dva případy, a to věková skupina 28 – 35 let a věková skupina 66 a více let, kde bylo více mužů než žen.

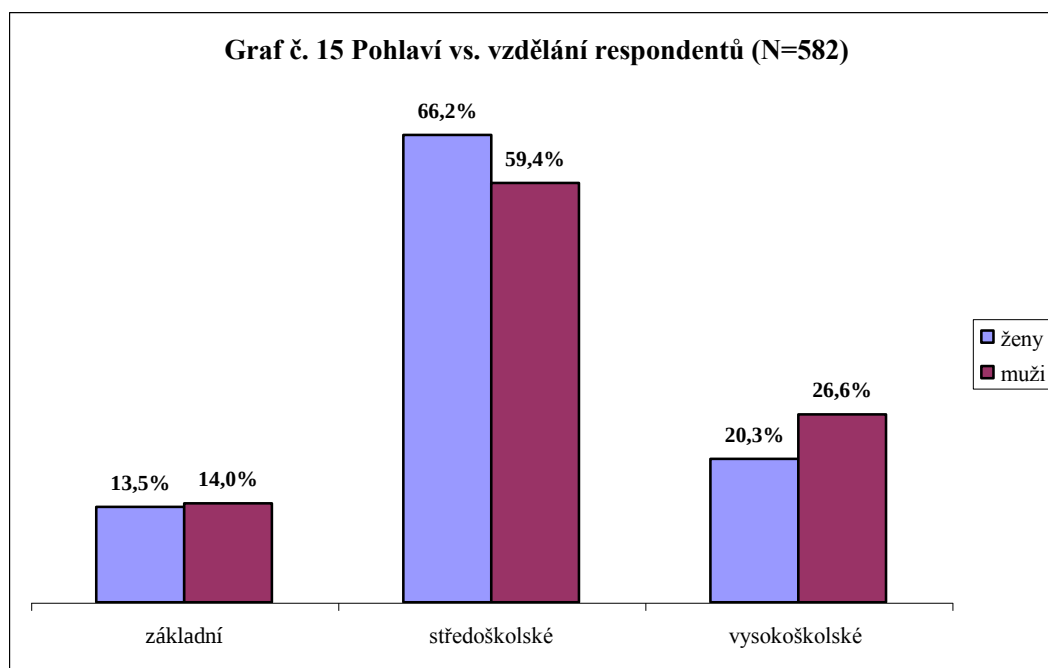
Křivka počtu respondentů dle věku se u obou pohlaví podobá, výrazný je zejména prudký nárůst a následný pokles zájmu ohraničující věkovou skupinu 18 –27 let, která je vůbec nejsilněji zastoupenou skupinou u obou pohlaví. Po tomto období následuje u mužů i žen několik období, charakterizovaných vztahem nepřímé úměrnosti mezi rostoucím věkem a počtem respondentů v dané věkové skupině.

Komentář: Zatímco pokles počtu žen ve věku kolem 30 let je jednoznačný, u respondentů – seniorů nelze získaný údaj, vzhledem k velikosti této skupiny, zcela přijmout.

7.1.2 Pohlaví vs. vzdělání respondentů

Z hlediska vzdělání se mezi muži a ženami zastoupenými ve sledovaném souboru, neprojevily významnější rozdíly. U základního vzdělání bylo jejich zastoupení téměř totožné, u středoškolsky vzdělaných respondentů mírně převažovaly ženy a u respondentů s vysokoškolským vzděláním naopak mírně převládali muži.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 22

Komentář:

U těchto dvou posledně jmenovaných skupin však mohly hrát roli i vnější okolnosti, například zastoupení žen s vysokoškolským vzděláním v celkové populaci. Závěrem lze označit zjištěné minimální rozdíly v dosaženém vzdělání z hlediska pohlaví za pozitivní fakt, který ale nepřispívá k odpovědi na otázku proč je celkový podíl mužů mezi respondenty sledovaného souboru tak výrazně nižší.

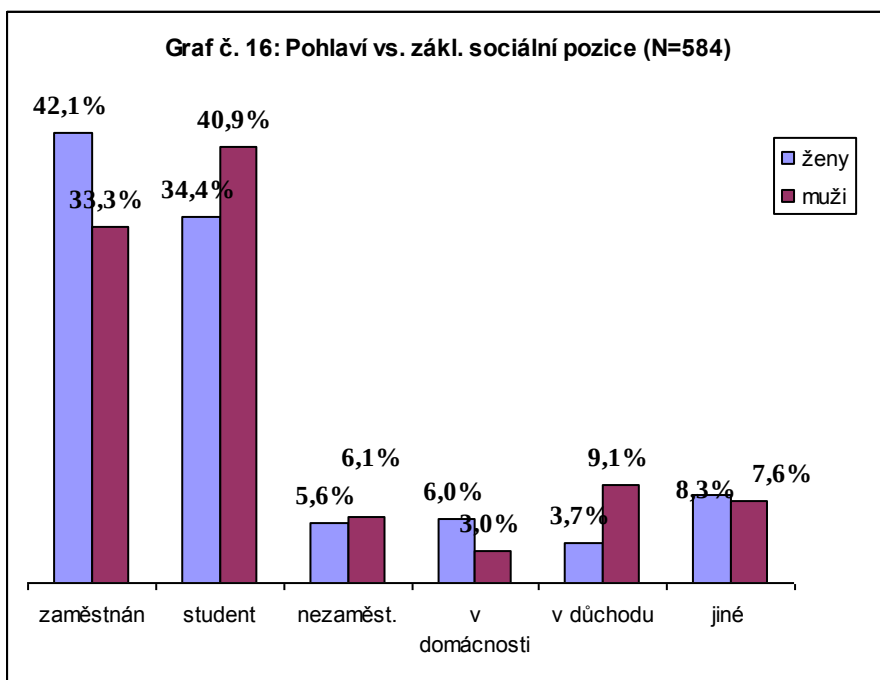
Zdroj: Hestia, 2001 –2004

7.1.3 Pohlaví vs. základní sociální pozice respondentů

U mužů i žen nejvíce respondentů, v okamžiku vyplnění dotazníku, pracovalo nebo studovalo. Ostatní sledované možnosti byly zastoupeny výrazně méně. Zatímco mezi respondenty – zaměstnanci převažovaly ženy, u studentů tomu bylo naopak. Možnost „v důchodu“ zvolilo více než dvakrát tolik mužů než žen, možnost „jiné“ volili respondenti obou pohlaví ve stejné míře.

Komentář:

Z těchto zjištění významně vyplývá rozdíl mezi muži a ženami, kteří pracují. Zdá se, že ženy jsou spíše ochotny zapojit se do dobrovolné činnosti i při současném pracovním vytížení.

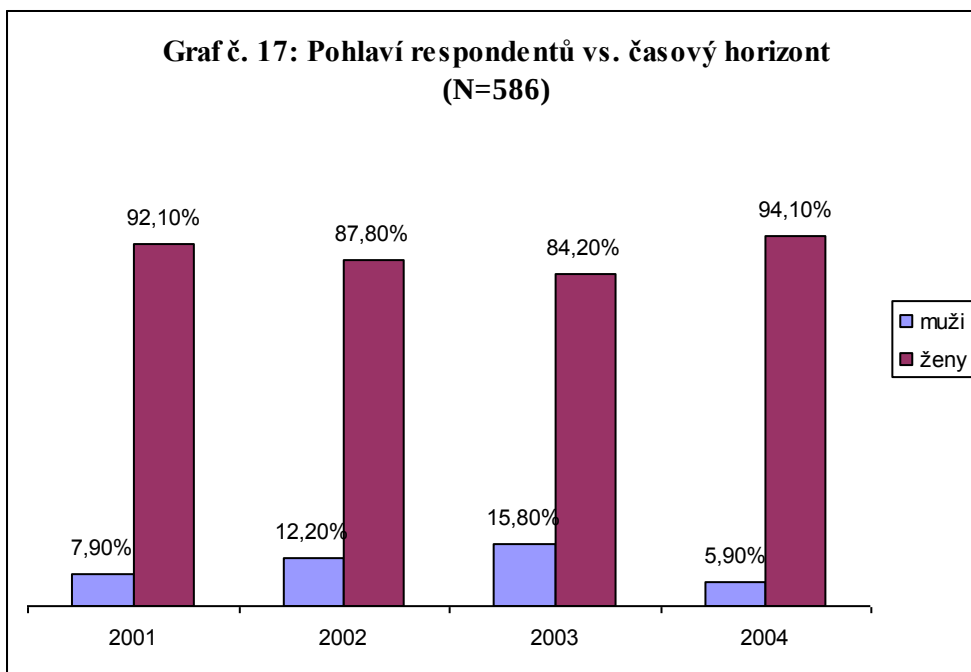
Hestia - NDC, 2001 - 2004 23

7.1.4 Pohlaví respondentů vs. časový horizont

Graf ilustruje poměr mužů a žen v jednotlivých letech sledovaného období. Zatímco výrazná převaha žen zůstává nezměněna, u mužů dochází k nárůstu počtu respondentů z osmi na téměř šestnáct procent.

Komentář:

Je otázku, zda a jakou měrou se na vyšší účasti mužů podílela vlna občanské angažovanosti po záplavách v létě 2002. Roli mohou hrát ale i další faktory.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 24

(pozn: údaje za rok 2004 do 30.6.)

7.1.5 Věk vs. časový horizont

Ve sledovaném období byly zaznamenány následující posuny v zastoupení jednotlivých skupin respondentů. Jedinou skupinou, která zaznamenala jednoznačný nárůst byli respondenti ve věku 36 –50 let. I když počty respondentů ve věku 28-35 mezi lety 2001 a 2002 vzrostly, v roce 2003 došlo opět k poklesu. Pokles respondentů byl zaznamenán také ve věkové skupině nad 50 let (z 12,0% v roce 2001 na 7,5% v roce 2003). U ostatních sledovaných skupin se počty respondentů výrazně neměnily.

Komentář:

Z výše uvedených zjištění vyplývá, že zájem o zapojení do dobrovolné činnosti zůstává přibližně na stejné úrovni u mladých lidí do 27 let věku, zároveň roste zájem u lidí středního věku (do 50let) a naopak ubylo respondentů starších 50 let.

Tabulka č. 9: Věk vs. časový horizont

Časový horizont	2001	2002	2003	2004
Věk				
do 18 let	7,2%	6,5%	8,0%	14,3%
18 –27 let	60,8%	60,6%	58,5%	55,1%
28 –35 let	10,4%	16,7%	13,5%	15,3%
36-50 let	9,6%	11,0%	12,5%	11,2%
nad 50 let	12,0%	5,2%	7,5%	4,1%
Celkem	100%	100%	100%	100%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 25

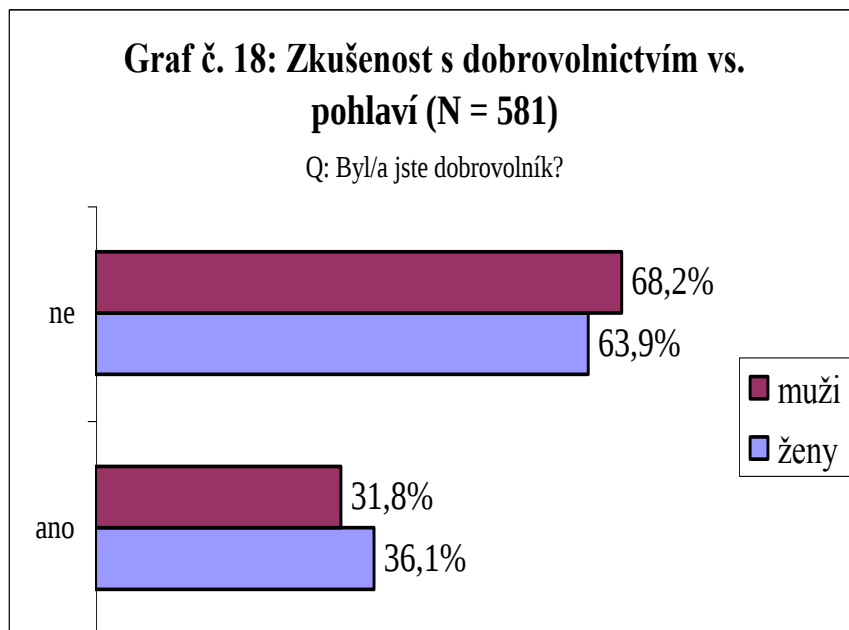
7.1.6 Shrnutí oblasti sociodemografické

Ve sledovaném souboru byly ženy zastoupeny výrazně více než muži. U obou pohlaví byli nejpočetnější respondenti věkové skupiny 18 –27 let. Věkové složení respondentů se v průběhu sledovaného období výrazně nezměnilo, stálý zájem byl zaznamenán zejména u mladších respondentů (do 27 let věku). Z hlediska vzdělání bylo mezi respondenty nejvíce středoškoláků, přičemž ale poměr mužů a žen s různým vzděláním byl vyrovnaný. Většina respondentů v okamžiku vyplnění dotazníku studovala nebo chodila do zaměstnání.

7.2 Oblast zkušenost s dobrovolnictvím

7.2.1 Zkušenost s dobrovolnictvím vs. pohlaví

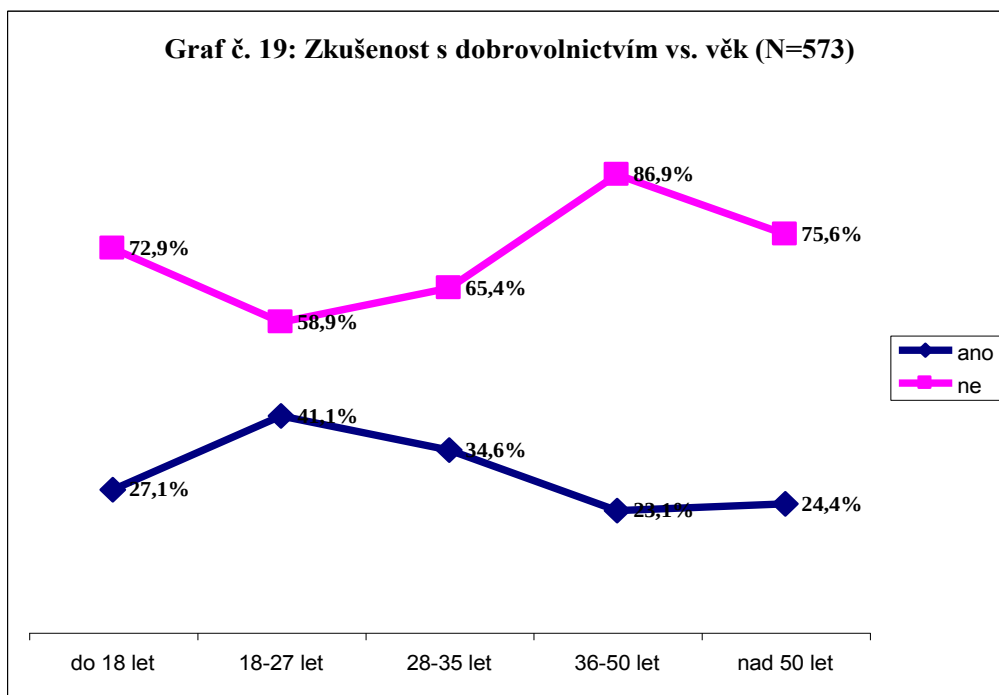
Mezi respondenty sledovaného souboru se neprojevily výrazné rozdíly v odpovědích na otázku, zda již v minulosti pomáhali jako dobrovolníci. Ze srovnání mužů a žen vyplynulo, že jen o málo větší (o 4,3%) minulou zkušenost s dobrovolnictvím měly ženy. Hestia - NDC,

2001 - 2004 26

7.2.2 Zkušenost s dobrovolnictvím vs. věk respondentů

Největší nárůst zkušeností s dobrovolnictvím byl zaznamenán u skupiny respondentů ve věku 18-27 let. Oproti předchozí věkové skupině (do 18 let věku) mělo zkušenost s dobrovolnictvím o 14% respondentů více. Věkové skupiny nad 28 let již žádný nárůst zkušenosti s dobrovolnictvím nevykazovaly, naopak zde byl zaznamenán sestupný trend.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 27

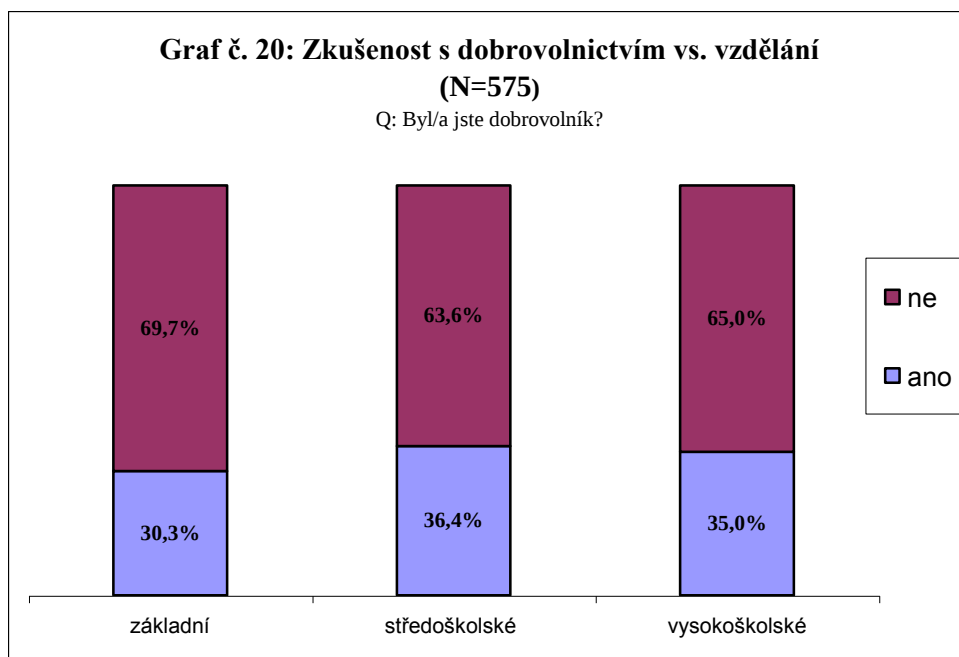
Komentář:

Pozitivní je zjištění, že počet respondentů, kteří uvedli, že již mají s dobrovolnictvím zkušenost, byl u mladých lidí do 18 let vyšší než u respondentů nad 36 let. Příčiny tohoto zjištění nebylo možné jednoznačně určit, nicméně roli by mohly hrát kombinace různých faktorů, které jsou pro mladé lidi obvyklé, jako jsou potřeba setkávat se, zkoušet nové věci ve spojení s relativním dostatkem volného času a energie.

7.2.3 Zkušenost s dobrovolnictvím vs. vzdělání respondentů

Respondenti s různým stupněm dosaženého vzdělání uváděli téměř stejně často (rozpětí 30,3% - 36,4%), že mají zkušenost s dobrovolnictvím. To znamená, že předchozí zkušenost respondentů ve sledovaném souboru nebyla v přímé souvislosti s jejich vzděláním.

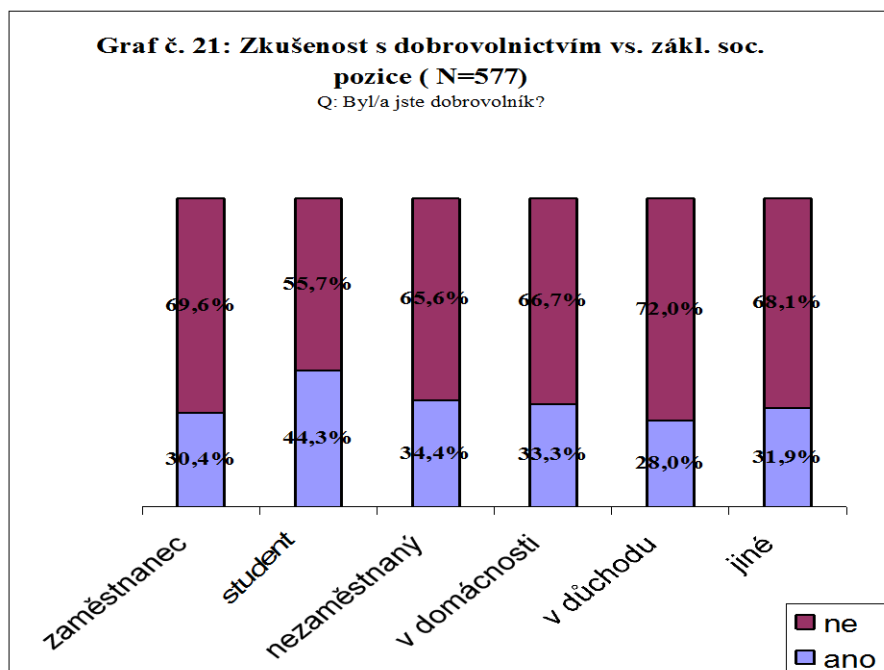
Komentář: Tato skutečnost může být významná ve spojení s informovaností o dobrovolnictví v různých vrstvách společnosti. Platnost tohoto zjištění a příčiny daného stavu by bylo vhodné ověřit dalším výzkumem.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 28

7.2.4 Zkušenost s dobrovolnictvím vs. základní sociální pozice respondentů

Zjištěná předchozí zkušenost s dobrovolnictvím kolísala u všech sledovaných skupin v rozmezí 16,3%. Studenti uváděli zkušenost s dobrovolnictvím nejčastěji, nejméně častá byla odpověď „ano“ na tuto otázku u respondentů, kteří uvedli, že jsou v důchodu.

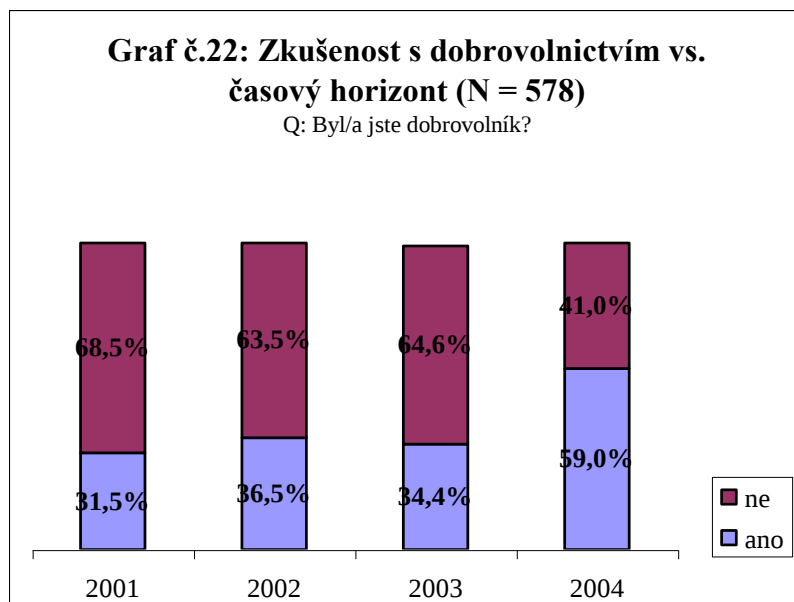
Hestia - NDC, 2001 - 2004 29

7.2.5 Zkušenost respondentů vs. časový horizont

Časová řada v průběhu sledovaného období nedovoluje vytvořit hlubší závěry z následujících údajů, nicméně se zdá být zřejmé, že ve srovnání let 2001 a 2003 došlo k nárůstu respondentů, byť mírnému, kteří uvedli, že v minulosti měli s dobrovolnictvím zkušenost.

Komentář:

Údaje z roku 2004, kde je poměr kladných a záporných odpovědí opačný k předchozím třem sledovaným letem, by mohly potvrzovat zkušenost pracovníků dobrovolnického centra, že v druhé polovině roku přichází více zájemců bez předchozí zkušenosti s dobrovolnictvím. Tato zkušenost vyplývá z opakujícího se náporu zájemců zejména po prázdninách (začátek školního a zejména akademického roku) a v předvánočním období (terénní deník autorky, 2002 – 2003).

Hestia - NDC, 2001 - 2004 30

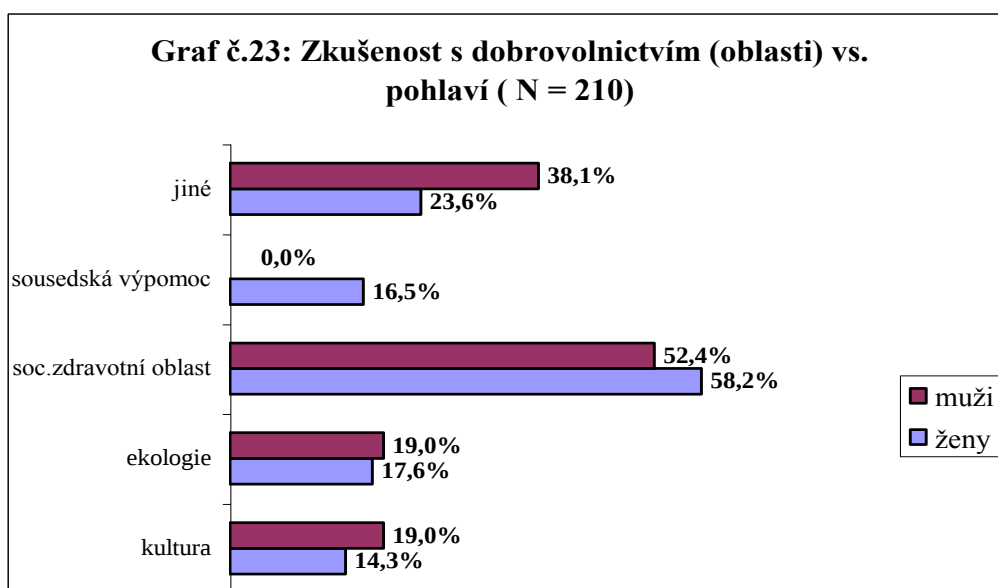
7.2.6 Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. Pohlaví respondentů

Respondenti, kteří uvedli, že již mají zkušenost s dobrovolnictvím, mohli volit z omezené škály možností a odpovědět tak na otázku, v jaké oblasti jako dobrovolníci působili. Z jejich odpovědí vyplývá, že existují určité rozdíly ve směřování respondentů do různých oblastí dobrovolné pomoci.

Muži i ženy ve sledovaném souboru shodně preferovali zejména sociálně – zdravotní oblast⁴¹, naopak nejvíce se lišili v četnosti odpovědí u nabízené možnosti „sousedská výpomoc“. Tuto odpověď ženy volily téměř stejně často jako možnost „ekologie“ a dokonce častěji než možnost „kultura“. Přesto se „sousedská výpomoc“ neobjevila v odpovědích mužů ani jednou. Zdá se, že muži přesměrovali své odpovědi na tuto otázku do skupiny „jiné“, kterou volili častěji než ženy (o 14,5%).

Komentář:

Výše uvedená zjištění naznačují, že muži a ženy vnímají pojetí jednotlivých oblastí vlastním (na genderu závislým) způsobem.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 31

7.2.7 Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. věk

Z hlediska věku se věkové skupiny uvnitř a na okrajích nabízeného spektra rozhodovaly podobně. Pro mládež do 18 let a pro osoby nad 50 let věku byla typická orientace na možnost „jiné“, kterou se tyto dvě skupiny odlišovaly od ostatních věkových skupin. Oproti tomu, dvěma věkovým skupinám uprostřed škály dominovaly možnosti „sociálně zdravotní oblast“ a „ekologie“.

Sociálně zdravotní oblast byla vůbec nejvíce volenou možností, zájem o ni ale u respondentů různého věku kolísal. Možnost „sousedská výpomoc“ byla rovnoměrně zastoupena u respondentů všech věkových skupin.

⁴¹ Tento termín nebyl v dotazníku dále vysvětlen, zájemci jej tedy mohli reflektovat jen ve srovnání s ostatními nabízenými možnostmi.

Tabulka č.10: Zkušenost s dobrovolnictvím (oblasti) vs. věk respondentů (N=205)

Oblasti	kultura	ekologie	sociálně zdravotní oblast	sousedská výpomoc	jiné
Věk					
méně než 18 let	0%	2,1 %	14,6 %	4,2 %	12,5 %
18 - 27 let	6,7 %	7,9 %	25,1 %	5,3 %	8,5 %
28 - 35 let	2,6 %	7,7 %	19,2 %	5,1 %	7,7 %
36 - 50 let	4,7 %	1,6 %	7,8 %	6,3 %	7,8 %
více než 50 let	4,9 %	0%	7,3 %	4,9 %	12,2 %

Hestia - NDC, 2001 - 2004 32

7.2.8 Zkušenost s různými oblastmi dobrovolnictví vs. Vzdělání respondentů

Zkušenost z oblastí „kultura“ a „ekologie“ uváděli spíše respondenti s vyšším vzděláním. Tento rozdíl byl v případě „ekologie“ velmi výrazný, 4,3% u lidí se základním vzděláním ve srovnání s 26,8% u lidí s vysokoškolským vzděláním. Vzdělanější lidé měli menší zkušenost z oblasti sociálně zdravotní, ale zároveň výrazně méně volili možnost „jiné“.

Respondenti se středoškolským vzděláním nejčastěji uváděli, že mají zkušenost ze sociálně zdravotní oblasti, ostatní možnosti u nich byly zastoupeny rovnoměrně. Polovina všech respondentů se základním vzděláním uváděla, že mají zkušenost buď z oblasti sociálně zdravotní nebo zvolila možnost „jiné“.

Komentář:

Mezi respondenty s různým stupněm vzdělání se neprojeví výraznější rozdíly v zastoupení možnosti „sousedská výpomoc“. Lze tedy předpokládat, že tento pojem, na rozdíl od srovnání mezi muži a ženami, vnímaly všechny sledované skupiny podobně.

Tabulka č. 11: Zkušenost s dobrovolnictvím (oblasti) vs. vzdělání (N = 202)

Oblasti	kultura	ekologie	sociálně zdravotní oblast	sousedská výpomoc	jiné
Vzdělání					
základní	13,0 %	4,3 %	52,2 %	17,4 %	52,2 %
středoškolské	14,0 %	16,9 %	62,5 %	15,4 %	22,1 %
vysokoškolské	17,1 %	26,8 %	46,3 %	12,2 %	19,5 %

Hestia - NDC, 2001 - 2004 33

7.2.9 Zkušenost respondentů s různými oblastmi dobrovolnictví vs. časový horizont

Z meziročních srovnání odpovědí na otázku, v jaké oblasti respondenti v minulosti pomáhali, vyplývá, že rok 2002 se od roku předchozího i následujícího odlišuje. Příčiny tohoto trendu nejsou ze shromážděných údajů zřejmé. Obecně lze říci, že ustálený žebříček oblíbenosti jednotlivých možností byl za celé sledované období následující. Nejčastěji zastoupenou možností byla oblast sociálně zdravotní. Stejně často, ale mnohem méně než předcházející možnost) respondenti volili možnosti „sousedská výpomoc“ a „ekologie“, možnost „kultura“ byla, s výjimkou roku 2002, zastoupena méně často. Přibližně třetina respondentů uváděla, že pomáhali v jiné oblasti.

Tabulka č. 12: Zkušenost s dobrovolnictvím (oblasti) vs. časový horizont (N=202)

Oblasti	kultura	ekologie	sociálně zdravotní oblast	sousedská výpomoc	jiné
Časový horizont					
2001	12,5 %	17,5 %	57,5 %	17,5 %	30,0 %
2002	26,3 %	15,8 %	54,4 %	17,5 %	17,5 %
2003	13,4 %	16,4 %	59,7 %	13,4 %	29,9 %
2004	2,6 %	21,0 %	57,9 %	7,9 %	23,7 %

Hestia - NDC, 2001 - 2004 34

7.2.10 Shrnutí oblastí zkušenosti s dobrovolnictvím

Mezi respondenty převládali lidé, kteří dosud jako dobrovolníci nepomáhali. V případě této skupiny, stejně jako u těch, kteří již dobrovolníky byli, se neprojevily výraznější rozdíly v zastoupení pohlaví. Zkušenosti s dobrovolnictvím ve sledované skupině nejčastěji získávali lidé ve věku 18 – 27 let. Dosažené vzdělání se u respondentů neprojevilo v míře jejich zkušenosti v roli dobrovolníka. Obdobně se neprokázala výrazná souvislost mezi tím, zda někdo pracuje či je v důchodu a jeho zkušeností s dobrovolnictvím. Mezi lety 2001 a 2003 vzrostl počet respondentů, kteří uvedli, že již měli zkušenost s dobrovolnictvím.

V minulosti respondenti obou pohlaví nejčastěji pomáhali jako dobrovolníci v sociálně zdravotní oblasti. Z hlediska věku a dosaženého vzdělání měli respondenti zkušenosti z odlišných oblastí činnosti, i když i zde převažovaly zkušenosti se sociálně zdravotní oblastí.

7.3 Oblast motivace

7.3.1 Motivace respondentů vs. pohlaví

Motivy mužů a žen k zapojení do dobrovolné činnosti byly ve sledovaném souboru rozloženy podobně, přesto se žebříček jejich nejčastějších motivů lišil. Muži i ženy shodně uvedli, že nejsilnějším motivem je pro ně „pomoc potřebným“. Muži ale více preferovali možnost „dosáhnout uspokojení z činnosti“ (58,8%), zatímco ženy se chtěly spíše setkávat (53,7%). Četnost ostatních odpovědí si byla blízká.

Komentář: Tato zjištění naznačují, že právě motivace hraje výraznou roli v procesu rozhodování zájemce, zda a do jaké činnosti se zapojit a jakou organizaci si vybrat. Bylo by vhodné dále ověřit, zda nenaplnění motivace, ve smyslu nenalezení odpovídající dobrovolnické příležitosti, souvisí s nižším počtem mužů – dobrovolníků.

Tabulka č. 13: Motivace k dobrovolnictví vs. pohlaví respondentů (N=577)

Pohlaví	ženy	muži
Nabízené odpovědi:		
mít co na práci	11,5%	13,8%
setkávat se s lidmi	53,7%	47,7%
dosáhnout uspokojení z činnosti	48,2%	58,5%
rozvinout své dovednosti	44,5 %	41,5%
pomoci potřebným	79,7%	72,3%
splatit dluh vůči lidem	8,8%	10,8%
jiný důvod	13,9%	15,4%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 35

7.3.2 Motivace respondentů vs. jejich věk

Nabídnuté možnosti, z nichž respondenti mohli volit u otázky „Proč chcete být dobrovolníkem“, nejvíce vyhovovaly věkové skupině nad 50 let. Naopak jiné než uváděné důvody měli ke svému rozhodování respondenti ve věku 36 –50 let, třikrát častěji volili odpověď „jiný důvod“ než věková kategorie nad 50 let.

Pro všechny věkové skupiny, i když různou měrou, byla nejčastěji uváděným důvodem „pomoc potřebným“. Možnost „setkávat se“ byla druhým nejsilnějším motivem pro všechny věkové skupiny s výjimkou mladých lidí do 18 let. Ti více preferovali možnost „rozvinout své dovednosti“ (70,8% odpovědí), a teprve pak se zajímali o setkávání s lidmi.

Všechny věkové skupiny do 35 let věku charakterizoval nezájem o možnost „splatit dluh vůči lidem“, který naopak nacházel podporu u nejstarší věkové kategorie.

Lidé ve věku 18 až 50 let téměř nepocítovali potřebu hledat si prostřednictvím dobrovolnictví náplň své činnosti, čímž se lišili od starších respondentů.

Tabulka č. 14: Motivace k dobrovolnictví vs. věk respondentů (N=570)

Věk	méně než 18 let	18-27 let	28-35 let	36-50 let	více než 50 let
Nabízené odpovědi					
mít co na práci	10,4%	13,0%	8,9%	7,9%	17,1%
setkávat se s lidmi	62,5%	56,0%	40,5%	50,8%	46,3%
dosáhnout uspokojení z činnosti	47,9%	53,4%	38,0%	47,6%	36,6%
rozvinout své dovednosti	70,8%	47,8%	34,2%	27,0%	24,4%
pomoci potřebným	89,6%	80,8%	74,7%	66,7%	75,6%
splatit dluh vůči lidem	8,3%	8,3%	6,3%	11,1%	17,1%
jiný důvod	16,7%	14,2%	10,1%	22,2%	7,3%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 36

7.3.3 Motivace respondentů vs. vzdělání

Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání se mezi respondenty neprojevíly významnější rozdíly. Všechny tři skupiny shodně označily za svůj hlavní motiv touhu pomoci ostatním. Skupinu dalších tří nejčtenějších motivů tvořily možnosti „setkávat se s lidmi“, „dosáhnout uspokojení z činnosti“ a „rozvinout své dovednosti“. Tyto možnosti se u tří sledovaných skupin objevovaly v jiném pořadí, ale výraznější procentuální rozdíly se projevíly jen u poslední z výše jmenovaných možností.

Motivace respondentů „rozvinout své schopnosti“ byla nepřímo úměrná dosaženému vzdělání. Lidé se základním vzděláním tuto možnost volili téměř dvakrát tak často než vysokoškoláci. Se vzrůstajícím vzděláním klesala četnost odpovědí „splatit dluh vůči lidem“ (z 11,8% na 8,4%).

Tabulka č. 15: Motivace k dobrovolnictví vs. vzdělání (N = 571)

Vzdělání	základní	středoškolské	vysokoškolské
-----------------	-----------------	----------------------	----------------------

Nabízené odpovědi			
mít co na práci	9,0%	11,5%	14,3%
setkávat se s lidmi	62,2%	51,9%	50,4%
dosáhnout uspokojení z činnosti	46,2%	49,5%	52,1%
rozvinout své dovednosti	60,3%	43,3%	35,3%
pomoci potřebným	83,3%	80,0%	73,1%
splatit dluh vůči lidem	11,8%	9,4%	8,4%
jiný důvod	12,8%	13,4%	17,6%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 37

7.3.4 *Motivace respondentů vs. základní sociální pozice respondentů*

I v odpovědích na tuto otázku se různé skupiny respondentů shodovaly v názoru, že nejpodstatnějším motivem je pro ně pomoc potřebným. Další „trs“ odpovědí opět tvořily možnosti: „chci se setkávat s lidmi“, „dosáhnout uspokojení z činnosti“ a „chci rozvinout své dovednosti“. Možnost „mít co na práci“ výrazně více oslovovala nezaměstnané a respondenty, kteří již byli v důchodu. Právě u těchto dvou skupin se tento motiv objevoval až třikrát častěji než u ostatních.

Tabulka č. 16: Motivace k dobrovolnictví vs. zákl. soc. pozice (N=573)

Zákl. sociální pozice	zaměstn	student	nezaměst.	doma	důchod	jiné
Nabízené odpovědi:	án		st.			
mít co na práci	8,1%	10,4%	30,3%	9,4%	37,5%	12,5%
setkávat se s lidmi	48,7%	59,9%	45,5%	53,1%	50,0%	50,0%
dosáhnout uspokojení z činnosti	48,3%	52,5%	51,5%	37,5%	41,7%	50,0%
rozvinout své dovednosti	39,3%	52,0%	51,5%	46,9%	20,8%	41,7%
pomoci potřebným	76,1%	83,2%	78,8%	78,1%	79,2%	72,9%
splatit dluh vůči lidem	7,3%	8,9%	9,1%	12,5%	16,7%	10,4%
jiný důvod	14,1%	12,4%	12,1%	15,6%	16,7%	18,8%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 38

7.3.5 *Motivace respondentů vs. časový horizont*

Tři nejsilnější motivy respondentů ani jejich pořadí se ve sledovaném období nezměnily. Za nejdůležitější faktor označili respondenti možnost „pomoci potřebným“, druhé v pořadí bylo setkávání s lidmi a třetím nejčtetnějším motivem se stala možnost „dosáhnout uspokojení z činnosti“. Vzrůstající oblibu u respondentů zaznamenala možnost „rozvinout své

dovednosti“, kterou si v roce 2003 zvolilo dvakrát tolik respondentů než v roce 2001. Zdvojnásobil se ale i počet respondentů, kteří svou motivaci zakládali na potřebě splatit svůj dluh vůči lidem, ze 6,5% v roce 2001 na 14,2% v roce 2003.

Tabulka č. 17: Motivace k dobrovolnictví vs. časový horizont (N=574)

Časový horizont	2001	2002	2003	2004*
Nabízené odpovědi:				
mít co na práci	8,9%	11,0%	14,2%	12,0%
setkávat se s lidmi	44,7%	51,3%	57,9%	53,1%
dosáhnout uspokojení z činnosti	41,5%	50,0%	52,8%	51,0%
rozvinout své dovednosti	24,4%	44,2%	50,3%	56,0%
pomoci potřebným	79,7%	80,5%	78,2%	77,0%
splatit dluh vůči lidem	6,5%	7,1%	14,2%	4,0%
jiný důvod	8,9%	13,0%	17,8%	15,0%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 39

* do 30.6. 2004

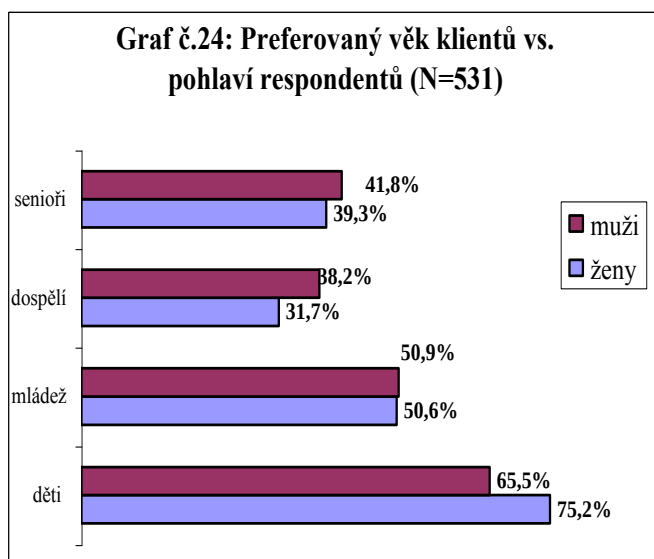
7.3.6 Shrnutí oblasti motivace

Muži i ženy shodně uvedli, že nejsilnějším motivem k zapojení do dobrovolné činnosti je touha pomoci potřebným. Dále se již názory obou pohlaví poněkud rozcházel. Muži si přáli spíše „dosáhnout uspokojení z činnosti“, ženy se nejčastěji chtěly setkávat. Výše uvedené motivy se u respondentů objevovaly nejčastěji také při porovnání z jiných hledisek, například věku či dosaženého vzdělání; měnila se jen četnost jednotlivých možností.

7.4 Oblast zaměření

7.4.1 Preferovaný věk klientů vs. pohlaví respondentů

Ženy i muži ve sledovaném souboru preferovali stejnou měrou skupiny „mládež“ a „senioři“. Zatímco ženy chtěly pomáhat dětem více než muži, skupině „dospělí“ byli muži připraveni pomáhat častěji než ženy. Obě pohlaví nejvíce preferovala pomoc dětem (u žen tři čtvrtiny respondentů, u mužů více než polovina respondentů) a mládeži (polovina všech mužů i žen). Dospělým a seniorům chtěli pomáhat přibližně čtyři respondenti z deseti.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 40

7.4.2 *Preferovaný věk klientů vs. věk respondentů*

Respondenti bez rozdílu věku preferovali především děti. Počet respondentů, kteří si přáli pomáhat dětem, byla nepřímo závislá na jejich vlastním věku, tj. ve skupině respondentů do 18 let chtělo pracovat s dětmi devět z deseti respondentů, naopak ve skupině respondentů nad 50 let to bylo jen šest lidí z deseti.

Zároveň všichni respondenti volili spíše ten okruh příjemců pomoci, kteří se jim věkem blížili. Jak vyplývá z níže uvedené tabulky, lidé ve věku do 35 let chtěli po dětech nejčastěji pomáhat mládeži, zatímco lidé nad 36 let věku dávali přednost seniorům. Nejméně oblíbenou skupinou byli pro mladé lidi do 18 let dospělí lidé.

Tabulka č. 18: Preferovaný věk klientů vs. věk respondentů (N=525)

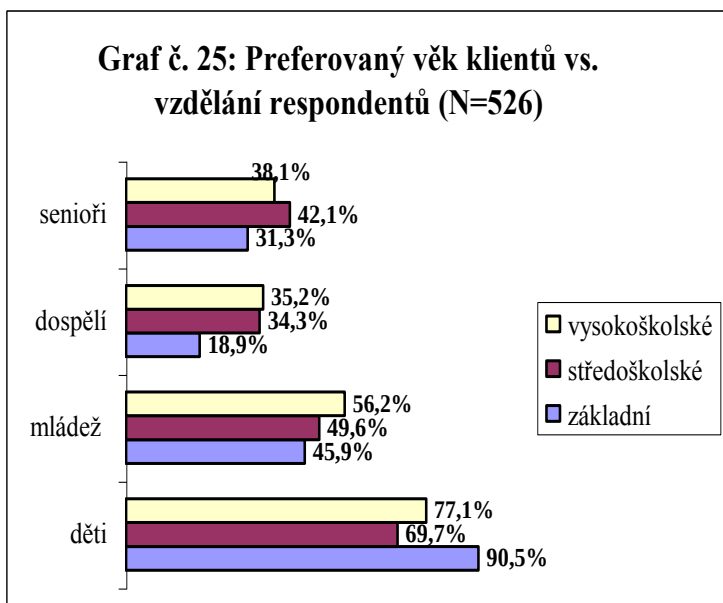
Věk klientů	děti	mládež	dospělí	senioři
Věk respondentů:				
méně než 18 let	91,1%	40,0%	13,3%	40,0%
18-27 let	74,2%	59,4%	31,8%	38,1%
28-35let	80,9%	41,2%	39,7%	30,9%
36-50	66,1%	37,5%	37,5%	51,8%
více než 50 let	60,5%	29,0%	36,8%	52,6%

Hestia - NDC, 2001 - 2004 41

7.4.3 *Preferovaný věk klientů vs. vzdělání respondentů*

Lidé s různým stupněm vzděláním se shodně domnívali, že si přejí pomáhat nejvíce dětem a mládeži, méně seniorům a nejméně pak dospělým. Nejvyrovnanější zájem o všechny

skupiny klientů projevili lidé se středoškolským vzděláním, naopak lidé se základním vzděláním výrazně preferovali děti (90,5%) a nepřáli si pomáhat dospělým (81,1%).

Hestia - NDC, 2001 - 2004 42

7.4.4 Preferovaný věk klientů vs. základní sociální pozice respondentů

Za nejatraktivnější skupinu klientů považovali všichni respondenti shodně děti. Zaměstnanci a studenti by si nejméně často přáli pomáhat dospělým. Pro lidi v domácnosti byl nejméně přijatelný kontakt se seniory, naopak jen pro dva důchodce z deseti bylo zajímavé pomáhat mládeži. Skupina nezaměstnaných preferovala všechny nabízené skupiny klientů méně než ostatní skupiny ale zároveň byla tato skupina při výběru klientů dle věku méně vyhraněná než skupiny ostatní.

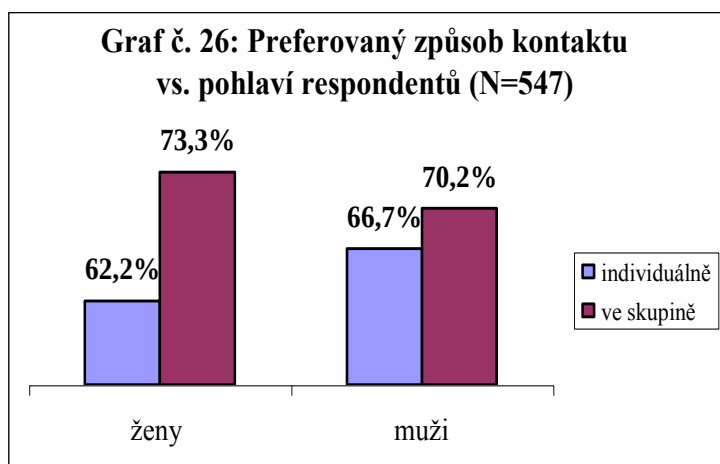
Tabulka č. 19 Preferovaný věk klientů vs. základní sociální pozice (N=528)

Věk klientů	děti	mládež	dospělí	senioři
Zákl. sociální pozice				
zaměstnanec	74,3%	55,0%	36,2%	41,7%
student	76,8%	53,2%	25,3%	39,5%
nezaměstnaný	55,2%	51,7%	41,7%	37,9%
v domácnosti	70,4%	37,0%	40,7%	25,9%
v důchodu	71,4%	19,0%	42,9%	61,9%
jiné	76,7%	39,5%	25,6%	30,2%

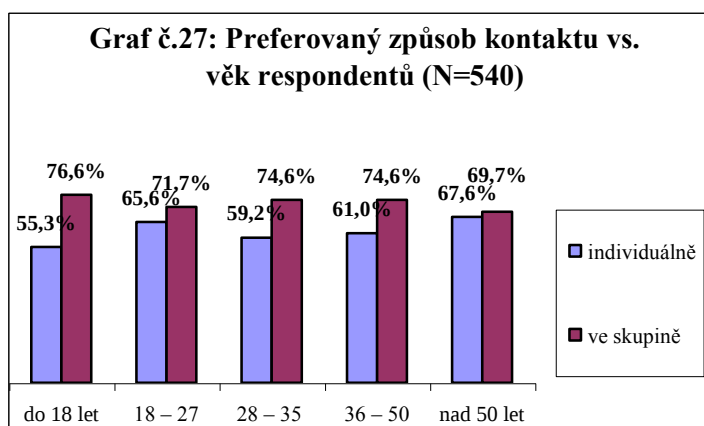
Hestia - NDC, 2001 - 2004 43

7.4.5 Preferované způsoby kontaktu vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů

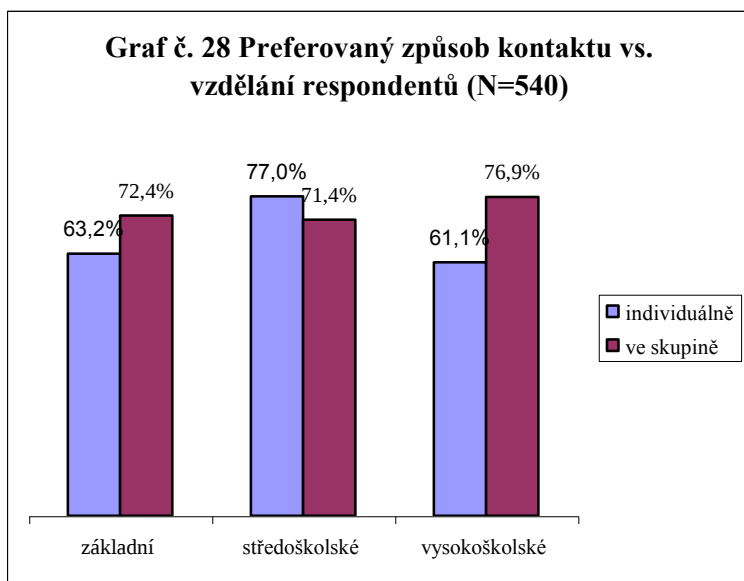
Z hlediska pohlaví byly preference mužů i žen podobné. Obě skupiny shodně upřednostňovaly pomoc ve skupině před individuální pomocí, i když rozdíl mezi těmito možnostmi nebyl velký. Podobné výsledky byly zaznamenány u všech věkových skupin respondentů. Naopak respondenti se středoškolským vzděláním více preferovali formu individuální spolupráce než ostatní skupiny.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 44

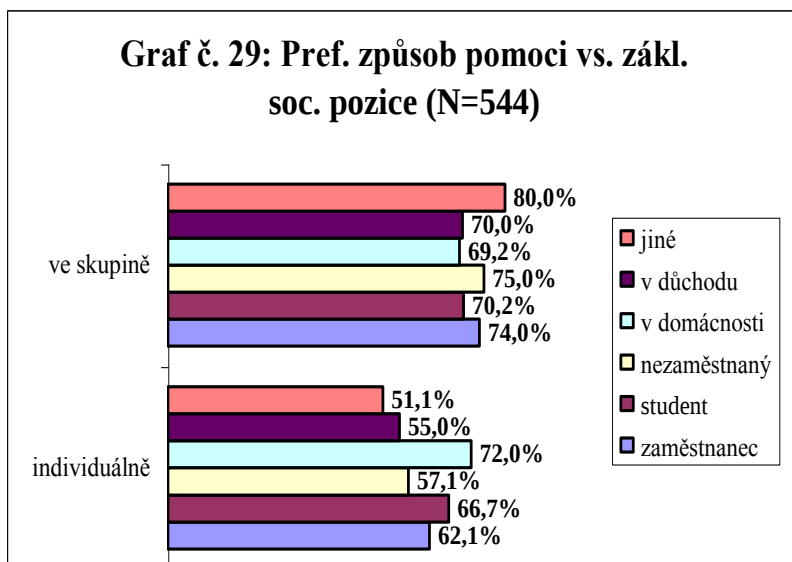
Hestia - NDC, 2001 - 2004 45

Hestia - NDC, 2001 - 2004 46

7.4.6 *Preferovaný způsob pomoci vs. základní sociální pozice respondentů*

Individuální formu pomoci preferovali nejvíce lidé v domácnosti. Ve skupině chtěli pomáhat tři ze čtyř lidí, kteří uvedli že jsou bez zaměstnání nebo kteří v okamžiku vyplnění dotazníku pracovali. Lidé v důchodu individuální formu pomoci volili nejméně často.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 47

7.4.7 *Oblast činnosti vs. typ dotazníku*

Rozdíly mezi jednotlivými typy dotazníků bohužel neumožnily vzájemné srovnání jednotlivých oblastí činnosti, jež nabízely. Proto bylo možné pouze orientačně srovnat nabízené činnosti tak, jak byly prezentovány jednotlivými typy dotazníků.

Tabulka č. 20: Oblasti činnosti vs. typy dotazníků

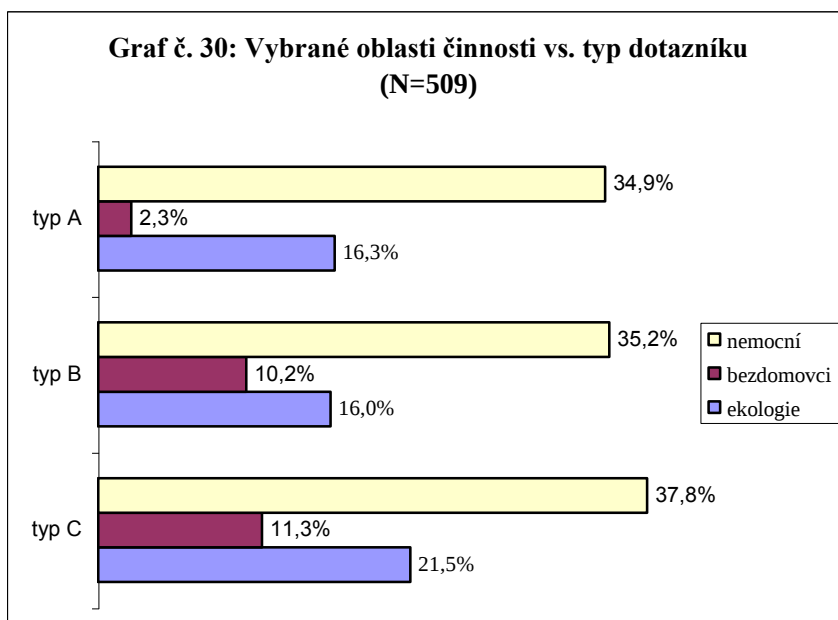
Oblast činnosti	%
Dotazník typu A	
postižení	32,6
ekologie	16,3
nemocní	34,9
patologické problémy	malá četnost
výchova	14,0
bezdomovci	2,3
uprchlíci	malá četnost
hospic	20,9
mentálně postižení	14,0
fundraising	4,7
jiné	32,6
Dotazník typu B	
sociálně zdravotní oblast	nezjištěno
ekologická oblast	16,0
kulturní oblast	32,5
jiná oblast	nezjištěno
nemocní	35,2
postižení	44,2
bezdomovci	10,3
patologické problémy	0,3
hospic	18,4
jiné	14,9
Dotazník typu C	
mentální a kombinované postižení	28,8
fyzicky postižení	40,7
nemocní	37,9
lidé se závislostmi	24,3
lidé nemocní AIDS	11,9
bezdomovci	11,3
nezaměstnaní	9,0
ochrana lidských práv	34,5
humanitární aktivity	45,8
oběti trestných činů	24,9
telefonické linky	23,2
administrativa a organizace	32,8
vzdělávání	36,2
workcampy	23,2
ekologie	21,5
kultura	44,6
překlady	19,8
fundraising	1,7
pc, internetové stránky	7,3
manuální práce	18,1
jiné	13,6

Hestia - NDC, 2001 - 2004 48

7.4.8 Vybrané oblasti činnosti vs. typy dotazníků

U vybraných oblastí činnosti se mezi jednotlivými typy dotazníků projeví následující změny. Všechny sledované oblasti zaznamenaly nárůst zájmu, ale každá z oblastí tuto změnu

zaznamenala v jiném okamžiku. Zatímco u skupiny „nemocní“ pokračoval nárůst preferencí této skupiny pozvolným tempem, u bezdomovců nastal výrazný posun u dotazníku typu B, který ale již dále nepokračoval. U možnosti „ekologie“ se objevil mírný nárůst až od dotazníku typu C.

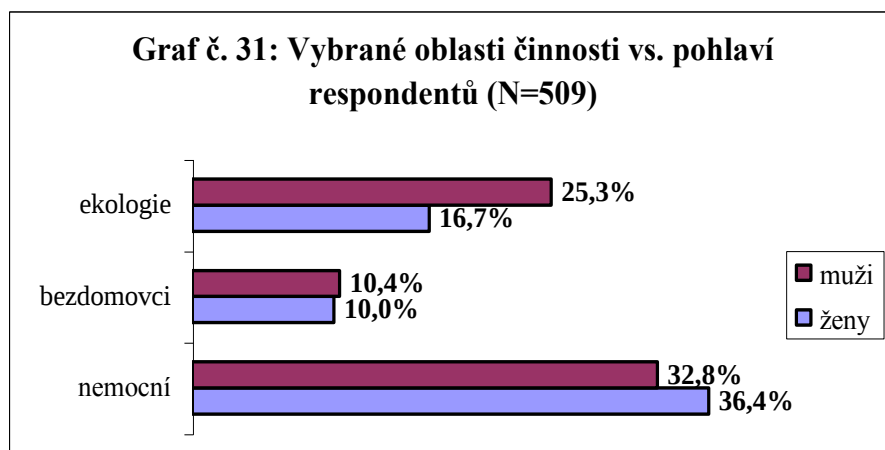
Hestia - NDC, 2001 - 2004 49

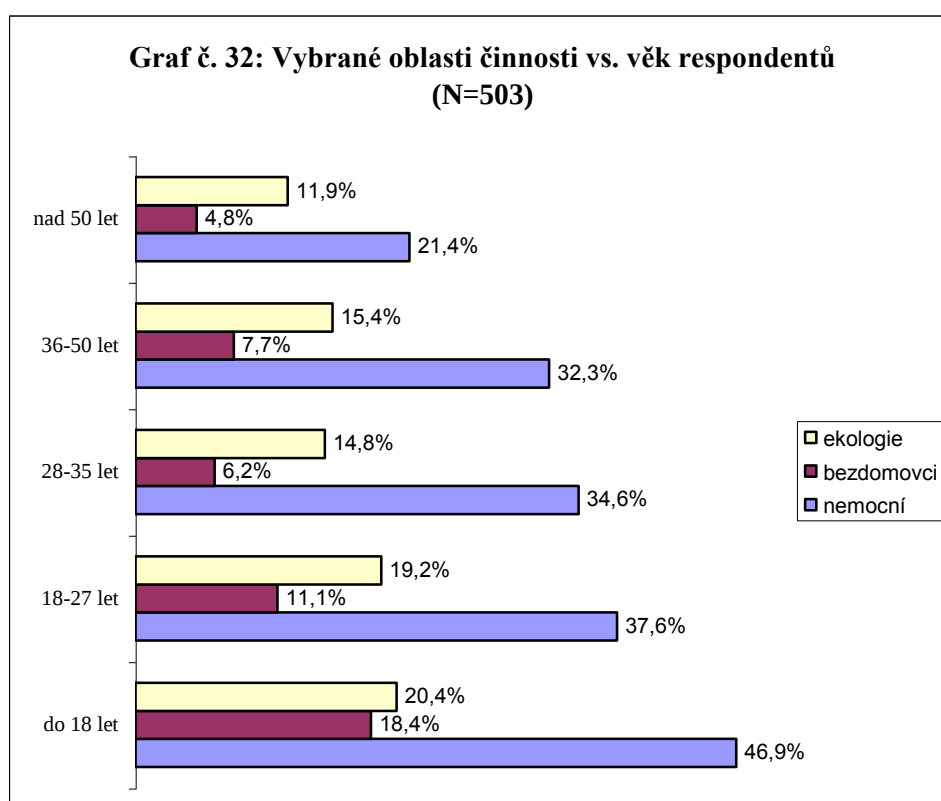
7.4.9 Vybrané oblasti činnosti vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů

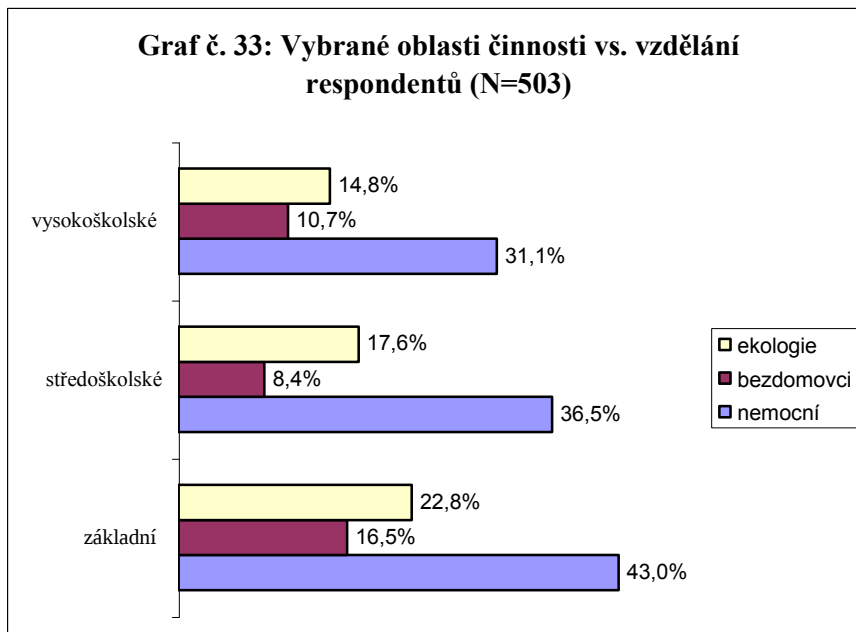
U možnosti „nemocní“ byla zaznamenána mírná převaha odpovědí žen (ve srovnání s muži). Zájem o pomoc bezdomovcům byl u obou pohlaví vyrovnaný, o ekologii projeví větší zájem muži (přibližně jeden ze čtyř mužů) než ženy (přibližně jedna z šesti žen).

Počet respondentů, kteří si přáli pomáhat nemocným a věnovat se ekologii ve sledovaném souboru jednoznačně klesal v závislosti na věku respondentů (u možnosti „nemocní“ z 46,9% na 21,4% a u možnosti „ekologie“ z 20,4% na 11,9%).

Stejná tendence se projevila i při srovnání skupiny respondentů s různým stupněm dosaženého vzdělání (pokles z 43,0% na 31,1% u „nemocní“ a z 22,8% na 14,8% u „ekologie“).

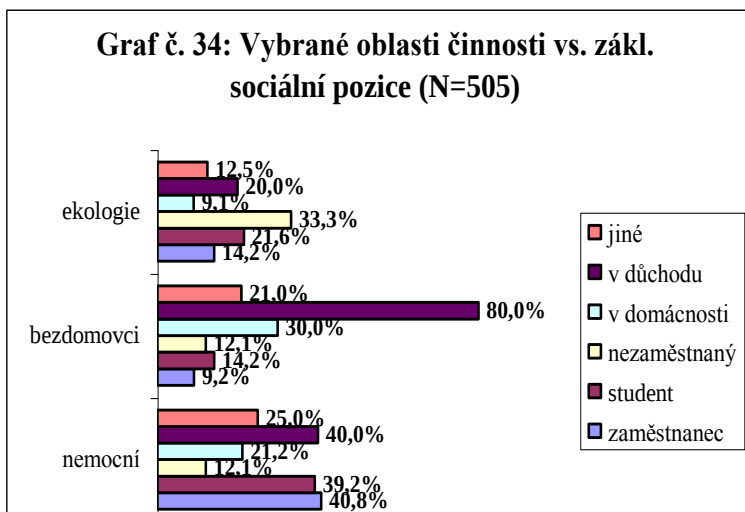

Hestia - NDC, 2001 - 2004 52

7.4.10 Vybrané oblasti činnosti vs. základní sociální pozice respondentů

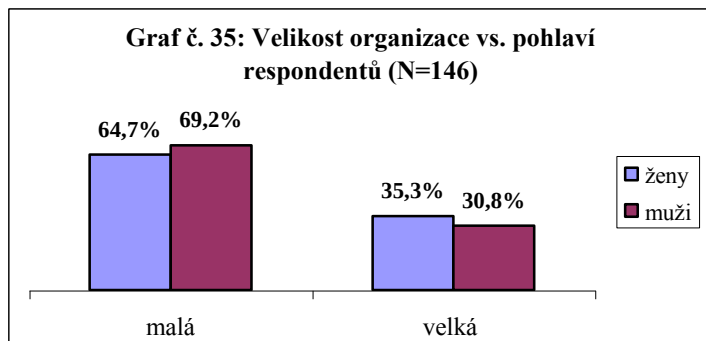
Pomáhat nemocným si přáli nejvíce zaměstnanci, lidé v důchodu a studenti. Ekologii upřednostnili zejména nezaměstnaní a studenti. Tyto dvě skupiny také nejvíce preferovaly pomoc bezdomovcům.

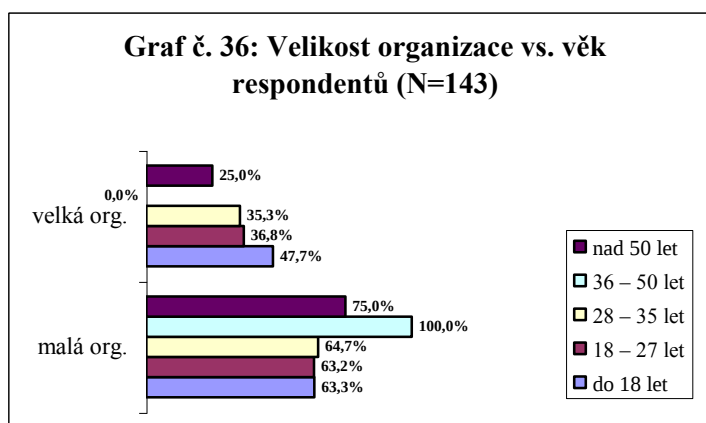
Hestia - NDC, 2001 - 2004 53

7.4.11 Velikost organizace vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů

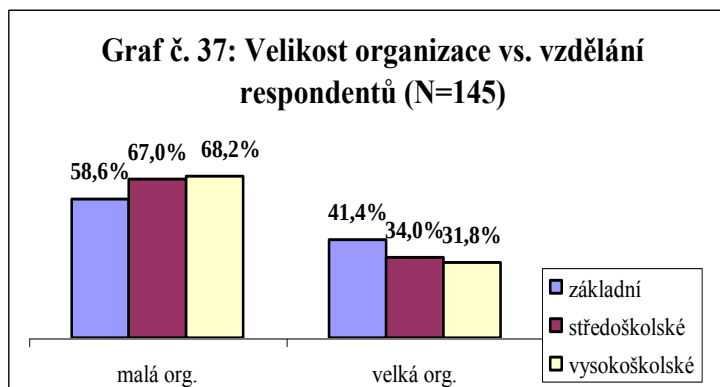
Respondenti bez rozdílu pohlaví, věku či vzdělání uváděli, že preferují malé organizace. Počet respondentů preferujících malé organizace, se u všech těchto indikátorů pohyboval přibližně v rozmezí 60-70%.

Zdroj: Hestia – NDC, 2001 – 2004

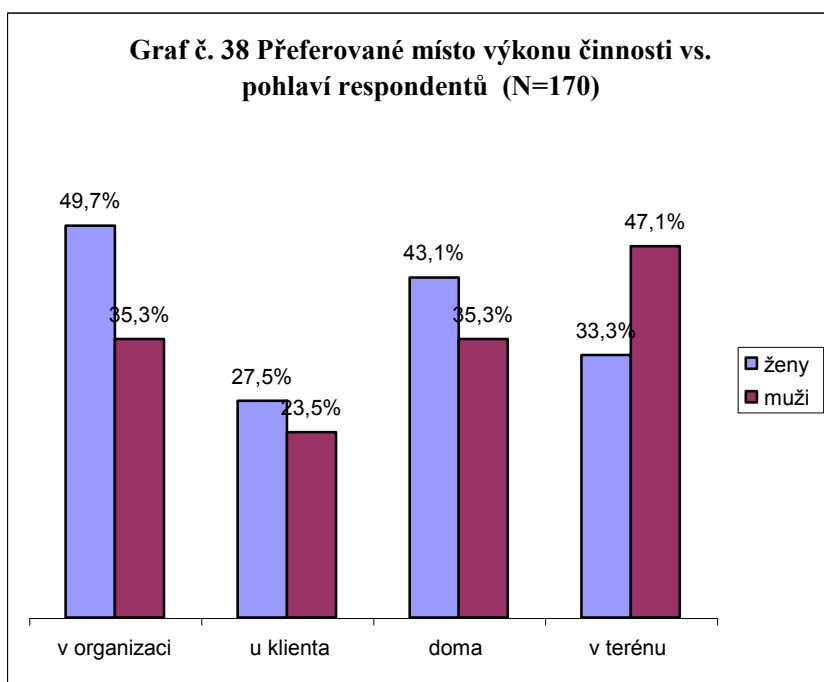
Hestia - NDC, 2001 - 2004 54

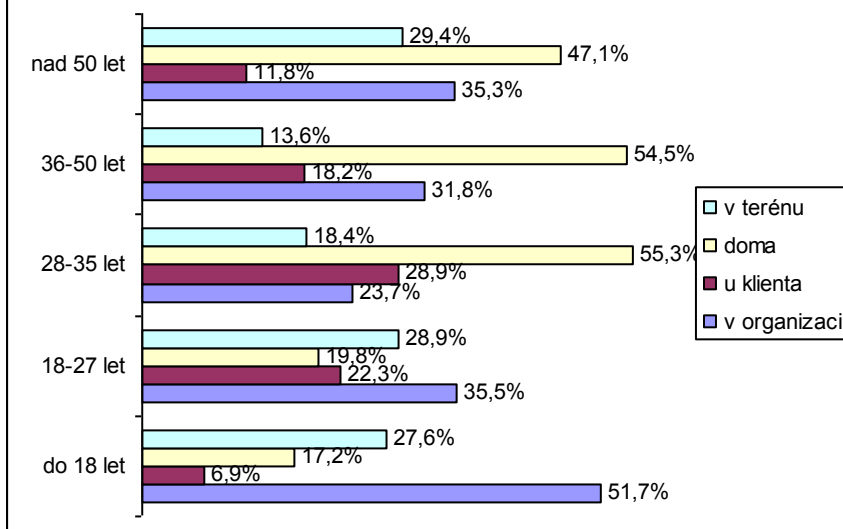
Hestia - NDC, 2001 - 2004 55

7.4.12 Preferované místo výkonu činnosti vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů

Muži byli připraveni mnohem častěji pomáhat „dle potřeb organizace“ (viz „v terénu“) než ženy, které by nejraději volily pomoc přímo v organizaci nebo doma. Pomoc přímo v organizaci preferovala i polovina respondentů ve věku do 18 let, zatímco pomoc doma byla nejoblíbenější u respondentů všech věkových skupin nad 28 let. Pomoc přímo u klienta byli připraveni poskytnout nejčastěji lidé ve věku 28 –35 let. „V terénu“ si nepřáli pomáhat zejména respondenti ve věku 36 –50 let.

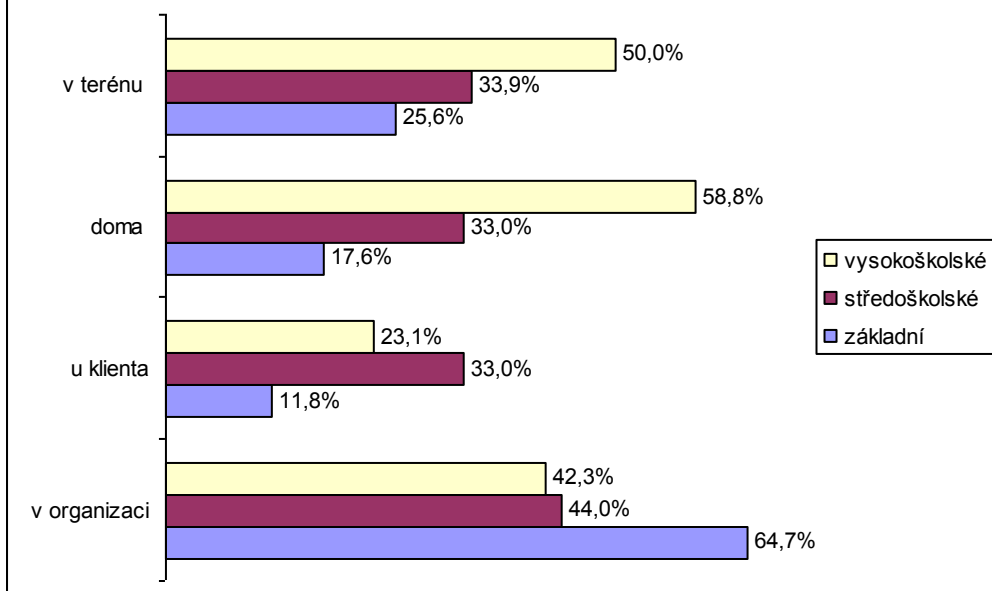

Graf č. 39 Preferované místo výkonu činnosti vs. věk respondentů (N=165)

Hestia - NDC, 2001 - 2004 57

Graf č. 40 Preferované místo výkonu činnosti vs. vzdělání respondentů (N=169)

Hestia - NDC, 2001 - 2004 58

7.4.13 Shrnutí oblasti zaměření

Muži i ženy preferovali zejména pomoc dětem. Tuto skupinu klientů preferovali všichni respondenti bez rozdílu věku, vzdělání a sociálního statusu. Skupinová pomoc byla respondenty obou pohlaví a různého věku preferována o něco více než pomoc poskytovaná individuálně. Lidé se středoškolským vzděláním a lidé v domácnosti naopak tuto formu pomoci upřednostňovali.

Jednotlivé činnosti se bohužel podařilo porovnat jen ve třech případech, a proto z tohoto srovnání nelze vyvozovat žádné závěry. Z hlediska velikosti organizace respondenti bez rozdílu pohlaví, věku či vzdělání upřednostňovali malé organizace. Ženy si přály pomáhat přímo v organizaci nebo doma, muži byli připraveni pomáhat dle potřeb organizace (tedy i mimo organizaci). V domácím prostředí klienta byli připraveni pomáhat nejčastěji lidé ve věku 28–35 let.

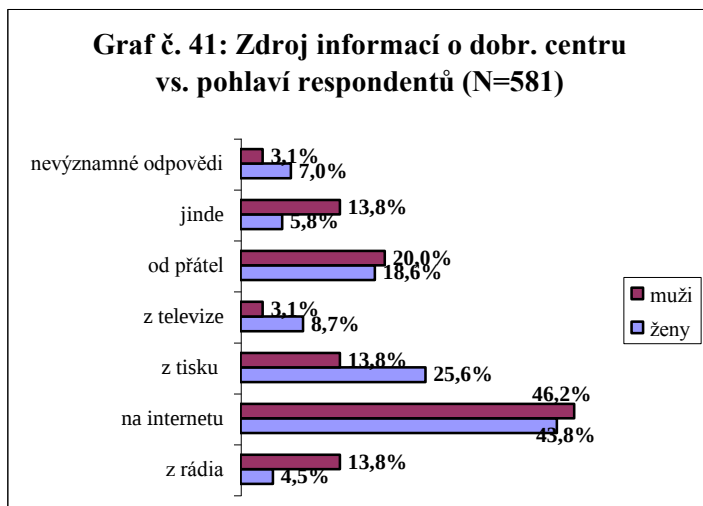
7.5 Oblast komunikace

7.5.1 Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. pohlaví respondentů

Hlavním zdrojem informací byl ve sledovaném období u mužů i žen internet, z kterého čerpala téměř polovina respondentů. Přibližně pro 20% mužů i žen byli zdrojem informací jejich přátelé. U dalších zastoupených médií se již projeví určité rozdíly mezi pohlavími. Dvakrát tolik žen než mužů oslovil tisk, naopak více než dvojnásobek mužů (ve srovnání se ženami) reagoval na informace v rádiích. Televize muže ovlivňovala méně než ženy, a tak počet mužů, kteří uvedli jiný zdroj informací byl stejný jako počet mužů, jež čerpali z tisku.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 59

7.5.2 Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. věk respondentů

Výrazné rozdíly v oblíbenosti různých druhů médií se projeví zejména u internetu a rádia. Internet dominoval u respondentů do 35 let věku, přičemž vrcholu oblíbenosti dosáhl u skupiny 18 – 27 let. Pak jeho obliba klesla až na méně než 13% u osob starších 50 let. Rádio naopak využívaly všechny věkové skupiny minimálně, s výjimkou nejstarší věkové skupiny, v níž rádio bylo zdrojem informací pro tři respondenty z deseti.

Informace z tisku byly nepodstatné pro mladé lidi do 18 let, s narůstajícím věkem ale počet čtenářů stoupal, a u lidí nad 36 let byl oblíbenější než internet. Význam televize jako informačního média byl u jednotlivých skupin rozdílný, celkově však nehrál významnou roli. Stejný počet respondentů mezi 28 – 50 lety jako televize oslovovali přátelé. Ti hráli významnou roli především u mladých lidí do 18 let, pro něž byli druhým nejdůležitějším zdrojem informací.

Tabulka č. 20: Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. věk respondentů (N=572)

Věk	do 18 let	18-27 let	27-35 let	36-50 let	nad 50 let
Zdroj informací					
z rádia	4,3%	3,5%	1,2%	6,3%	33,3%
na internetu	42,6%	51,0%	43,2%	28,1%	12,8%
v tisku	4,3%	21,7%	29,6%	39,1%	38,5%
z televize	10,4%	5,0%	12,3%	15,6%	7,7%
od přátel	35,4%	18,2%	14,8%	15,6%	15,4%
jinde	4,2%	6,7%	3,7%	10,9%	7,7%
nevýznamné odpovědi	6,4%	7,9%	7,4%	1,6%	2,6%

Zdroj: Hestia – NDC 2001 -2004

7.5.3 Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. vzdělání respondentů

Z hlediska vzdělání se u sledovaného souboru projeví významnější rozdíly především u dvou typů médií, a to u tisku a u možnosti „přátelé“. Význam tisku jako komunikačního média výrazně rostl v závislosti na dosaženém vzdělání respondentů, u přátel se projevila trend přesně opačný. Internet využívali lidé s různým stupněm vzdělání stejnou měrou, a i v tomto případě byl tím médiem, které dominovalo ostatním variantám.

Tabulka č. 21: Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. vzdělání respondentů (N=572)

Věk	méně než 18 let	18-27 let	28-35 let	36-50 let	více než 50 let
Zdroje informací					
z rádia	4,3%	3,5%	1,2%	6,3%	33,3%
na internetu	42,6%	51,0%	43,2%	28,1%	12,8%
v tisku	4,3%	21,7%	29,6%	39,1%	38,5%
z televize	10,4%	5,0%	12,3%	15,6%	7,7%
od přátel	35,4%	18,2%	14,8%	15,6%	15,4%
jinde	4,2%	6,7%	3,7%	10,9%	7,7%
nevýznamné odpovědi	6,4%	7,9%	7,4%	1,6%	2,6%

Zdroj: Hestia – NDC, 2001 – 2004

7.5.4 Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. základní sociální pozice respondentů

Respondenti se v odpovědích na tuto otázku rozdělili na dvě skupiny. První tvořili studenti, zaměstnanci a nezaměstnaní, druhou lidé v důchodu nebo v domácnosti.

První z těchto dvou skupin získávala informace především z internetu, druhá z tisku. Lidé v domácnosti či v důchodu také mnohem častěji uváděli jako zdroj informací rádio. Studenty a důchodce významně ovlivňovali jejich přátelé, zaměstnanci spíše než přátele uváděli tisk.

Tabulka č. 22: Zdroj informací o dobr. centru vs. zákl. sociální pozice (N= 584)

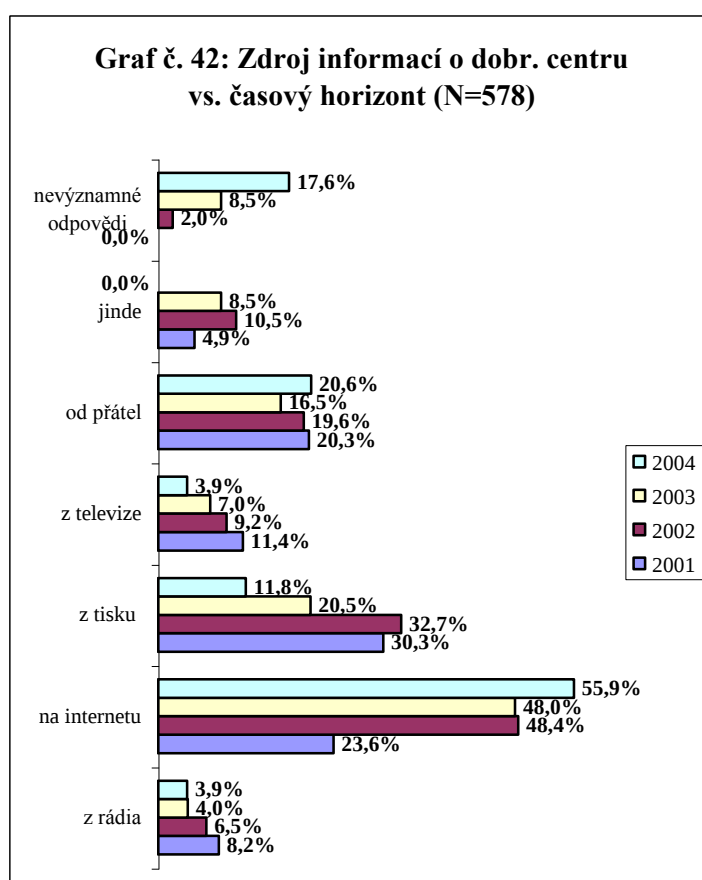
Zákl. soc. pozice	zaměstnan	student	nezaměst.	domácnost	v důchodu	jiné
zdroje informací						
z rádia	4,6%	2,5%	0,0%	24,2%	30,4%	5,6%
na internetu	48,5%	44,3%	56,3%	18,2%	13,0%	47,9%
z tisku	29,7%	15,4%	18,8%	36,4%	39,1%	20,8%
z televize	7,5%	6,0%	3,1%	18,2%	8,7%	14,6%
od přátel	15,5%	23,9%	12,5%	15,2%	21,7%	20,8%
jinde	7,1%	7,5%	3,1%	0,0%	17,4%	4,2%
nevýznamné	4,6%	11,2%	3,0%	0,0%	0,0%	6,25%

odpovědi						
----------	--	--	--	--	--	--

Zdroj: Hestia – NDC, 2001 - 2004

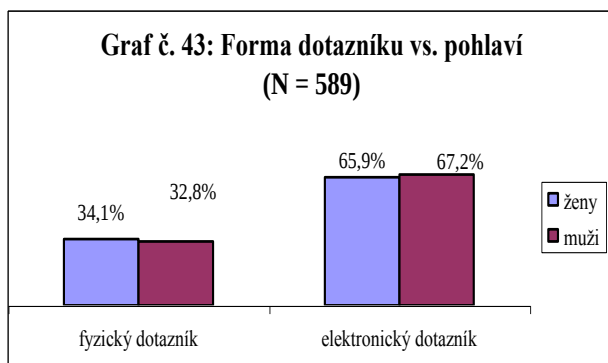
7.5.5 Zdroj informací o dobrovolnickém centru vs. časový horizont

V četnosti odpovědí byly ve sledovaném období patrné významné posuny u jednotlivých druhů médií. Již tak nízká obliba rádia klesla v průběhu let 2001 –2003 na polovinu, naopak internet jako zdroj informací ve stejném období zdvojnásobil svůj význam. Sestupná tendence se projevila také u tisku a televize, zatímco přátelé, jako zdroj informací zůstávali na stejné úrovni.

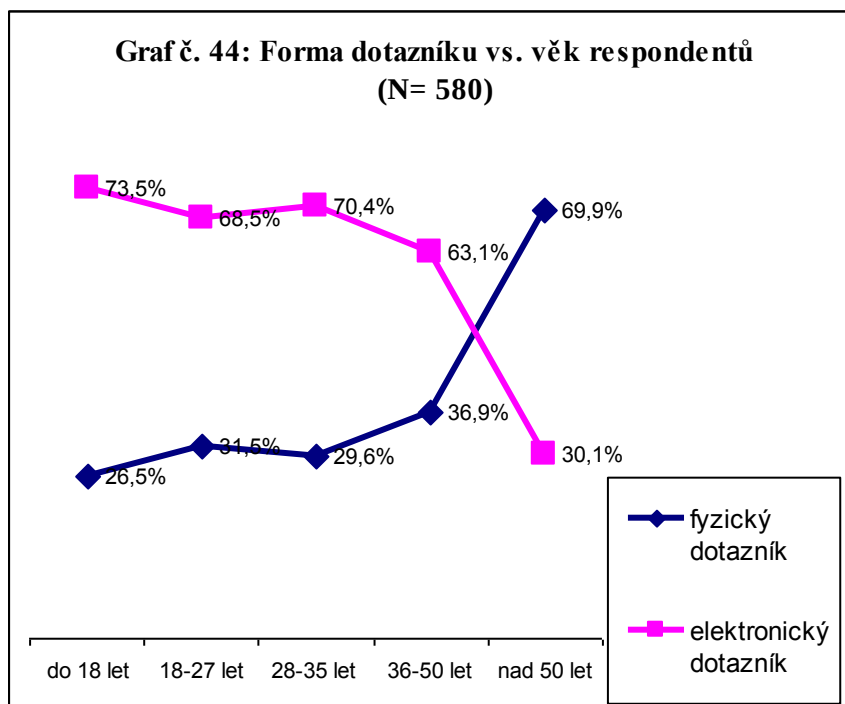

7.5.6 Forma dotazníku vs. pohlaví, věk a vzdělání respondentů

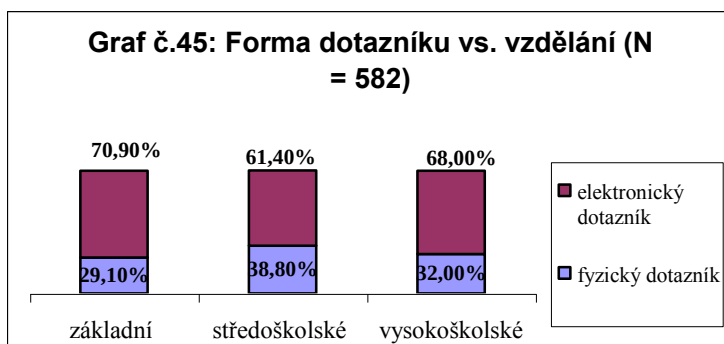
Muži i ženy shodně preferovali elektronickou verzi dotazníku; tento způsob si zvolilo téměř sedm respondentů z deseti. Z hlediska věku byly obdobné výsledky zjištěny u všech věkových skupin s výjimkou lidí nad 50 let. U této věkové skupiny byl poměr fyzický:elektronický dotazník převrácený. To znamená, že elektronicky dotazník vyplnili jen tři respondenti z deseti. Rozdíly v dosaženém vzdělání nehrály u sledované skupiny významnou roli, a i zde volilo elektronickou verzi dotazníku mezi 60 –70 % respondentů.

Hestia - NDC, 2001 - 2004 60

Hestia - NDC, 2001 - 2004 61 (údaje za 2004 do 30.6. 2004)

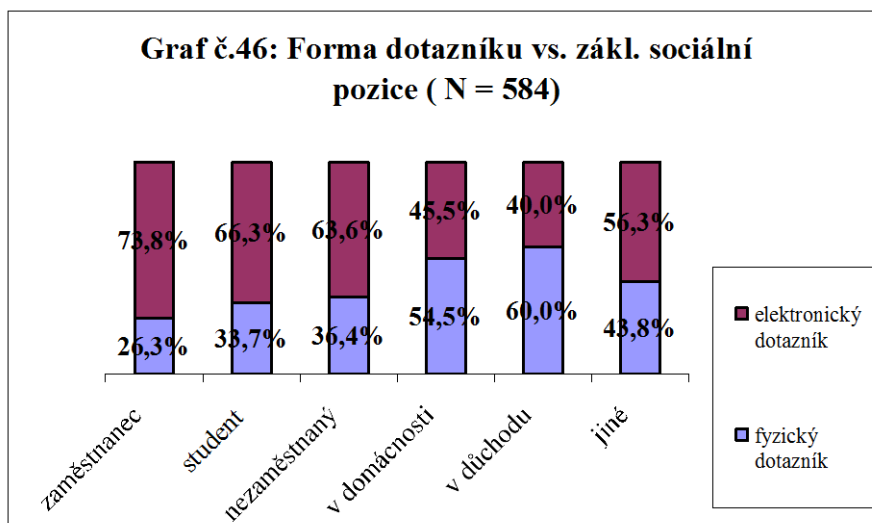

Hestia - NDC, 2001 - 2004 62

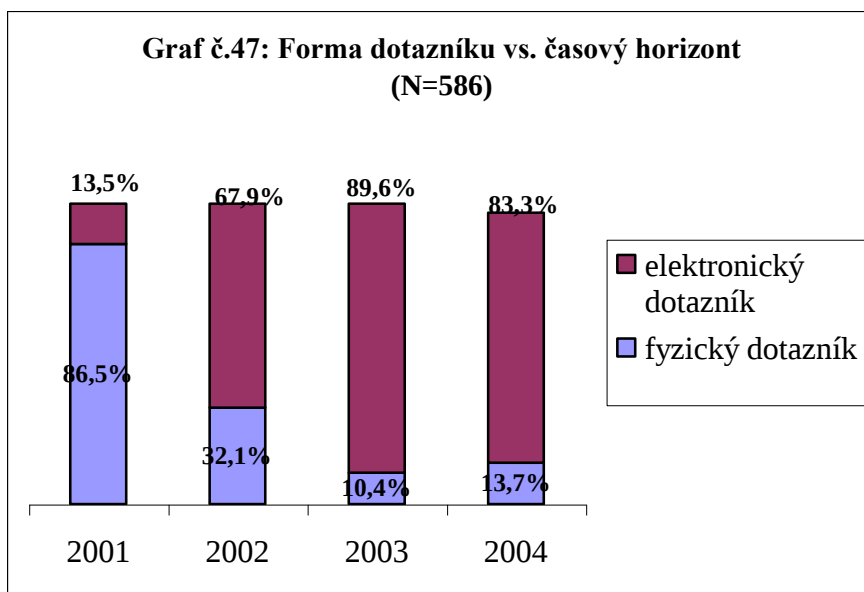
7.5.7 *Způsob vyplnění dotazníku vs. časový horizont a základní sociální pozice respondentů*

Obľiba elektronického dotazníku byla nejvyšší u skupin zaměstnanců, studentů a nezaměstnaných. Ve srovnání s těmito skupinami lidé v domácnosti a lidé v důchodu tuto možnost preferovali méně často (přibližně o 20 – 30%). Poměr fyzických a elektronických dotazníků se ve sledovaném období změnil ku prospěchu elektronické verze dotazníku.

Graf č.: Respondenti a způsob vyplnění dotazníku

Hestia - NDC, 2001 - 2004 63

Hestia - NDC, 2001 - 2004 64

7.5.8 Shrnutí oblasti komunikace

Muži i ženy shodně uváděli jako hlavní zdroj svých informací o dobrovolnickém centru internet a méně často také přátele. Z hlediska věku internet dominoval u respondentů do 35 let věku, respondenti starších věkových skupin preferovali jiná média. Respondenty s různým stupněm dosaženého vzdělání byl internet uváděn stejně často, u dalších možností se jednotlivá média již lišila. Respondenti, žijící v různých prostředích (doma vs. škola, zaměstnání), měli rozdílný přístup k dostupným médiím. V průběhu sledovaného období došlo k výrazné proměně oblíbenosti jednotlivých médií, z nichž nejpodstatnější bylo zdvojnásobení významu internetu jako komunikačního média. To se odrazilo i ve způsobu, kterým respondenti volili mezi fyzickou a elektronickou verzí dotazníku. Poměr dotazníků, vyplněných přímo v dobrovolnickém centru, popřípadě zasílaných poštou a dotazníků, vyplněných přes internet, se ve sledovaném období zcela obrátil.

8 Diskuse a reflexe hypotéz

8.1 Diskuse

Vzhledem k tomu, že v práci byly použity dotazníky vytvořené a sebrané v Hestia – NDC, je třeba upozornit na následující skutečnosti.

- Struktura sledovaných dotazníků se v některých otázkách lišila, což ovlivnilo možnosti práce se získanými odpověďmi.
- Některé z termínů, které jsou v dotaznících užity, nebylo možné blíže specifikovat, protože jejich obsah nebyl v dotazníku ani v souvisejících materiálech nijak definován.
- Stejně tak nebylo možné přesněji popsat, proč byly předdefinované odpovědi v dotaznících formulovány právě způsobem, který byl použit (například u motivace zájemců nebo zkušenosti s dobrovolnictvím).

Prezentované výstupy byly výrazně směřovány k ověření platnosti hypotéz, vedlejší zjištění byla ponechána stranou. Zároveň bylo snahou autorky předejít přílišné duplicitě prezentovaných zjištění s cílem zachovat co nejucelenější pohled na celkovou skupinu respondentů.

8.2 K platnosti hypotéz

H₁ = Zájemci o dobrovolnictví (v Hestia – NDC) tvoří skupinu, kterou lze popsat za pomoci sociodemografických charakteristik.

Ze zjištění uvedených v této práci vyplývá, že skupinu zájemců o dobrovolnictví ve sledovaném období tvořili lidé, jejichž sociodemografické charakteristiky, například věk, se v určitých směrech podobaly. Na základě toho lze konstatovat, že zájemci o dobrovolnictví jsou skupinou se společnými rysy ve smyslu výše uvedené hypotézy, která je tím potvrzena.

H₂ = Vliv předchozí zkušenosti s dobrovolnou činností vede ke zvýšenému zájmu o služby dobrovolnického centra.

Jak vyplynulo z odpovědí, větší část zájemců o dobrovolnictví dosud zkušenost s rolí dobrovolníka neměla. Proto je nutné hypotézu H₂ odmítnout.

H₃ = Motivace zájemců o dobrovolnictví není zcela altruistická, význam má i naplnění osobních potřeb zájemce o dobrovolnictví.

Většina respondentů uváděla jako důvod svého zapojení do dobrovolné činnosti možnost „pomoci ostatním“. Přesto četnosti dalších odpovědí na otázku „Proč chcete být

dobrovolník?“ ukazují, že významnou roli hrají i osobní potřeby respondentů (touha po sociálním kontaktu a sebenaplnění). Hypotéza H₃ se tak potvrzuje.

H₄ = Zájemci o dobrovolnictví mají v okamžiku kontaktu s dobrovolnickým centrem představu komu chtějí pomáhat, a proto preferují některé skupiny klientů více než jiné.

Z odpovědí respondentů bylo patrné, že výrazně více preferují některé skupiny klientů (zejména děti). Tato skutečnost odpovídá výše uvedené hypotéze H₄, která předpokládá rozdíly v preferencích klientů ze strany respondentů. Platnost hypotézy je tím potvrzena.

H₅=Vývoj informačních technologií se promítá i do chování zájemců o dobrovolnictví.

Z odpovědí na otázku „Jak jste se o nás dozvěděl/a?“, ale i z porovnání forem kontaktu zájemců s dobrovolnickým centrem bylo zřejmé, že vývoj nových informačních technologií se ve sledovaném období promítal i do oblasti komunikace se zájemci o dobrovolnictví. Výrazný byl zejména nástup internetu jako komunikačního média pro šíření informací, ale i nástroje komunikace mezi zájemci o dobrovolnictví a pracovníky dobrovolnického centra. Hypotéza H₅ je tím potvrzena.

9 Závěr

9.1 Shrnutí

Práce usilovala o vytvoření charakteristiky vybraných sociálních, demografických a osobnostně – motivačních rysů zájemce o dobrovolnictví v Hestia – NDC s cílem poznat tuto skupinu, zpřesnit zacílení při výběru a získávání zájemců o dobrovolnictví a ověřit vhodnost stávající metodiky za účelem nalezení potřebných změn a námětů k dalšímu zkoumání.

Téma bylo strukturováno do pěti hypotéz vztažených k vybraným otázkám. Pro hledání odpovědí bylo využito dotazníků sebraných od zájemců o dobrovolnictví v o.s. Hestia v období leden 2001 – červen 2004. Sebrané dotazníky (celkem 589 kusů) byly vloženy do programu SPSS a vyhodnoceny v I. a II. Třídění.

Získané výsledky lze shrnout do následujících závěrů:

Sledovaný soubor respondentů se podařilo charakterizovat jako skupinu s určitými dominantními rysy. V tomto souboru byli lidé se středním a vyšším vzděláním zastoupeni 86,5%. Z vyhodnocení odpovědí vyplynulo, že zájemci o dobrovolnictví ve sledovaném období byly především ženy (88,6%). I když byli muži méně početní, v řadě ohledů se ženám podobali. Například z hlediska vzdělání, věku či základní sociální pozice bylo složení skupiny mužů a skupiny žen podobné. 80% respondentů ještě nedosáhlo věku 35 let, přičemž skupina respondentů ve věku do 18 let byla početnější než věková skupina respondentů nad 50 let. Z hlediska meziročních změn vykazovaly nejstabilnější zájem o zapojení do dobrovolné činnosti zejména mladí lidé do 27 let věku. Většinu respondentů tvořili lidé s vazbou na Prahu a okolí, jejichž základní sociální pozici bylo možné charakterizovat slovy „student“ a „zaměstnanec“.

Pouze menší část zájemců v minulosti působila v roli dobrovolníka (čtyři respondenti z deseti). Ti, kteří dobrovolníky již byly, nejčastěji uváděli, že mají zkušenost s dobrovolnictvím v oblasti sociálně zdravotní. Toto zjištění se potvrdilo nejen za celý sledovaný soubor, ale i odděleně u skupin mužů a žen. Počet respondentů, kteří uvedli, že zkušenost s dobrovolnictvím již mají, ve sledovaném období mírně narůstal, z hlediska věku získávali respondenti zkušenosti nejčastěji ve věku kolem 20 let.

Touha pomáhat byla nejfrekventovanějším z nabízených motivů k zapojení do dobrovolné činnosti za celý sledovaný soubor i u respondentů obou pohlaví. Rozdíly se projeví až v dalších, méně frekventovaných odpovědích, kde ženy upřednostňovaly spíše

možnost „setkávat se s lidmi“ a muži si přáli dosáhnout „uspokojení z činnosti“. Obecně lze říci, že výše uvedené tři motivy (byť v různém pořadí) uváděli respondenti bez ohledu na jejich věk či dosažené vzdělání.

Pomoc dětem preferovali všichni respondenti bez ohledu na jejich pohlaví, věk, vzdělání či základní sociální pozici. U otázek specifických pro dotazník typu C respondenti uváděli, že by raději pomáhali ve skupině (platí pro muže i ženy). Pouze u skupiny lidí se středoškolským vzděláním převážila možnost „individuální pomoc“, tj. pomoc a kontakt s jednotlivcem. Skupinou, která byla nejspíše připravena pomáhat v domácím prostředí klienta byli lidé ve věku 28–35 let. Respondenti různého pohlaví, věku a vzdělání se také shodovali v názoru, že jim vyhovuje malá organizace (kde by znali většinu personálu i klientů), která bude umístěna blízko centra města. Toto zjištění nepřímo potvrzuje jiný závěr, kdy respondenti dotazníku typu C považovali za druhý nejdůležitější faktor při svém rozhodování právě umístění vybrané organizace (první v pořadí byla možnost „náplň činnosti“).

Ve sledovaném souboru převládaly dotazníky vyplněné prostřednictvím internetu, jehož význam jako hlavního zdroje informací, odkud se zájemci dozvídali o dobrovolnickém centru, se za sledované období zdvojnásobil. Obliba internetu byla podobná u respondentů obou pohlaví a s různým stupněm dosaženého vzdělání, roli hrál spíše věk, protože internet používali zejména lidé do 35 let. Dále se druh média, které bylo pro zájemce zdrojem informací, lišil v závislosti na jejich základní sociální pozici. Díky tomu, že v souboru byly silně zastoupeny právě skupiny s vysokou mírou využití internetu (studenti, zaměstnanci, mladší lidé), poměr dotazníků vyplňovaných přímo v dobrovolnickém centru a prostřednictvím internetu se v průběhu sledovaného období změnil.

Celkově lze výsledky uvedené v práci hodnotit pozitivně, protože i přes obtíže při zpracování dat z různých typů dotazníků se podařilo ověřit platnost navržených hypotéz. Tím byl hlavní cíl práce splněn. Zároveň byly shromážděny podklady pro doporučení na změnu používané metodiky týkající se zájemců o dobrovolnictví a návrhy pro další zkoumání.

9.2 Doporučení

Z práce se sebranými dotazníky lze konstatovat, že by bylo vhodné provést následující opatření:

U dotazníku dobrovolníka:

- Upravit stávající dotazník tak, aby u odpovědi na otázku „profese“ bylo zájemců zřejmé, co mají v odpovědi uvádět

- Upřesnit pojem „adresa“ tak, aby bylo zřejmé, o jakou adresu se jedná
- Lépe strukturovat otázky směřované na věk a vzdělání zájemců
- Zúžit nabídku částí Prahy (změna na polootevřenou otázku)
- Analyzovat a následně lépe strukturovat nabídku oblastí činnosti

Při práci se zájemci o dobrovolnictví:

- Dbát na to, aby i respondenti, pro něž internet není dostupným informačním a komunikačním médiem, a kteří neodpovídají profilu „obvyklého“ či „většinového“ zájemce měli co nejlepší přístup k informacím a službám dobrovolnického centra. Přílišná orientace jen na jeden či dva komunikační kanály a skupiny dobrovolníky by mohla v budoucnu negativně ovlivnit význam a smysl služeb dobrovolnického centra.
- V zájmu zachování pozitivní image dobrovolnictví a šíření informovanosti o tématu propracovat novou informační strategii. Ta by se zaměřovala především na vybrané skupiny zájemců (mládež, lidé bez zkušeností z dobrovolnictví) a měla by je dobře připravit na první kontakt s organizací a klienty. Zájemce by měl z dobrovolnického centra odcházet poučen o roli dobrovolníka včetně s tím spojených rizikových faktorů (ztráta motivace, problémy v komunikaci s organizací).

Při práci s organizacemi:

Informovat a aktivně působit na organizace, které se orientují jen na úzkou skupinu respondentů (vzhledem k posuzovaným dotazníkům) s cílem podpořit jejich zájem a snahu přijmout i méně frekventované skupiny zájemců. Navázat s nimi spolupráci při vytváření nových dobrovolnických příležitostí.

9.3 Možnosti dalšího zkoumání

V souvislosti se zpracovávaným tématem vyvstaly následující otázky, které by bylo vhodné zařadit do dalšího zkoumání:

- Platnost vybraných zjištění by bylo vhodné ještě ověřit na větším počtu respondentů. Velmi vhodné by bylo zejména hlubší zkoumání skupiny mužů s cílem identifikovat příčiny jejich nižšího zapojení do dobrovolné činnosti.
- Dále by bylo zajímavé porovnat zájemce o dobrovolnictví jako skupinu se skupinou tvořenou aktivními dobrovolníky s cílem identifikovat faktory, které stojí za

rozhodnutím zájemce o dobrovolnictví nerealizovat zamýšlené přijetí role dobrovolníka.

- Zjištění uvedená v této práci by bylo přínosné zkoumat také za použití vybraných metod statistické analýzy a poté provést srovnání skupiny zájemců o dobrovolnictví vůči celkové populaci v České republice.
- Zároveň by bylo vhodné provést analýzu dobrovolnických příležitostí přístupných méně četným skupinám respondentů (mládeži, seniorům, lidem v domácnosti, mužům) s cílem podpořit vznik chybějících příležitostí.

9.4 Závěr

I přes obtíže při srovnávání sledovaných dotazníků nabízí tato práce základní náhled na skupinu osob, které vyjádřili své přání stát se dobrovolníky. Vzhledem k tomu, že se jedná pravděpodobně o první podobné srovnání, jsou prezentované výsledky potřebným příspěvkem k tématu, a alespoň část zjištěných závěrů lze považovat (vzhledem k počtu respondentů) v hlavních bodech za platné.

